

Birte Langgaard

Pæredansk

Skriv IKKE i bogen

GYLDENDAL

Samtale 2 og 2

Snak sammen om, hvad I spiser til morgenmad og frokost, og hvad I køber i hvilke slags butikker (i supermarketet, hos slagteren, grønthandleren, fiskehandleren, ostehandleren, bageren, på torvet og så videre.)

RÅVARER

fisk	skaldyr	kød	fjerkræ	grønsager
torsk	rejer	oksekød	kylling	et løg (alle andre er én)

frugt	bær	mejeriprodukter	nødder og mandler
et æble	jordbær	mælk	pistacienødder (alle andre er én)

Arbejd sammen 2 og 2

Indsæt råvarerne i de rigtige kategorier
(ikke botaniske, men efter hvordan vi opfatter dem gastronomisk.)

abrikos, agurk, ananas, and, appelsin, asparges, aubergine, avocado, banan, blomme, blæksprutter, blåbær, broccoli, brombær, bønner, citron, courgette/squash, creme fraiche, daddel, dyrekød (rådyr), fasan, fersken, figen, fløde, grapefrugt, gulerod, gás, hasselnødder, hindbær, hummer, jordnødder/peanuts, kalkun, kanin, kartofler, kirsebær, klementin, krabber, kål, laks, lammekød, løg, majs, mandler, mangofrugt, melon, nektarin, ost, peberfrugt, pinjekerner, porre, pære, rabarber, ribs, rødbeder, rødspætte, salat, selleri, sild, smør, solbær, spinat, svinekød, tomat, tun, valnødder, vandmelon, vindruer, yoghurt, ærter, ørred, østers, ål

Udtale

Krydderier og krydderurter. Læs op i kor, og sæt trykstregen.

basilikum, chili, dild, gurkemeje, hvidløg, ingefær, kanel, kardemomme, karry, koriander, oregano, paprika, peber, peberrod, persille, purløg, rosmarin, spidskommen, timian, vanilje

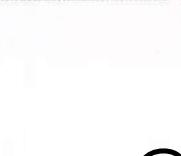
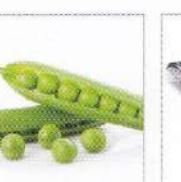
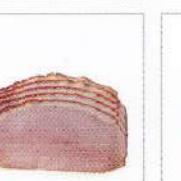
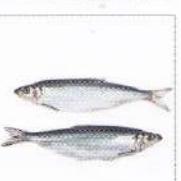
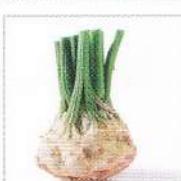
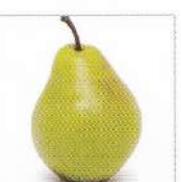
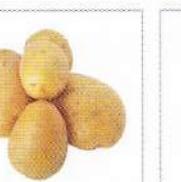
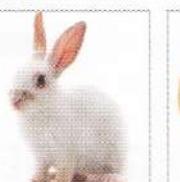
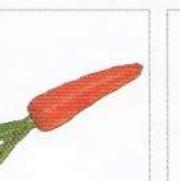
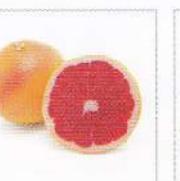
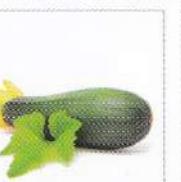
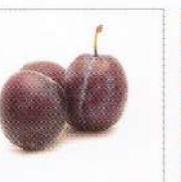
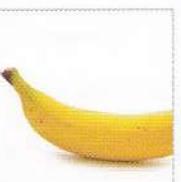
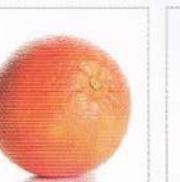
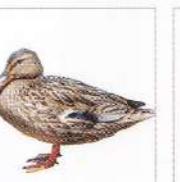
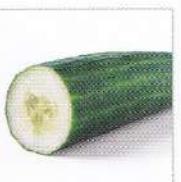
Samtale 2 og 2

Bruger du andre råvarer end dem, der er nævnt ovenfor, når du laver mad?

Er der nogen råvarer, du er vant til at bruge, som du ikke kan finde i Danmark?

Bruger du mest friske råvarer, eller køber du nogle af dem frosne, tørrede, i glas eller på dåse?

Er der noget, man bruger meget mere eller mindre af i dit hjemland end her?

MÅ JEG BEDE OM ?

Når man sidder ved et bord og gerne vil have noget, man ikke kan nå, spørger man tit sådan:

Må jeg (ikke/godt/lige) bede om svitetejet?

Vil du (ikke/godt/lige) række mig isen?

Det, man beder om, vil normalt være i bestemt form, så man må vide, om det er en eller et.

VIL DU RÆKKE MIG ?

Arbejd sammen 2 og 2

Bed den anden om at række dig:

vand	→	vin	cola	brød	smør
ris		kartofler	salt	peber	grønsager
fisk		kød	sovs	salat	ost
jordbær		kaffe	mælk	sukker	

HAVREGRØD OG PANDEKAGER

Spørgsmål 2 og 2

Hvordan lærte Anders at lave havregrød?

Hvordan gjorde han?

Hvorfor fik de pandekager til aftensmad, når hans mor ikke var hjemme?

Hvad gjorde deres far for at legitimere pandekagerne?

Hvad spiste de på pandekagerne? – Hvad spiser I på pandekager i jeres land?

Samtale 2 og 2

Var du kræsen som barn? Hvad var din livret?

Hvad var den første ret, du kunne lave som barn?

Hvad skulle der i? Hvordan laver man det?

Lærte du at lave mad derhjemme? Hvis ja, af hvem?

Havde du hjemkundskab i skolen?

Hvis ja, kan du huske, hvilke retter du lærte at lave?

Lavede du somme tider mad til din familie som barn?

Arbejd sammen 2 og 2

Udfyld

Jeg kan rigtig godt lide , men jeg bryder mig ikke om

Mine livretter er , og

Da jeg var barn, var jeg vild med og

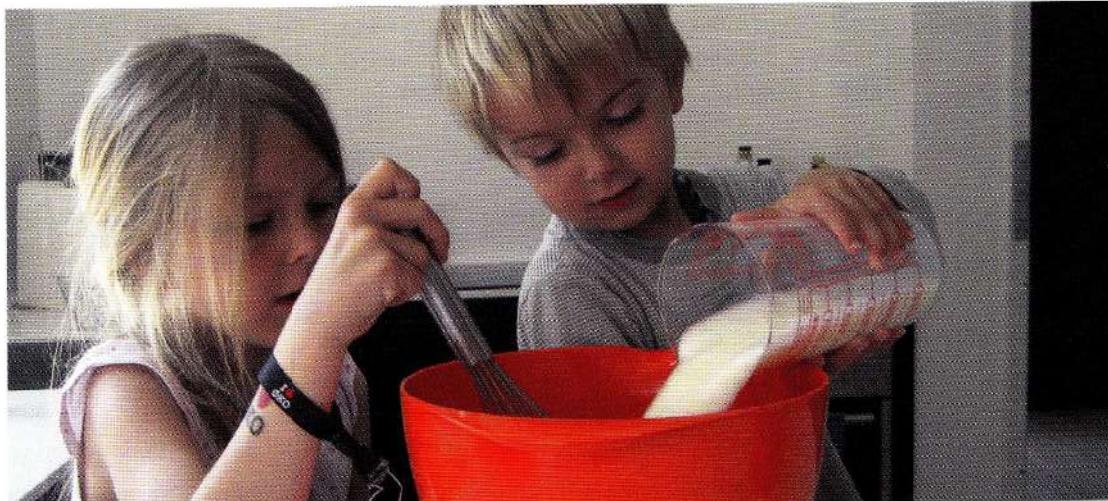
Jeg kan stadig godt lide , men jeg er blevet træt af ,
måske fordi jeg har fået for meget af det.

Som barn kunne jeg ikke fordrage , men jeg har vænnet mig til smagen.

Lav eksempler med

at være vild med at blive træt af noget at få for meget af noget

at vænne sig til ikke at bryde sig om

SURT, SØDT, SALT OG BITTERT

Mad og adjektiver

tynd/stærk kaffe og te	
mild/stærk ost	milde/stærke krydderier
fed/mager yoghurt	fedt/magert kød
sure citroner / søde jordbær	
salt lakrids, salte mandler	
bitter chokolade	kapers og oliven er bitre
en sød/tør hvidvin	
en mør/sej bøf	mørkt/sejt kød
en tyk/tynd grød	
en blød/sprød skorpe	

Indsæt adjektiver, der passer ind.

Der kan være flere muligheder.

Børn spiser som regel ost, men mange ældre mennesker elsker gammel, ost.

Normalt er indisk og thailandsk mad meget....., men på indiske og thailandske restauranter kan man også godt få nogle retter.

De fleste englændere drikker.....te med mælk og sukker.

Han drikker kaffe for at kunne falde i søvn om aftenen.

Vil du have en appelsin? Kun hvis de er

Citroner er, grapefrugter er

Rucola er en italiensk salattype med en smag.

Ribs og solbær kan godt være ret, hvis man ikke kommer sukker på dem.

Piskefløde har 38 % fedt. Den er så, at man kan piske den til flødeskum.

Skummetmælk er mere end sødmælk.

Hvis sovsen er for, kan man komme lidt mere vand eller vin i.

Til fisk passer det bedst med en hvidvin, til jordbær og kage må den godt være

Brødet var helt perfekt: indeni og med en dejlig skorpe.

Hvis man bruger en suppeterning, skal man passe på med saltet, ellers kan suppen blive for

Sikke en bøf – man kan næsten skære den med en gaffel. Nå, min er, jeg kan næsten ikke tygge den

VERBER I MADLAVNINGEN

at bage

Kagen bages i en tærteform i ovnen i 40 minutter. Bagte kartofler og rodfrugter.

at brune

Løgene brunes i olie i en gryde, men uden at brænde på.

at blande, at drysse

Bland sukker og kanel og drys det over kagen.

at fryse

Retten kan frysnes ned. Frosne ærter skal bare overhældes med kogende vand.

at hakke

Hak mandlerne groft. Hak hvidløget fint. Hakket persille. Hakket oksekød.

at hæve

Lad dejen hæve til dobbelt størrelse, så den ned og form 3 brød.

at koge

Kartoflerne skal koge i en gryde i 20 minutter.

at lægge i blød

Børnene lægges i blød i vand natten over.

at marinere

Marinér kødet i blandingen i cirka fire timer.

at mose

Man moser maden til små børn, så den er lettere at spise. Mos de kogte kartofler og rør mælk i.

at optø

Optø suppen i mikroovnen. Tag anden ud af fryseren to dage før og optø den langsomt i køleskabet.

at piske

Pisk fløden til flødeskum. Æggehviderne piskes helt stive med et piskeris eller en håndmixer.

at rive

Riv parmesan på et rivejern og drys den over retten.

at rulle ud

Rul dejlen ud på bordet med en kagerulle, så den er lidt større end en tærteform.

at røre

Rør æggene med sukkeret i en skål. Smørret smeltes over svag varme og røres i dejlen.

at simre

Når kødet og grønsagerne er brunet, hældes der vand ved, og retten simrer over svag varme i en time.

at skolde

Skold æggene for at slå eventuelle bakterier ihjel. Man skolder glassene, før man fylder syltetøj i.

at skære

Kødet skæres i tynde skiver. Skær et kryds i hver kartoffel med en skarp kniv.

at smøre

Vi smører lige et par stykker mad. Læg stegen i en smurt brædepande.

at snitte

Snit salaten fint med en skarp kniv.

at stege

Steg fisken på begge sider i smør på en stegepande.

at svitse

Champignonerne svitses på en pande.

Dialog 1

Skal jeg hjælpe dig med noget? Nej, ellers tak. / Nej, det behøver du ikke.
Er der noget, jeg kan hjælpe dig med? Ja, du må godt.....

Hvor er?

Den/det/de står/ligger på bordet/i skabet/i den øverste skuffe/i køleskabet/i fryseren.

Dialog 2

Vil du godt hjælpe mig med maden? Ja, hvad skal jeg gøre?

Du må godt og

Hvor er?

Den/det/de står/ligger på bordet/i skabet/i den nederste skuffe/i køleskabet/i fryseren.

Øv dialogerne 2 og 2 med mange forskellige eksempler.

Hjemme: Vælg 7-8 af verberne og lav eksempler med dem.

Bøj verberne

Er de gruppe 1 (-ede i datid), gruppe 2 (-te i datid) eller U (uregelmæssige)?

gruppe 1	at blande, blander, blandede, har blandet
gruppe 2	at bage, bager, bagte, har bagt
U	at rive, river, rev, har revet

PÅ RESTAURANT

Hvad betyder: at orke?

Hjemmearbejde

Hør dialogen og gentag.

Skriv den.

Sæt trykstreger.

NEMT OG HURTIGT

Spørgsmål 2 og 2

Hvad laver Hans og Signe mest?
Hvad siger Hans, er vigtigt, når man laver kylling?
Hvilke ting bruger han til at lave kylling?
Hvorfor mener Signe, at de fleste mennesker altid laver de samme 4-5 retter?

Samtale 2 og 2

Laver du også tit de samme retter?
Hvilke retter laver du mest?
Hvor lang tid bruger du typisk på at lave mad?
Hvor tit får du varm, hjemmelavet mad til aftensmad?
Køber du somme tider mad udefra og tager med hjem? (Hvad, hvor, hvorfor?)
Skiftes I til at lave mad hjemme hos dig? (hvis du bor sammen med nogen)
Hvilke retter laver du til gæster?

Skriftlig opgave

Skriv om din madlavning.

SUPERLATIV

Læs op, og sæt trykstreger.

Det er den bedste suppe, jeg nogensinde har smagt.

Olivenolie er den fineste olie, men rapsolie skulle være den sundeste.

Det mest besværlige ved retten er, at man skal skære alle grønsagerne i små stykker.

Pasta med tomatsovs er en af de billigste retter, man kan lave.

Udfyld

Den hurtigste ret, jeg kender, er

Den nemmeste ret, jeg laver, er

.....er det bedste, jeg ved, men jeg får det ikke så tit.

Den sværreste ret, jeg har lavet, er

Indsæt adjektivet i superlativ:

(populær) Pizza er denret i verden.

(dyr) Safran er detkrydderi, der findes.

(irriterende) Detvar, at jeg havde kommet for meget salt i.

(slem) Jeg kan ikke fordrage lakrids, det er det....., jeg ved.

(stærk) Chili er et af dekrydderier.

Mere om superlativ: Se s. 146

MÅL OG VÆGT

en liter/- en deciliter/-

et kilo/- et gram/-

en teskefuld (tsk.)/-e en spiseskefuld (spsk.)/-e

en terning/-er en knivspids (knsp.)

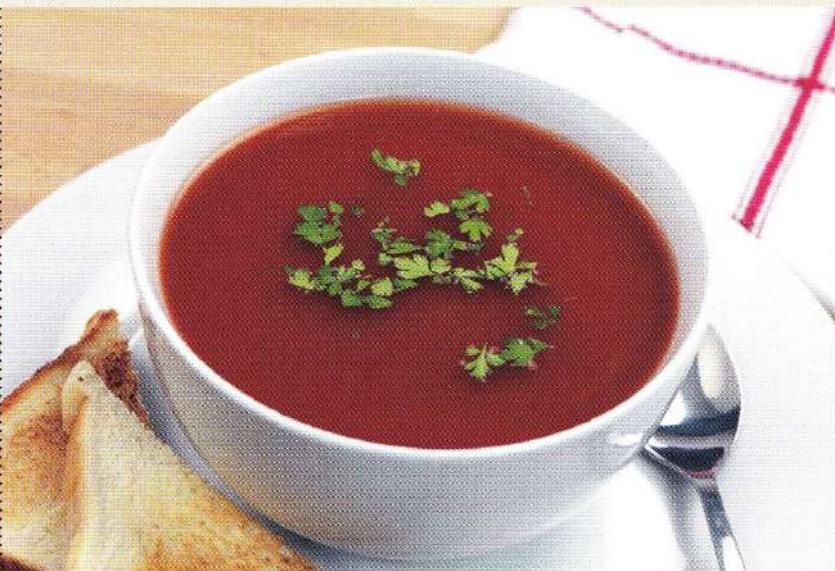
en dåse/-r en pakke/-r

en skive/-r et fed/-

Arbejd sammen 2 og 2

Hvilken form har verberne i opskrifterne?

Find de substantiver, der er i bestemt form, og sæt streg under endelserne.

Brød med havregrynskum

2½ dl havregrynskum

50 g gær

7½ dl vand

1 kg mel

salt

olie

Gæren røres ud i vandet i et dejfad.

Pas på, vandet ikke er for varmt.

Melet og havregrynen tilsættes sammen med lidt salt, og det hele æltes sammen. Dejen dækkes med et viskestykke og står og hæver ca. en time.

Slå dejen ned og form den til tre brød. Lad den hæve ca. 20 minutter, mens ovnen bliver varm. Pensles med olie og drysses med salt. Skær et par snit på skrå i overfladen. Bag brødene ca. ½ time midt i ovnen ved 200 grader.

Tomatsuppe

1 kg modne tomater

en rød peberfrugt

1 løg

3 fed hvidløg

et lille bundt persille

en bouillonterning

3 spsk. tomatpuré

(gerne af soltørrede tomater)

saften af en halv citron

4 dl vand

¼ l kaffefløde

salt og peber

olie

Skær peberfrugten i skiver og tomaterne i kvarte. Skær løget i halve og derefter i skiver. Hak hvidløgsfeddene. Svits først peberfrugten i olien, den må gerne få farve. Tilsæt resten af grønsagerne og svits det hele under omrøring. Når grønsagerne er mørre, blender man dem i gryden med en stavblender. Hak persillen og tilsæt den sammen med vand, tomatpuré, citronsaft, bouillonterning, salt og peber. Lad suppen simre et kvarters tid. Tilsæt fløden. Varm suppen op til kogepunktet og smag til. Servér med brød til.

UBESTEMT OG BESTEMT ARTIKEL

Arbejd sammen 2 og 2

Indsæt de artikler, der mangler i opskrifterne på ossobuco og kartoffelmos.
(en, et, den, det, de, -en, -et, -ene/-ne)

Ossobuco

**4 skiver kalveskank, hvedemel, olivenolie, salt, peber,
4 gulerødder (skåret i små stykker), 2 løg (hakkede), 4 fed hvidløg (finthakkede),
1 glas tør hvidvin, en dåse flædede tomater, $\frac{1}{2}$ liter varm bouillon, rosmarin, salvie**

Skær nogle små snit i kant..... af kødskiver....., og vend dem i mel.
Brun dem i olivenolie i stor gryde med salt og peber. Tag dem op af gryde.....
Varm olie..... og fedtstof..... op igen, og kom finthakkede grønsager heri.
Lad stå og simre ved svag varme, indtil grønsager..... er blevet bløde.
Hæld vin..... i, skru op for blus....., og lad vin..... næsten fordampe.
Hæld derpå hakkede tomater og bouillon..... på, og lad det stå og simre lidt.
Læg kalvestykker..... tilbage i gryde....., og hæld grønsagsblanding..... over kød-
stykker....., og krydr med salt og peber. Væske..... og grønsager..... skal lige dæk
kødstykker....., hvis ikke, så tilsæt mere bouillon eller vand.
Bring gryde..... i kog, læg låg på, skru ned og lad simre i $2\frac{1}{2}$ time, eller til det er mør.
Tag låg..... af gryde..... sidste halve times tid, så sovs..... kan koge lidt ind.
Ossobuco..... kan serveres med spaghetti, ris eller kartoffelmos.

Kartoffelmos

**1 kg store kartofler, 2½ dl creme fraiche 18 eller 38 % eller sødmælk,
50 g smør, et bundt purløg, salt og peber**

Kartofler..... skrælles og skæres i mindre stykker.

Kog dem i vand uden salt ca. 20 minutter. Hæld vand..... fra kartofler..... og damp
dem tørre i gryde..... ved svag varme.

Mos kartofler....., det gør ikke noget, at mos..... er lidt klumpet.

Tilsæt creme fraiche..... /mælk..... og smør....., og vend det i mos..... sammen
med fintklippede purløg, og smag til med salt og peber.

Samtale 2 og 2

Fortæl hinanden om nogle af de retter, du laver mest.

Vælg én af dine gode retter, og fortæl, hvad der er i, hvor lang tid det tager at lave det,
og hvordan man laver det.

Hjemme

Skriv opskriften.

Øv dig også på at fortælle den. Næste gang skal I sidde i grupper og fortælle opskrif-
ten. Du skal bare ikke sige verberne højt, men mime dem, og de andre i gruppen skal så
sige verberne. Husk inversion.

For eksempel: Først skal man kartoflerne, og så skal man dem i ski-
ver. De andre siger så: "skrælle" og "skære".

KLASSENS KOGEBOG

Aflever din opskrift til læreren næste gang. Når du får den tilbage og har rettet den,
skal du skrive den igen – gerne på computer – og aflevere den igen. Den vil så indgå i
klassens kogebog.

ÆGGEKAGE OG RØDGRØD

Indsæt verberne i datid 2 og 2.

Prøv selv, før I tjekker datidsformerne i bogen eller ordbogen.

(se, lave)	Sidst jeg tv-kokken i fjernsynet, han rigtig traditionel dansk mad, æggekage og rødgrød.
(skrælle, skære)	Til æggekagen han kartoflerne og dem i små terninger.
(lægge, skylle)	Så han terningerne i en sigte og dem i koldt vand.
(dryppe af, tørre)	Bagefter han dem godt af og dem i et rent viskestykke.
(pille, hakke)	Han løget og det meget fint.
(lægge, stege)	Så han baconskiverne på stegepanden og dem i deres eget fedt, til de var sprøde.
(tage, lade, supplere)	Så han dem af, men baconfedtet blive på panden og det med lidt smør.
(stege)	Så han kartoflerne i det, til de var mørre.
(tilsætte, smage til)	Lidt før de var færdige, han det hakkede løg og til med salt og peber.
(røre, piske)	Han melet ud i mælken og det sammen med æggeblommerne.
(hælde, stege)	Så han æggemassen ud over kartoflerne og æggekagen ved svag varme.
(skære, kunne)	Han lidt i æggekagen, så den flydende, ubagte æggeomasse løbe ned mod bunden og blive gennemstegt.
(skære, lægge, pynte)	Til sidst han tomaterne i skiver, dem på æggekagen sammen med baconstykkerne og med friskklippet purløg.
(bruge)	Til rødgrøden han solbær, ribs og hindbær.
(gøre, hælde, koge)	Først han bærrene i stand, så han dem i en gryde med vand og dem i et kvarter ved svag varme.
(hælde, presse, mase komme)	Han saften gennem en sigte, og bærmassen, så al saft og kraft med.
(tage, lade)	Han 1 dl af saften fra og den blive kold i køleskabet.
(koge)	Så han resten igennem med lidt sukker.
(røre, hælde, passe)	Han et par skefulde kartoffelmel ud i den kolde saft og det i gryden under omrøring, indtil konsistensen
(røre, være, måtte)	Han i gryden, indtil den på kogepunktet igen, men den ikke komme i kog.
(tage, hælde)	Så han gryden af og grøden op i en skål.
(drysse)	Han den med sukker, for at den ikke skulle tørre ud og få et sejt skind på overfladen.
(smutte, skære, drysse)	Til sidst han mandlerne, dem i splitter og dem over rødgrøden.

Populære råvarer og madvarer

Læs én af de følgende små tekster om en madvare, og snak om den i par, hvor begge har læst den samme.

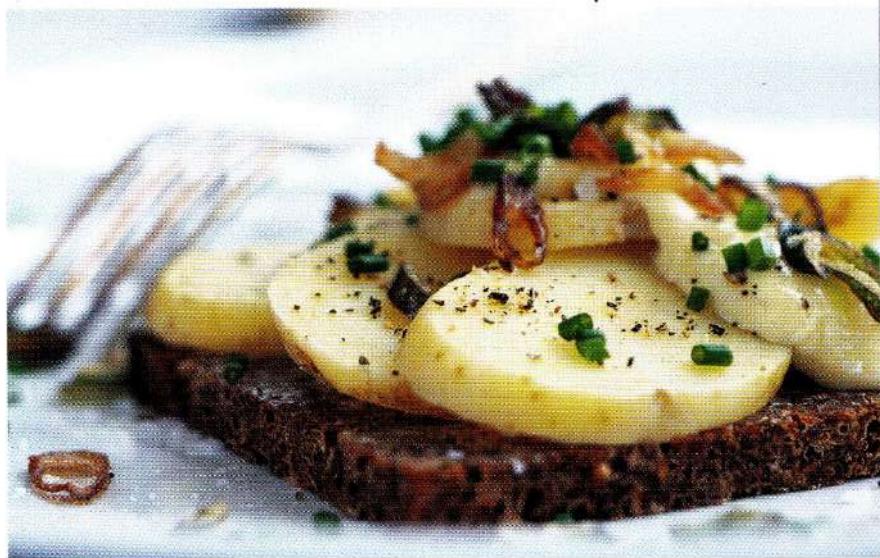
Når I har forstået teksten og snakket den igennem, sætter I jer i nye grupper på 3 eller 4 personer og fortæller om den madvare, I har læst om.

Kartoffel

Kartoffelplanten kommer fra Andesbjergene i Peru og Chile, hvor indianerne dyrkede flere forskellige sorter, længe før europæerne kom. Spanierne røvede enorme mængder guld og sølv i Sydamerika. Men historisk set var kartoflen den største skat, de tog med hjem, for i dag er kartoflen en af de vigtigste fødevarer overhovedet.

Det tog ganske vist næsten 200 år, fra kartoflen ankom til Spanien i 1570, til den var udbredt og alment accepteret uden for Spanien, men så bredte den sig til hele Europa. Nu er kartoflen udbredt i hele verden og den tredje mest dyrkede plante efter ris og hvede. Faktisk giver det fire gange mere at dyrke kartofler end ris og hvede på samme areal. Man mener også, at kartoflen er sundere end ris, hvede og majs, blandt andet fordi den indeholder langt mindre fedt end hvede, mere protein end majs og desuden c-vitamin.

Man kan tilberede kartofler på mange måder. Man kan spise kartofler kogte, stegte, brasede, bagte, gratinerede, brunede (i brændt sukker), som kartofelmos, kogt i olie som pommes frites, i kroketter og i suppe, kolde i salater og på andre måder. I Danmark er der tradition for at spise varme, kogte kartofler som tilbehør, men i de senere år har folk spist mere og mere pasta og ris i stedet for kartofler.

Rugbrød

Rugbrød er et kompakt, mørkt brød bagt af rugmel og eventuelt også med hvedemel og kerner. Rugbrød skal bage længere end hvidt brød. Man bruger gær eller surdej til at få dejnen til at hæve. Surdej er en dej med bakteriekultur, der udvikler syrer og aromastoffer. Man kommer surdejen i dejnen, og når dejnen har hævet, tager man en lille klump fra og gemmer i køleskabet til næste gang, man bager.

I mange år var næsten alt rugbrød fremstillet på fabrikker, men nu køber mange friskbagt rugbrød fra bagerne, der bager mange forskellige slags. Det er også blevet ret almindeligt selv at bages rugbrød. Mange får en klat surdej af venner eller naboer, som de så kan bruge og køre videre med i årevis.

Rugbrød spises i Nordeuropa, især de skandinaviske lande, Tyskland og Rusland. Det traditionelle danske rugbrød er mindre sødt end det svenske og mindre mørkt end det tyske. Folk i de fleste andre lande synes, at rugbrød er for surt, for hårdt eller bare for uvant, og det er sikkert grunden til, at det ikke bliver spist der.

Torsk

Fisk med aflang krop, tre rygfinner, overbid, skægtråd, mørke pletter og hvid stribe langs siden. Kødet er fint og hvidt med en neutral smag. Torsken er meget almindelig i det østlige Atlanterhav, Nordsøen og de indre danske farvande. En torsk kan veje op til 40 kg., men de fleste af de torsk, der bliver fanget, vejer kun 2-6 kg. Der har været så meget torskefangst, at der ikke er så mange tilbage.

I Danmark spises torsken mest kogt. En kendt ret er kogt torsk i sennepssovs, og man bruger også torsk i fiskesuppe og andre retter. Det er en gammel tradition at spise torsk nytårsaften, men der er ikke så mange, der gør det mere, og der spises i det hele taget ikke så meget torsk som før i tiden.

I gamle dage var det almindeligt at salte torsk og bagefter tørre den på klipperne. Derfor kaldte man saltet, tørret torsk for klipfisk. Der er ikke mange danskere, der spiser klipfisk i dag, men den laves stadigvæk. Norge, Island og Færøerne er de største producenter af klipfisk, og Spanien og Portugal er de største forbrugere. I den portugisiske ret bacalao er klipfisk den vigtigste ingrediens.

Chokolade

Ligesom kartoflen kommer kakaobønnerne fra Latinamerika og blev bragt til Europa af spanierne. De syntes, kakao var for bittert, så de begyndte at blande kakao med sukker og mælk og drikke det varmt. Først i 1800-tallet kunne man lave chokolade i fast form af kakaopulver, kakaoedt og sukker. Chokolade blev kaldt "gudernes føde" på grund af dens skønne smag, og derudover er den meget næringsrig og har en opkvikkende og stimulerende virkning. Nogle forskere mener også, at den indeholder stoffer, der dæmper depression og stress og for-

stærker lysten til sex, men det sidste er omdiskuteret.

Et af de stoffer, kakao indeholder, er koffein, som også findes i te og kaffe, og koffeinen gør, at man bliver afhængig af chokolade ligesom af te og kaffe. Men i billig chokolade er der næsten ingen kakao, kun sukker, mælkpulver og kokosfedt. Så hvis man er afhængig af Snickers og Mars-barer, er det bare sukkerafhængighed. Al den dårlige industri-fremstillede chokolade har gjort, at god chokolade er blevet en ny modesag – i mange byer er der kommet butikker med fin, hjemmelavet chokolade til astronomiske priser.

Chokolade findes i en hvid, en lys og en mørk variant. Den hvide er lavet af kakaosmør uden kakaopulver, den lyse er tilsat tørmælk, mens den mørke har et højt indhold af kakaopulver. Den helt mørke chokolade med 70-90 % kakao "mætter" mest og virker mest opkvikkende. Chokolade bliver forbundet med luksus og nydelse og har en helt anden status end andre former for slik, og man giver chokolade som gave på linje med blomster for eksempel til værtinden og på sygebesøg.

Kilder: www.wikipedia.dk,
www.denstoredanske.dk,
Fortællinger om verdens bedste råvarer af Torgrim Eggen og Jan Omdahl

UDTALE

Lyt hjemme, og sig i kor efter læreren.

Er der stød i den stavelse, der har tryk?

populære	→ bjergene	Chile	Peru	indianerne	dyrkede
sorte	europæerne	spanierne	røvede	enorme	historisk
fødevarer	overhovedet	accepteret	Europa	bredte	ris
hvede	areal	protein	vitamin	måder	brasede
gratinerede	forbrug	salater	tradition	gær	surdej
hæve	bakterie	kultur	aroma	bager	skandinavisk
naboer	bruge	videre	stribes	neutral	smag
kakao	te	føde	nydelse	stimulerende	

Hjemme

Find information om en råvare eller madvare, som du rigtig godt kan lide eller bruger meget. Du kan finde information på f.eks. wikipedia.dk eller denstoredanske.dk.

Vælg det, du vil fortælle, og tag noter. Du kan også supplere med det, du ved i forvejen. Næste gang skal du fortælle de andre i en gruppe om råvaren/madvaren ud fra dine noter.

KRYDSORD Arbejd sammen 2 og 2.

Den ene af jer har side A, den anden side B. I skal forklare ordene i jeres krydsord, så den anden kan gætte ordet og skrive det på sit papir. I må ikke sige ordet eller kigge på den andens papir. Bliv ved, til I har udfyldt alle ordene.

HEN EFTER FROKOST

Hjemmearbejde

Hør dialogerne og gentag.

Skriv dem.

Sæt trykstreger.

KENDER eller VED?

At vide bruges om et faktum. Objektet er næsten altid en ledsætning.
(I sætningen "Det ved jeg ikke" står "det" i stedet for en ledsætning.)
Jeg ved, det er for sent.
Han vidste ikke, hvad han skulle gøre.
Ved du, hvad klokken er?

At kende bruges om en person, en ting, et fænomen eller et sted.
Objektet kan ikke være en ledsætning.
Jeg kender hende. Den følelse kender jeg godt.
Det er lettest at køre i en by, man kender.

Arbejd sammen 2 og 2

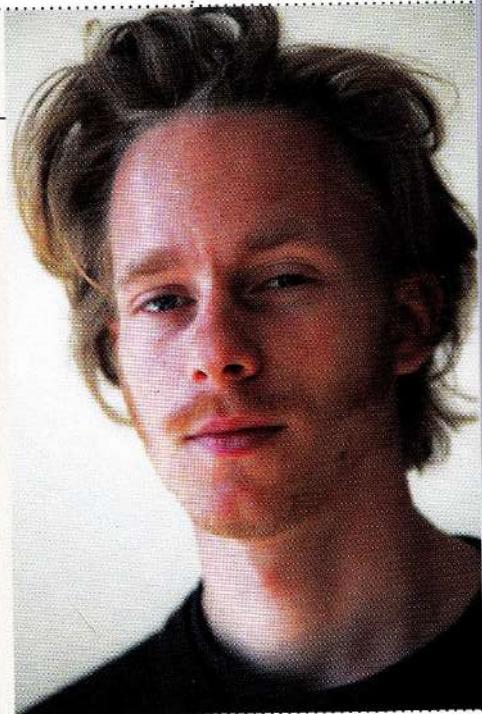
Indsæt kender eller ved.

1. Jeg en rigtig god indisk restaurant lige i nærheden af, hvor jeg bor.
2. du adressen?
3. Jeg, det er i Istedgade lige i nærheden af Hovedbanegården, men jeg ikke, hvad nummer det er.
4. Den tror jeg ikke, jeg Har de butter chicken?
5. Det jeg ikke, det har jeg aldrig smagt.
6. Har du ikke? Det er den bedste indiske ret, jeg
7. Min yndlingsdessert er hjemmelavet is. Jeg godt, det ikke er særlig sundt, for der er en masse æggeblommer og piskefløde i, men det smager altså bedre end færdigkøbt is.
8. Jeg nu nogle slags is, der er rigtig lækre, men jeg også, at der er piskefløde i.
9. Har du nogensinde smagt dyreryg?
10. Ja, det er én af mine livretter.
11. du, hvordan man laver det?
12. Ja, det er ikke særlig svært. du den kogebog, der hedder Den Klassiske Køkkenskole? Den er enormt god til at få forklaringer på alt det, man ikke, hvordan man gør.
13. du også, hvor man kan købe dyrekød henne?
14. Ja, jeg en god slagter, der har det. I hvert fald om efteråret, når det er sæson for jagt.
15. Jeg skal komme med forretten nytårsaften. Det er sammenskudsgilde, så alle skal komme med en ret. du en god forret?
16. En af de bedste forretter, jeg, er blinis med laks eller kaviar, creme fraiche og rødløg.
17. du, hvordan man laver det?
18. Man bager dem på en pande – som små pandekager, og så anretter man dem på fade med en lille klat af de forskellige ting på hver. Og pynter dem med dild.
19. du en opskrift på dem?
20. Jeg kan ikke huske, hvor jeg fandt den. Men prøv at kigge på nettet, der jeg, man kan finde opskrifter på dem.

OM AT VÆRE VEGETAR

Peter fortæller. Lyt hjemme, og tag noter.

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvorfor blev Peter vegetar?
2. Hvordan fik han det med at spise kød?
3. Hvorfor synes han ikke altid, det er let at være vegetar?
4. Peter siger, der er gode grunde til at være vegetar. Hvilke?
5. Hvad synes han om, at andre spiser kød?

MAD OG SUNDHED

Der skrives meget om mad i avisene. I alle avisene er der kokke, der skriver om mad og giver deres opskrifter videre, men der er også mange ernæringsekspertes, der skriver om, hvad der er sundt og usundt at spise. Overvægt er et af de største sundhedsproblemer, og man har mistanke om, at de mange tilsætningsstoffer i mad er med til at give kræft. Mange har protesteret mod det store fokus på sund og usund mad ved at sige, at man bare skal spise varieret, så er der ingen problemer. Men så enkelt er det ikke, for selv om man spiser varieret, er det ikke sikkert, at man undgår de farlige stoffer og får de gode og nødvendige.

Nogle ting er der enighed om, som for eksempel at frugt og grønt er godt, fordi det er fuldt af fibre og vitaminer og desuden er kræfthæmmende. Andre ting er der uenighed om, for eksempel om mælk er sundt for voksne, om smør eller olie er sundest og hvilken slags olie, om kød i store mængder er med til at give kræft, og om der er nogen vitaminer tilbage i frugt, der er plukket et halvt år, før man spiser den.

Ordforråd om mad og sundhed

Vitaminer (A-, B-, C-, D-, E-vitaminer), proteiner, kulhydrater (bruges også som entalsord)

mineraler (calcium, jern, jod, selen, natrium, kalium m.fl.), fibre, antioxidanter, flerumættede/polyumættede fedtsyrer, omegafedtsyrer, fedt, kolesterol

det mætter

det feder/slanker

det er vanedannende, opkvikkende

det er fuldt af

det er godt/dårligt for

det hjælper på hovedpine/ondt i/.....

jeg kan ikke tåle - jeg får allergi/får mavesyre/tager på

Eksempler

Peberfrugter og kiwier er fulde af C-vitaminer. Nødder og mandler er fulde af proteiner. Ris, pasta, majs og kartofler indeholder meget kulhydrat.

Der er antioxidanter i chokolade. Bananer mætter mere end æbler.

Piskefløde og kager feder. Spiritus er vanddrivende.

Lav selv flere eksempler

1.	2.
3.	4.
5.	6.

DE 8 KOSTRÅD

Spis frugt og grønt – 6 om dagen. (6 slags, 600 gram)

Spis fisk og fiskepålæg flere gange om ugen.

Spis kartofler, ris eller pasta og groft brød hver dag.

Spar på sukkeret – især fra sodavand, slik og kage.

Spar på fedtet – især fra kød og mejeriprodukter.

Spis varieret og bevar normalvægten.

Sluk tørsten i vand.

Vær fysisk aktiv – mindst 30 minutter om dagen

Kilder: Ernæringsrådet og Danmarks Fødevareforskning

Samtale 2 og 2

Hvor meget tænker du over, om det, du spiser, er sundt?

Forsøger du at overholde de 8 kostråd?

Hvad synes du, det er sværest at få nok af?

Hvilke ting er sværest at holde sig fra?

Har du nogen usunde madvaner?

MERE eller FLERE?

Vil I have mere kaffe? Jeg vil gerne have lidt mere vand.

Er der flere ærter? Er der mere ris?

Udfyld 2 og 2

Danskerne spiser mange kartofler, end sydeeuropæerne.

Men de senere år har de spist og ris og pasta.

Middelhavskosten er sund, fordi folk i landene omkring Middelhavet spiser grønsager, hvidløg og fisk end nordeuropæerne.

De spiser også nødder og mandler, oliven og bønner.

Til gengæld spiser de også hvidt brød, som ikke er særlig sundt.

De unge spiser pizza end andre aldersgrupper.

De fleste bruger tid på at lave mad i weekenden end til hverdag.

De unge bruger penge på færdigmad end ældre.

Før var der, der havde madpakke med i skole og på arbejde.

Der er og, der bliver vegetarer.

Der bliver solgt og økologisk mad.

Danskerne drikker vin end før, men også kildevand.

MINDRE eller FÆRRE?

Danskerne drikker kaffe og øl end før.

Der er kalorier i mager ost, fordi der er fedt i.

Juice feder end cola, fordi der er sukker i.

Der er vitaminer i konserves end i friske grønsager.

Der bliver spist lammekød end oksekød i Danmark.

Der er vegetarer i Danmark end i England.

HVAD SKAL VI HAVE AT SPISE?

Lyt til dialogerne hjemme, imiter udtalen, og lær dem udenad.

- A: Hvad skal vi have at spise?
B: Er det min tur til at lave mad?
A: Ja, jeg lavede da mad i går.
B: Men var det ikke købt færdigt?
A: Jo, men jeg hentede det og kogte ris til.
B: Nå, ok så. Men det bliver bare noget hurtigt.
A: Som hvad for eksempel?
B: Enten omelet med salat eller pasta med kødsovs.
A: Kan du så ikke købe chokolademousse til dessert?
B: Jo, det kan jeg da godt.
- C: Kan du lide at lave mad?
D: Ja, det kan jeg godt. Men måske ikke hver dag.
C: Hvor tit laver du mad?
D: Tre-fire gange om ugen. Vi skiftes som regel.
C: Hvem laver så mad, når I har gæster?
D: Der hjælper vi hinanden. Men det er mig, der skal finde ud af, hvad vi skal have.
Hvad med dig?
C: Jeg elsker at lave mad, når der kommer gæster. Så laver jeg noget superlækkert!
D: Hvad med til hverdag?
C: Det er jeg ikke så vild med. Jeg gider ikke rigtig bruge tid på at lave noget,
der er spist på ti minutter. Men selvfølgelig gør jeg det alligevel somme tider.

Arbejd sammen 2 og 2

Øv dialogerne, så I kan sige dem uden at kigge i bogen.

MAD OG MODE

Spørgsmål 2 og 2

Hvad synes Jens om, at der kommer så mange nye slags mad?

Hvad synes Louise om det?

Hvordan forklarer Louise, at bestemte slags mad kommer på mode?

Hvilken tendens mener Louise, man kan se nu?

Hvilken slags mad foretrækker Jens?

Hvad siger han om øllebrød?

Samtale 2 og 2

Er I enige med Jens og Louise i, hvilke slags mad, der er på mode?

Hvordan tror I, man kan forklare, hvad der bliver moderne at spise?

Er det jeres erfaring, at danskerne ikke spiser så meget traditionel dansk mad mere?

Spiser man mest landets traditionelle mad, hvor I kommer fra, eller mad fra andre landes køkkener?

Har du selv lært at lave traditionel mad? Hvis ja, af hvem?

Synes du, det er godt, at man får retter fra andre landes køkkener?

Har man altid overtaget retter eller råvarer fra andre køkkener?

Hvilke madvarer og retter har vi fra hvilke lande?

Croissanter fra Frankrig. Sushi fra Japan. Giv flere eksempler. (Mange!)

REPETITION

Arbejd sammen 2 og 2

Skriv så mange frugter og grønsager, I kan huske – efter farve!

grønne:

røde:

gule:

orange:

hvide:

lilla:

Læs teksten hjemme. Hvis der er ord, du synes, er svære at forstå, så slå dem op, så du kan forklare dem i grupper næste gang.

Madkultur – tendenser

at lægge vægt på: at fokusere på

resurser: penge, midler

en omhu: opmærksomhed

at gå op i: at være meget interesseret i

at komme ud på arbejdsmarkedet: at få et job

faglig: om sit fag/profession

at tage livet af noget: slå ihjel, ødelægge

et udbud: udvalg, mængde af forskellige ting

i takt med: efterhånden som noget sker

at gå ud over: at være dårligt for, ramme

en stald: en bygning til dyr

et bur: et lukket rum til fugle

at fodre: at give dyr mad

en sort: en type

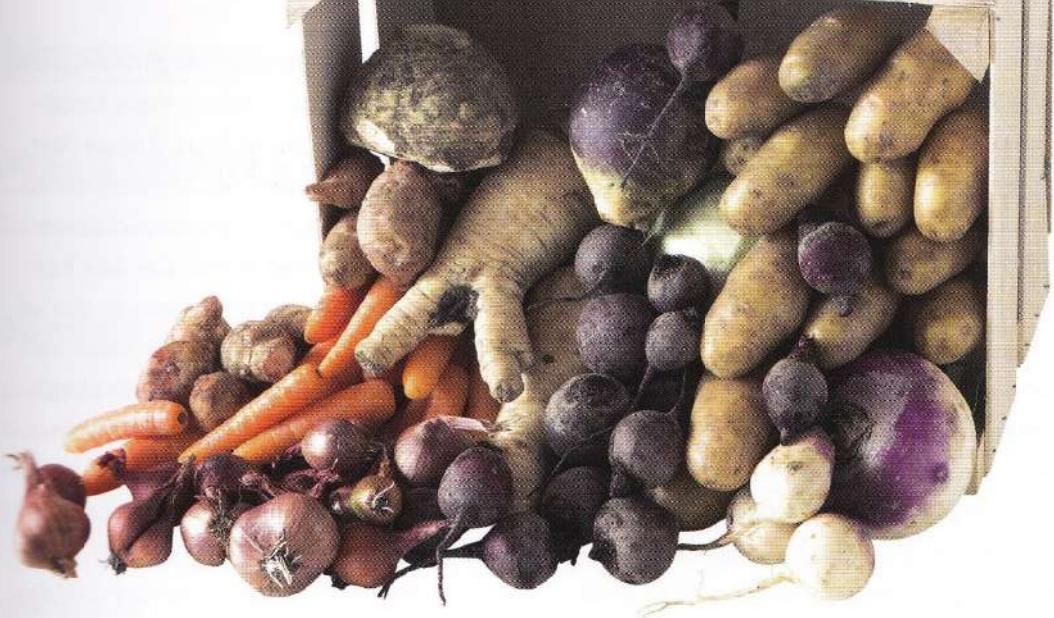
et udbytte: det man får ud af noget

Mange kokke kritiserer den danske madkultur for at lægge for lidt vægt på kvalitet og smag. Kokken Claus Meyer underer sig over, at vi bor i et rigt og udviklet land og alligevel bruger så få resurser på vores mad. I stedet for at gå efter kvalitet og god smag køber vi de billigste madvarer, vi kan finde, madlavningen skal gå så hurtigt som muligt, og maden skal have det mindst mulige kalorieindhold. Derudover spiser flere og flere mennesker alene, så der ikke er nogen at dele glæden over maden med. I det hele taget ser Claus Meyer mindre glæde ved maden og mindre omhu i madlavningen end i andre dele af verden. Han har lagt mærke til, at mennesker i Sydeuropa og Nordafrika bruger meget tid på at lære at lave deres klassiske retter og går meget op i at lave de bedste måltider, både til hverdag og til fest.

Da kvinderne gik hjemme, var madlavningen en vigtig del af deres arbejde. Som hjemmegående husmødre brugte kvinderne tid på at købe ind og lave mad til familien. Da de kom ud på arbejdsmarkedet fra 70'erne, fik de mindre tid til at lave mad, og madlavningen var heller ikke længere en vigtig opgave, der gav dem identitet og faglig stolthed. De fik fryser, røremaskine og mikrobølgeovn, og man kunne købe konserveres og dybfrost. Det gjorde det hurtigere og nemmere at lave mad, men gav ikke nødvendigvis bedre mad. Og det varede nogle år, før mændene begyndte at deltage i madlavningen. Både mænd og kvinder fik en travl hverdag med meget lidt tid til madlavning efter fuldtidsarbejde, indkøb og afhentning af børn i institution. Kvindernes udearbejde tog også livet

af traditionen med at invitere gæster til kaffe med mange slags hjemmebag. Til et kaffebord hørte boller, kringle, lagkage og småkager, Sønderjylland var kendt for kaffeborde med syv slags hjemmebag. Nu er de hjemmebagte kager skiftet ud med industrifremstillede småkager, slik og chokolade.

Danmark har traditionelt været et landbrugsland med en stor og varieret produktion af kød, fjerkræ, mælkeprodukter, korn, frugt og grønsager. Samtidig har den nemme adgang til havet givet masser af fisk og skaldyr, og man har fået vildt fra skovene, så der har altid været et stort udbud af råvarer. Men i takt med industrialiseringen er der blevet produceret mere og mere og billigere og billigere, og det er gået ud over kvaliteten af råvarerne. Før i tiden gik køerude på markerne og spiste græs, og også svin og høns gik ude. Nu har både svin, køer og høns fået meget mindre plads at være på. De lever tæt i stalde og bure, så de ikke kan bevæge sig. På den måde bruger de mindre energi og tager hurtigere på. I stedet for at spise græs og andre planter får dyrene kunstfoder, hvad der også påvirker kødets kvalitet. Mange køer og svin kommer aldrig ud af deres stald, og høns og kyllinger lever hele deres (korte) liv indendørs på store kyllingefarme, hvor de bliver anbragt i kunstigt lys hele døgnet for at sove mindre og spise mere. De bliver fodret og fedet op, så de kan slagtes så hurtigt som muligt. I dyrkningen af frugt og grønsager er man gået over til sorter, der giver et større udbytte og holder sig bedre. Man dyrker ikke de sorter, der smager bedst, men dem, der giver flest kilo og

bedst kan klare transport og holde sig lang tid. Kun folk, der har frugtræer og jordbær i deres egen have, kan få æbler, pærer og jordbær af de gamle sorter, der smager af mest.

Kokken Claus Meyer giver også forbrugerne en del af skylden. Når forbrugerne kun går efter de billigste produkter, presser supermarkederne producenterne til at sælge deres varer billigt. Derfor sjusker producenterne med fremstillingen af varerne, så de kan fremstilles billigere. Det gælder både kyllinger, kød, frugt og grønt. Forbrugerne har vænnet sig til, at råvarerne ikke smager af noget – de fleste har måske ligefrem glemt, hvordan de kunne smage. Samtidig har vi vænnet os til, at en kylling kan fås for 40 kr., så vi synes, det er urimelig dyrt, når vi ser en økologisk kylling, der har haft et godt liv i det fri, koste over 100 kr. Først når man køber den, opdager man, at den smager bedre og rækker til flere personer, fordi kødet er fast og magert. Det er også de færreste forbrugere, der orker at gå tilbage til butikken og klage over en vare, der var for dårlig – den kostede jo alligevel næsten ikke noget – og butikken får det aldrig at vide.

I gamle dage fik man stort set kun frugt og grønt, når det blev høstet i

Danmark. I dag er sæsonen forlænget, fordi man kan dyrke grønsagerne i store drivhuse, og fordi man importerer frugt og grønt fra alle egne af kloden. Og både grønsager, bær, fisk og vildt kan købes frosset på alle årstider. Så man behøver ikke længere vide, hvornår det er sæson for de forskellige ting, man kan bare kigge i en kogebog og gå ud og købe ind efter den, og det kan måske så være porrer om sommeren, bønner og ærter om foråret og jordbær i februar. Det betyder, at maden smager af mindre, fordi den er dyrket i kunstigt lys, transporteret langt eller opbevaret lang tid. Og når mange ikke aner, hvad det er sæson for, forsvinder forskellen mellem årstiderne i madlavningen. Der er dog stadig mange, der er begejstrede, når de første rabarber, kartofler og danske jordbær kommer i butikkerne.

I de senere år er der kommet en modbevægelse mod forarmelsen af madkulturnen. Der er kommet fokus på bedre produktionsforhold for dyrene og økologiske dyrkningsmetoder. Supermarkederne sælger flere og flere økologiske varer, og der er kommet økologiske landbrug og gartnerier, der kører kasser med grønsager ud til folk, der abonnerer for eksempel på månedens grønsagskasse. Der er også små populære mejerier, der

at give skylden:
at anklage for

at gå efter noget:
at ville have

at sjuske:
at gøre noget hurtigt
uden omhu

at fremstille:
at producere

i det fri:
udendørs

at række:
at være nok til

at orke:
at have energi til,
gide

at høste:
at indsamle/plukke
de planter, man har
dyrket

en sæson:
en årstid, f.eks. for
at høste noget

at forlænge: at
gøre længere

et drivhus:
et glashus til at dyrk
grønsager m.m.

en egn:
et område

kloden:
jorden

begejstret:
meget glad

i handelen:
i forretningerne,
til salg

en forarmelse:
når noget bliver
tigere eller dårligere

et gartneri:
et sted, hvor man
dyrk grønsager

en delikatesse:
noget særlig lækkert

at skræmme:
gøre bange

isoleret:
alene

afsides:
for sig selv,
ikke centralt

en mangelvare:
noget, man har
for lidt af

tidskrævende:
om noget, der
tager tid

et samtaleemne:
noget, man taler om

det skyldes:
det er fordi,
grunden er

bortset fra:
undtagen

at insistere på noget:
at kræve, at holde
fast ved

der er penge mellem
hænderne på nogen:
de har penge

en succes:
noget, der går godt

en fiasko: noget, der
går galt

et tillæg (til en avis):
en sektion

en anmelder:
en kritiker

en anmeldelse:
en kritik (tekst i avis)

stort set:
næsten

Michelin-guide:
en kendt fransk bog
om restauranter, der
kommer i ny udgave
hvert år

producerer økologiske oste og andre mælkeprodukter, og på landet kan man købe økologisk kød og økologiske grønsager direkte fra gården. I byerne er der kommet dyre delikatesseforretninger med specialiteter, økologiske bagere og butikker, der sælger hjemmelavet chokolade – og priserne ser ikke ud til at skræmme kunderne væk.

Madlavning har også fået en ny og højere status. Mange kendte fortæller i interviews, hvor meget tid de bruger på at lave mad til gæster, mange har lavet et stort, åbent køkken, hvor man ikke er isoleret fra resten af familien og gæsterne, når man laver mad. Hvor køkkenet før var et lille, afsides rum, omtales det nu som boligens centrale rum. Der udkommer hele tiden nye månedsblade om mad og mængder af nye kogebøger. Selvfølgelig handler mange af dem om mad fra fremmede køkkener, men der er også kommet en hel bølge af kogebøger om traditionel dansk mad og om "simremad", gryderetter, der skal stå og koge i lang tid. Tid er blevet den nye mangelvare og dermed luksus, og den gode mad er derfor blevet weekend- og gæstemad, fordi den er tidskrævende, mens det var økonomien, der gjorde, at kødretterne var søndagsmad i gamle dage. Og madlavningen er gået fra at være et arbejde for husmødrene til at være afslapning, kreativitet, hygge og samtaleemne ved middagsbordene for både mænd og kvinder.

Den største revolution er måske sket med frokosten. I Danmark har der altid været tradition for at have madpakke med i skole og på arbejde (bortset fra de få, der kunne gå hjem i middagspausen). Måske skyldes det, at mange i gamle dage arbejdede på landet og ikke kunne gå hjem til hvert måltid, og at madpakken er en billig frokost i forhold til at købe færdig mad. Men madpakken er blevet mere og mere upopulær. Skolebørnene

klager over, at maden ikke er frisk og lækker efter 3-4 timer i skoletasken, forældrene insisterer på, at de skal spise den, så nogle børn smider den simpelthen ud for at undgå diskussionerne med deres forældre. De fleste voksne, der ikke har en kantine på deres arbejdsplads, går ud og køber sandwich, pizza eller salat, så i dag ligger der pizzeriaer, sandwichbutikker og salatbarer med få meters mellemrum i de fleste byer.

Også antallet af restauranter vokser – det er blevet almindeligt for folk i alle aldre at gå ud at spise, både på hverdag og i weekender. Selv om der også er billige spisesteder, er det alligevel dyrt at gå ud at spise i forhold til at lave mad selv, især for en familie. Men dels lever mange (knap en million) alene, dels er der så mange penge mellem hænderne på folk, at de kan tillade sig det. Restauranterne og kokkene er blevet en del af nyhederne og underholdningen, og mange kokke er blevet så kendte, at der bliver skrevet om deres privatliv, succeser og fiaskoer. Aviserne har tillæg om mad, hvor kokkene giver deres opskrifter videre og bliver interviewet om deres holdninger til mad, og tv-udsendelser med kokke, der laver mad, er meget sete. Aviserne har anmeldere, der går ud og prøvespiser på restauranterne, og deres madanmeldelser er noget af det mest læste, også af mennesker, der sjældent selv går ud at spise. Mange vælger restaurant efter, hvor mange stjerner eller kokkehuer restauranterne har fået i avisene. En god eller dårlig anmeldelse i avisene kan betyde alt for en restaurant. Hvis den har fået fem stjerner eller kokkehuer, kan der være optaget mange måneder frem, og hvis den kun har fået én, kommer der stort set ingen kunder, og den må lukke. Det allerfineste er at få en stjerne i den franske Michelin-guide – så er restaurantens og køkkenchefens lykke gjort.

Næste gang:

Arbejd sammen 2 og 2

Giv hvert afsnit en overskrift.

Samtale 2 og 2

Er der noget i teksten, du er uenig i?

Kan man sige de samme ting om madkulturen i dit land, eller synes du, der er forskelle?

Hvis ja, hvilke?

Hvad er for dig typisk efterårsmad, vintermad, forårsmad og sommermad?

Hjemme

Vælg 10 af de ord/udtryk, der er forklaret, og lav eksempler med dem.

HVAD HUSKER DU?

Opsamling af ord fra kapitlet

Hvilke ord kan man bruge?

1. Brødet er et par dage gammelt, så det er nok lidt
2. Kaffen er for for mig.
3. Kødet skal koge mindst 1½ time for at blive
4. Hvordan vil du have din bøf? Ikke helt gennemstegt, men heller ikke alt for
Helst
5. Hvis man vil undgå, at en roastbeef bliver stegt for lidt eller meget, kan man bruge et
6. Appelsiner er bedst om vinteren, for der er de og
7. Han skal tage sig, så han er holdt op med at spise ost, nu spiser han ost i stedet for.
8. Det er svært at finde noget, de kan lide, de er så
9. Piskefløde indeholder 38 % fedt, så det er klart, at det
10. Sikke en solid ret, det er noget, der
Jeg tror ikke, jeg kan spise dessert efter det her.
11. Pas på med chili i maden, det kan let blive for
Jamen, det skal da af noget.
12. Jeg kan godt lide chili, man skal bare ikke overdrive – alt med !
13. Bliver det ikke lidt for med alle de citroner i?
Nej, det giver bare en dejlig smag.
14. Ups! Jeg tror, jeg kom for meget peber i! med det, det sikkert dejligt.
15. Sikke en dessert! Er den at lave?
Nej, og den er, for den er fuld af frugt.
16. Men der er nok også mange i, jeg tror ikke, den slanker.
17. Jeg har fået nogle rabarber. Har du en på rabarberkage?
18. Ja, jeg har en god om kager og desserter.
Og ellers er der masser af klassiske retter i Frk. Jensen, har du den?
19. Vil du godt brødet i skiver og dem med pesto?
20. Ja, hvor er tingene? Brødet ligger i posen på, pestoen står i,
kniven ligger i den øverste og skærebrættet står i derhenne.
20. Vil du godt hvidvin i glassene til velkomstdrink? Der er isterninger i
21. Og her er en lille til saltmandlerne.

SKRIFTLIG OPGAVE

To indlæg om mad:

1.

Det er på tide, at vi bliver mere bevidste om, hvad vi giver vores børn at spise, og også hvad vi selv putter i munden. Den mad, vi køber, er industrifremstillet mad, der kun er produceret for at tjene penge. Der er masser af tilsætningsstoffer i, og den bliver transporteret jorden rundt, før vi spiser den. Det er også vigtigt at tænke på sammensætningen af vores kost, for de fleste af os spiser for fedt, for sødt og for salt. Der bliver flere og flere overvægtige, og de fleste af os dør af livsstilssygdomme som kræft og hjerte-kar-sygdomme, fordi vi spiser usundt. Så vi er nødt til at spise anderledes, først og fremmest spise mere fisk, mere frugt og flere grønsager og holde op med at spise så meget kød, smør, ost, kage, slik og chokolade.

Den bekymrede

2.

Vi lever i en rig del af verden, og alligevel kan vi ikke bare glæde os over livets goder. Mad bliver forbundet med problemer og dårlig samvittighed – over at vi spiser usundt eller for meget eller får for mange tilsætningsstoffer. Man skal hellere fokusere på det gode måltid: bruge tid på at lave lækker mad af friske råvarer og sætte tid af til at spise den og nyde den – gerne sammen med andre, så måltidet også får en social funktion. Man lever et lykkeligere liv, hvis hvert måltid er en sanselig og social oplevelse, som man går og glæder sig til.

Den madglade

Samtale 2 og 2

Diskutér de to indlæg.

Hjemme

Skriv et indlæg, hvor du skriver, hvad du mener om sundhed og nydelse i forbindelse med mad.

Giv dit indlæg en overskrift.

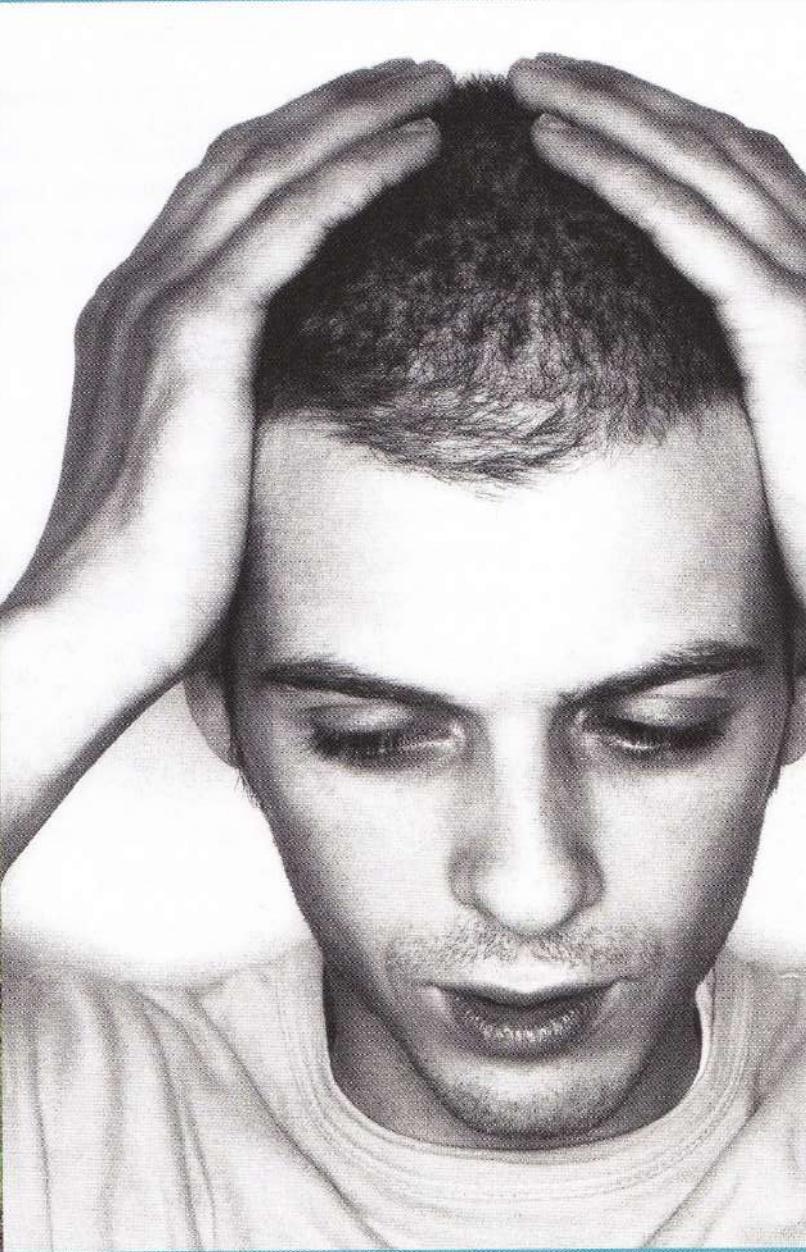
Du kan eventuelt bruge de to indlæg her på siden til inspiration.

er

Samtale 2 og 2

Fortæl hinanden om en god oplevelse,
I har haft, og en dårlig.

Låsesmed

Alberte: Jeg havde sådan en dum oplevelse i går.

Brian: Hvad var det?

Alberte: Jeg hjem midt på dagen og ville låse mig ind. Men jeg kunne simpelthen ikke låse døren op. Nøglen ind i låsen, men jeg kunne ikke dreje den rundt. Jeg prøvede og prøvede, men der ingenting. Der havde været lidt problemer før, men det plejede da at lykkes til sidst. (komme, gå, ske)

Brian: Hvad du så? (gøre)

Alberte: Jeg faktisk ikke, hvad jeg skulle gøre, for de andre ville først komme hjem ved fremtiden. (ane)

Brian: Er der ikke andre i opgangen, der har nøgle til jeres lejlighed?

Alberte: Jo, dem på 4. sal, men de var heller ikke hjemme. Og hvis min nøgle ikke duede, gjorde den, de havde, vel heller ikke. Men så heldigvis kom sønnen til dem på 3. sal, fordi han lige skulle hente noget. Han travlt og skulle videre. Men han var så sør at låse mig ind i deres lejlighed, så jeg kunne bruge deres telefon – vi kender altså hinanden meget godt. (have)

Brian: Havde du ikke din mobil med?

Alberte: Nej, den havde jeg ikke fået med mig, den inde i vores lejlighed. Da jeg så var kommet ind i deres lejlighed, jeg en telefonbog og nummeret på en låsesmed i nærheden og ringede til ham. Han var ude et andet sted, så han kunne ikke komme med det samme. Jeg ham deres nummer, og så måtte jeg blive siddende i deres lejlighed og vente på, at han ringede. Der gik over en time. (ligge, finde, give)

Brian: Hvad du imens? (lave)

Alberte: Der nogle blade, så jeg mig og læste i dem. (ligge, sætte)

Brian: Hvad låsesmeden så, da han kom? (gøre)

Alberte: Ja, han kunne godt få låsen op, men han, at låsen var meget gammel og slidt, så den skulle skiftes. (sige)

Brian: det ikke dyrt? (blive)

Alberte: Jo, for søren. Det 600 kr. at få ham ud og over 900 for en ny lås. Og så vi købe nye nøgler til hele familien for 50 kr. stykket. Så det blev dyrt. Men låsesmeden sagde, at det var på høje tid at få den skiftet, for de gamle låse er meget nemme for tyve at få op. Og hvis nogen bryder ind, uden at man kan se det, får man ikke noget fra forsikringen. Der skal være tegn på indbrud, for at de vil dække det, der er blevet stjålet. (koste, måtte)

Brian: Så var det jo nærmest held i uheld.

Alberte: Ja, det kan man egentlig godt sige.

Arbejd sammen 2 og 2

Indsæt de manglende verber i datid.

Læs teksten op i klassen.

Hvad betyder:

at dreje rundt, at lykkes, at du,
et blad, slidt, at bryde ind, et tegn,
at dække, held i uheld

Arbejd sammen 2 og 2

Find alle de andre verber, der står i datid, og skriv dem i 3 grupper efter type.

Gruppe 1 (ender på –ede i datid), gruppe 2 (ender på –te) og uregelmæssige.

gr. 1: prøvede,

gr. 2: skete,

uregelmæssige: havde,

Stil derefter hinanden spørgsmål til dialogen med hvem, hvad, hvor, hvornår, hvorfor, hvor længe, og svar på hinandens spørgsmål.

Samtale 2 og 2

Fortæl om en situation, hvor du havde låst dig ude eller glemt dine nøgler, din pung, dit pas eller noget andet vigtigt.

En mærkelig oplevelse

Sigurd fortæller:

Jeg var ude for noget mærkeligt forleden dag. Vi havde fundet en barneseng til vores søn, Viktor, i Den Blå Avis hos nogen ude i Hellerup. Vi kørte ud for at se på den, og den var fin. Vi købte den og læsede den ind i bilen med lidt besvær. Den skulle jo skilles ad og proppes ind i bagagerummet og alt det der.

Men så da vi kom hjem, kunne jeg ikke finde mine nøgler. Jeg havde haft dem, da vi kørte, så jeg ledte alle mine lommer igennem. Min kone, Hanne, havde jo sine, så vi kunne godt komme ind i lejligheden. Jeg ringede til familien i Hellerup, men de kunne ikke se dem nogen steder, så jeg havde ikke glemt dem der. Jeg fattede det simpelthen ikke, og det var jo et stort problem, for det var både nøglerne til lejligheden, mit arbejde og min cykel. Det er kun bilnøglen, jeg har for sig selv.

Men så næste morgen, da jeg vågnede, syntes jeg, jeg kunne huske, at jeg hørte en lyd et bestemt sted, da vi kørte hjem fra Hellerup. Det var på Ryvangs Allé, hvor der er en række store træer mellem vejen og cykelstien. Pludselig

kom jeg i tanke om, at jeg havde lagt nøglerne på taget af bilen, da vi skulle læsse sengen ind i bilen. Så måske var de faldet af, mens vi kørte.

Vi tog af sted igen og kørte tilbage til Ryvangs Allé og stoppede dør, hvor jeg syntes, jeg havde hørt lyden. Og dør, mellem træerne i rabatten mellem vejen og cykelstien, lå mine nøgler. Vi var enormt glade og lettede, og samtidig kunne vi næsten ikke komme os over, hvor mærkeligt det var. Det var helt utrolig heldigt, men samtidig kunne det jo ikke være tilfældigt, for jeg vidste lige, hvor vi skulle lede. Hvordan kan det være, jeg ikke kunne huske det først, men så dagen efter alligevel kunne huske lyden, selv om jeg ikke rigtig vidste, hvad det betød. Det må jo have ligget i underbevidstheden et sted.

Kig på sproget 2 og 2

1. Hvilken tid er de fleste af verberne i historien i?
2. Find eksemplerne på førdatid (havde set, var kørt). Hvorfor er der brugt førdatid?
3. Sigurd bruger ordet "jo" mange gange. Hvad betyder det?
4. Hvor er der inversion (verbum før subjekt), og hvorfor er der inversion i de sætninger?
5. Lav eksempler med udtrykkene: at være ude for noget, at komme i tanke om noget, at tage af sted, tilfældigt.

Fortæl i klassen

Er der nogen i klassen, der selv har haft lignende oplevelser, hvor I efter nogen tid kom i tanke om noget, I ikke kunne huske i selve situationen? Fortæl om oplevelsen.

UDTALE AF T OG D

Bogstaverne t og d udtales forskelligt, efter hvordan de optræder.

t udtales t, d, blødt d eller udtales ikke:

t: tolv d: otte, sti blødt d: gået, huset udtales tit ikke: dejligt

d udtales d, blødt d eller er stumt.

d:de blødt d: *sød, søde* stumt: land, kold, hård

Arbejd sammen 2 og 2

Understreg alle t'er og d'er i første afsnit af teksten "En mærkelig oplevelse", og snak om, hvordan de udtales. Gennemgå det i klassen.

Hvad gør vi?

Læs op i kor efter læreren, og sæt trykstreger.

A: Åh nej! / Sørens også!
B: Hvad er der?

A: Jeg glemte at låse hoveddøren B: Er du sikker på det?

A: Ja næsten / Ja fuldstændig

B: Så er vi nødt til at ... køre tilbage ... / Så må vi køre tilbage ...

/Så må vi hellere ringe til naboen og bede ham gøre det./ Pyt med det.

A: Nej, hvor er det ærgerligt/irriterende! B: Det er der ikke noget at gøre ved.

Eksempler: at låse sin cykel, slukke lyset, lukke vinduet på badeværelset, mit pas, tømme skraldespanden (i sommerhuset), stille p-skiven, betale i parkeringsautomaten

Hvad gør jeg?

A: Åh nej! Jeg glemte at take min oplader med!

B: Er det så vigtigt? / Betyder det så meget?

A: Ja for så kan jeg ikke bruge min mobil, når batteriet er fladt

B: Kan du ikke ... bare købe en ny oplader ... ?

A: Jo, det kunne jeg måske/ Jo, det er jeg nødt til så.

Det er bare så besværligt/pinligt/irriterende/dyrt.

B: Det er der ikke noget at gøre ved.

Eksempler: at tage sin mobil med, hente kontaktlinser, tjekke åbningstider, hente billetter, bestille bord, aflevere bøger på biblioteket, hæve penge, printe flybilletterne ud, veksle til euro/....

Arbejd sammen 2 og 2

Øv dialogerne med eksemplerne ovenfor eller andre eksempler.

Et højresving

Opgave som i modultest 4

Læs teksten. Skriv de ord, der mangler. Du kan finde ordene i boksen. Du skal kun bruge hvert ord én gang. Der er fire ord, du ikke skal bruge.

Jeppe fortæller:

Hold da op! Jeg så en ulykke på vej hjem. Måske ikke en ulykke, for der skete ikke rigtig noget, men jeg tror nu alligevel, at alle fik en forskrækkelse. Der var en fyr på cykel lige foran mig på cykelstien. Vi kørte mod et kryds, men der var grønt, vi ville bare

køre over. Men så var der en stor, sort stationcar, der drejede til højre lige ind foran os, og fyren kørte lige ind i bilen i fuld fart. Han og cyklen fløj op i luften! Bilen standsede. Der sad en hel familie derinde, og manden, kørte bilen, stod ud.

Cyklisten kom faktisk lynhurtigt på benene, og han skældte bilisten ud, råbte og skreg ad ham. Manden i bilen anede ikke, han havde gjort. Det viste sig, han var amerikaner og ikke talte dansk. Der var en anden mand, der gik hen og snakkede med cyklisten, og så faldt han lidt ned igen. Der var åbenbart ikke sket noget med ham. Mærkeligt nok, for det så vildt ud, han fløj op i luften.

Så spurgte bilisten mig, hvad han havde gjort galt, og jeg forklarede ham, at man ikke må dreje til højre i Danmark, der er cyklister. Man skal lade dem køre over først, man drejer. Han spurgte, hvad han skulle gøre, og jeg foreslog ham at sige undskyld til cyklisten. Så gjorde han det, og cyklisten kunne jo godt se, at det var med vilje. Så efter lidt tid kørte vi alle sammen videre. Det var et mirakel, at der ikke var sket noget med fyren eller hans cykel.

men at eller der da før hvad så ikke både faktisk hvis for

Færdselsregler:

Man skal holde for rødt (lys). Man må køre over for grønt.

Bilister, der skal dreje til højre, skal holde tilbage for cyklister, der skal ligeud.

Bilister skal blinke af, før de drejer.

Alle i bilen skal have sele på.

Man må ikke tale i mobiltelefon, mens man kører.

Cyklister skal række hånden ud, før de drejer.

Kan I formulere andre færdselsregler?

OVER FYN

Hjemmearbejde

1. Hør dialogen og gentag.
2. Skriv den.

Gennemgå dialogen i klassen og lær den udenad 2 og 2.

ET TYVERI

Hør dialogen og tag noter.

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvor ringer Christian fra?
2. Hvad er der sket?
3. Hvordan tror de, det er sket?
4. Politiet siger, at der sker mange tyverier i den periode. Hvordan forklarer de det?
5. Hvad skal Lis og Christian gøre?
6. Bliver det dyrt for Lis?

EN SEN NATTETIME I BYEN

Mathilde fortæller om, hvad hun oplevede på en bytur.

Dictogloss

Lyt til historien og tag noter.

Snak derefter i klassen om, hvad Mathilde fortæller.

Arbejd sammen 2 og 2

Skriv et referat af teksten. Læg mærke til, hvordan I får teksten til at hænge sammen. I skal arbejde sammen om referatet og kun aflevere ét stykke papir.

TRYK PÅ PRÆPOSITIONER

Hvor er der tryk? Læs op i kor efter læreren, og sæt trykstreger.

a. Har du snakket med Henrik?	b. Jeg snakkede med ham i går.
a. Man må ikke skrive i biblioteksbøgerne.	b. Man må ikke skrive i dem.
a. Pas godt på din taske.	b. Pas godt på den.
a. Hvornår har du sidst været sammen med Anne?	b. Jeg var i byen med hende i går.
a. Hun ville ikke tale om sin sygdom.	b. Hun ville ikke tale om det.

Kan man se, hvornår der er tryk på præpositionen?
(med, i, på, om, af, ved, for, hos, til, mellem osv.)

.....

Hvor er der tryk?

Gør svarene færdige og brug et personligt pronomen i stedet for substantivet.

1. Hvorfor forsvandt tasken?

Fordi hendes veninde glemte at holde øje

2. Har I snakket med jeres overboer om, at I skal holde fest?

Ja, vi har snakket

3. Har du set deres hjemmeside?

Ja, jeg har været inde at kigge

4. Havde hendes veninde nogen penge, hun kunne låne?

Ja, hun lånte 100 kr.

5. Var det ikke et problem?

Jo, og der var ikke rigtig noget at gøre

6. Hvad synes han om sin lejlighed?

Han er meget glad

7. Har du besøgt Thomas?

Ja, jeg var hjemme sidste lørdag.

8. Har du besøgt Hans og Line, efter de er flyttet?

Nej, men jeg skal hjem d. 14.

9. Har du set deres mail?

Nej, men jeg skal nok kigge i aften.

DUMHEDER

Din ven/veninde fortæller dig om noget, han/hun har gjort.

Læs sætningerne op i kor efter læreren, og sæt trykstreger.

1. Jeg kom til at åbne et brev, der var til naboen.
2. Jeg kom til at læse en mail til min kæreste. (mand/kone)
3. Jeg kom til at lægge en besked på det forkerte nummer.
4. Jeg kom til at sende en sms til det forkerte mobilnummer.
5. Jeg kom til at tage en andens nøgler på arbejdet.
6. Jeg kom til at brænde maden på.
7. Jeg kom til at cykle over for rødt lige foran en politibil.
8. Jeg har fået en parkeringsbøde. Jeg kom til at holde for tæt på et hjørne.
9. Jeg har fået en fartbøde. Jeg kom til at køre 60 et sted, hvor der var 50 km i timen.
10. Jeg kom til at købe nogle frygtelig dyre sko.
11. Jeg kom til at give en pige/en fyr mit telefonnummer.
12. Jeg kom til at drikke lidt for meget.
13. Jeg kom til at slå et af deres vinglas i stykker.
14. Jeg kom til at spilde rødvin på dugen.
15. Jeg kom til at sige noget frygtelig pinligt.
16. Jeg kom til at fornærme værtinden.
17. Jeg kom til at (Find selv på flere eksempler)

Læs også kommentarerne op i kor efter læreren, og sæt trykstreger.

1. Det var ikke så godt.
2. Det var ikke så smart.
3. Det var da også dumt.
4. Hvad tænkte du på?
5. Det er ikke første gang.
6. Hvor det ligner dig.
7. Typisk dig.
8. Kom til? Er du sikker på, det ikke var med vilje?
9. Det går nok.
10. Det er da ikke så slemt.
11. Det er også sket for mig.
12. Det kan ske for enhver.
13. Det sker der nok ikke noget ved.
14. Det kunne da være værre.
15. Det gør vel ikke så meget.
16. Det er ikke noget at bekymre sig om.
17. Det skal du ikke ligge søvnløs over.
18. Bare glem det.
19. Slap af. Så er det ikke værre.
20. Det er vel ok.

Arbejd sammen 2 og 2

Den ene læser et af eksemplerne, den anden kommenterer det.

Held i uheld

Marie fortæller:

Vi købte en farveprinter sidste år, og den fungerede godt de første par måneder. Men så gik der nogen tid, hvor vi ikke printede noget ud i farver, og da vi ville printe noget i farver igen, duede den ikke. Det er dyrt at købe nye farvepatroner, og vi vidste også, at vi umuligt kunne have brugt alt farveblækket op.

Der var to års garanti på printeren, men de var gået, så vi måtte selv betale for en reparation, og det kan hurtigt blive dyrt. Men vi var nødt til at gøre noget, så vi kørte ud i computerforretningen med den og bad dem om at kigge på den. Vi håbede, de kunne finde ud af, hvad der skulle gøres for at få den til at fungere igen. De tog imod den og sagde, at de ville ringe, når de havde kigget på den og set, om det kunne betale sig at reparere den. Men de sagde også, at blækket i farvepatronerne kunne tørre ind, hvis man ikke brugte farverne i nogen tid.

De ringede ikke, så vi ringede til dem efter nogen tid, fordi vi havde brug for printeren. De sagde ”lige et øjeblik”, og der gik nogen tid, før de kom til telefonen og sagde, at de ikke var færdige med den endnu. Efter nogle uger ringede vi igen, og der skete præcis det samme. Da der så var gået ret lang tid, måske et par måneder, sagde vi, at de måtte gøre noget – og så indrømmede de, at de ikke kunne finde den! Den var simpelthen blevet væk på deres værksted. Jeg ved ikke, om den var blevet stjålet eller givet til nogen andre ved en fejl eller hvad.

Så måtte de give os pengene tilbage. Det var held i uheld, for det kunne være blevet dyrt for os at få den repareret. Vi købte en ny printer af et andet mærke, og den var der ingen problemer med, den fungerede fint. Men vi sørgede også for, at der ikke gik lang tid imellem, at vi printede noget ud i farver.

Kig på sproget 2 og 2

1. Find alle de steder, der står ”så” i teksten. Hvilken ordstilling kommer efter ”så”?
2. Hvad betyder ”så” her: Så måtte de give os pengene tilbage.
Og her: Så vi måtte selv betale for en reparation.
3. Er det almindeligt at bruge ”så” mange gange, når man fortæller en historie?

Samtale 2 og 2

Har du selv prøvet at bytte noget, klage over noget, få en ting repareret eller få pengene tilbage for en vare?

Fortæl hinanden om oplevelsen. Husk at fortælle i datid og eventuelt førdatid.

EN SKRÆKKELIG OPLEVELSE

Lyt til Sarahs historie og tag noter.

Arbejd sammen 2 og 2

- Referér, hvad Sarah fortæller. Husk **datid** og **førdatid**:

Miriam var alene inde i stuen, fordi hendes far og hans ven var gået ud på altanen for at ryge.

- Hvordan kan man undgå ulykker i hjemmet, når der er små børn?

Hvad kan man gøre, for at de ikke falder ud, skærer sig, brænder sig, bliver skoldet, får en forgiftning, får stød osv.? Tænk for eksempel på vinduer, trapper, knive, kogeplader, stikkontakter, medicin, rengøringsmidler og bad.

Eksempel: Man skal lægge knive et sted, børnene ikke kan nå.

Knive skal lægges et sted, børnene ikke kan nå.

Skriv så mange ting, I kan, og læs dem bagefter op i klassen.

Man skal

..... skal s

En punktering på savannen

Opgave som i modultest 4

Læs teksten. I hvert afsnit er der et hul, hvor der mangler en sætning.

Find den sætning (A-H), der passer bedst i hvert afsnit (1-6).

Skriv bogstavet på linjen i hullet. Der er to sætninger, du ikke skal bruge.

Bente fortæller:

For nogle år siden var jeg i Zimbabwe for at besøge en veninde, der boede dernede på det tidspunkt. (1) Jeg havde mine to døtre med derned, og vi boede hos min veninde. Men vi skulle jo også ud og se naturen, så vi lejede en bil og tog på en lang biltur - min veninde og mig og vores fire små piger. Så vidt jeg husker, var den yngste 2 år og den ældste 7.

Vi kørte over og så Victoria-vandfaldene og boede i en hytte der. Næste dag skulle vi ind og se Hwenge, en nationalpark med en masse vilde dyr. Det tænkte vi, ville være rigtig sjovt, især for pigerne. Vi vidste godt, at hele området ville blive lukket kl. fem, fordi det bliver tidligt mørkt dernede. (2).....
..... . Vi havde bestilt en hytte at overnatte i inde i nationalparken.

Vi kørte, og det lykkedes os at komme ind, lige før de lukkede. Det var et kæmpestort område, og der var helt øde – der var overhovedet ikke andre mennesker at se.
(3)

Og så kunne man høre dyr brøle rundt om, jeg ved ikke lige, hvad det var for nogle, men lidt skrämmende var det.

Pludselig hørte vi en lidt mærkelig lyd fra bilen, og det føltes heller ikke helt rigtigt. Min veninde sagde "Jeg tror, vi er punkteret". (4)
..... . Jeg husker fuldkommen tydeligt, hvordan ordene faldt: Min veninde sagde "Kan du skifte hjul?", jeg sagde "Ja, selvfølgelig." "Har du prøvet det før?" "Nej, men jeg gør det nu."

Ingen af os havde skiftet hjul før, men her var helt klart ingen vej udenom, og vi måtte bare bevare roen. Først ledte vi efter instruktionsbogen, som vi fandt i handskerummet
(5)

Man kunne høre dyrene fra flere retninger, og jeg kan huske, at min ældste datter sagde "Mor, jeg vil hjem nu." Og vi måtte være helt rolige, for at børnene ikke blev mere skrämt, end de allerede var.

Min veninde læste op fra instruktionsbogen, og jeg gjorde, hvad hun sagde trin for trin. Det lykkedes at få hjulet sat på og skruet fast, og vi fik pigerne og alle taskerne ind igen, så vi kunne køre videre. Min veninde sagde "Tænk, at du kunne!" Og jeg sagde "Selvfølgelig kan jeg det. Når mænd kan, kan vi vel også." Vi nåede frem til hytten, lige før det blev mørkt. (6) ..
..... . Men det viser bare, at når man virkelig skal, så kan man også.

- A Vi standsede, gik ud og kiggede på hjulene, og det ene dæk var helt fladt.
- B Nej, hvor var vi lettede og stolte.
- C Det var første gang, vi så løver.
- D Desværre kom vi lidt for sent af sted, måske omkring middagstid, så vi skulle skynde os for at nå det.
- E Så måtte vi tømme bagagerummet helt for at finde reservehjulet, og pigerne måtte ud af bilen.
- F Hun boede i hovedstaden Harare med sin mand og sine døtre.
- G Vi var i virkeligheden lige så bange som børnene.
- H Til gengæld var der aber overalt, og vi så en flok elefanter noget væk.

UDTALE VOKALER

Lyt til læreren, og gentag.

Urundede vokaler: i-, e-, æ- og a-lyde (i den trykstærke vokal)

- /i/ siden, tidspunkt, biltur, fire, vilde, piger, tidligt, skifte, virkelig
- /e/ veninde, dernede, vidste, hele, bestilt, inde, ingen, lede
- /æ/ tænkte, fem, kæmpestort, heller, dæk, sjældent, ældste, gengæld, lettet
- /a/ nationalparken, være, aber (lange)
faldt, fast, handskerummet, alle, tasker, standse, fladt, elefanter, overalt, vandfald (korte)
- /ɑ/ lang, klart, bevare, vej, leje, bare, bange

Rundede vokaler: y-, ø-, u-, o- og å-lyde

- /y/ hytte, dyr,
- /ø/ døtre, besøge, føltes, øde, høre, selvfølgelig, lykkedes, skynde
- /ö/ tømme, brøle
- /ɔ/ mørkt
- /u/ naturen, ud, tur, husker, skrue, hjul, udenom
- /o/ boede, overhovedet, rolige, roen, gjorde, hovedstaden
- /å/ nåede, lukket
- /ɔ/ området, måtte, stolt

KRYDSORD Arbejd sammen 2 og 2

Den ene af jer har side A, den anden side B. I skal forklare ordene i jeres krydsord, så den anden kan gætte ordet og skrive det på sit papir. I må ikke sige ordet eller kigge på den andens papir. Bliv ved, til I har udfyldt alle ordene.

MED DET NÆSTE FLY

Hjemnearbejde

1. Hør dialogen og gentag.
2. Skriv den.
3. Sæt trykstreger.

Ung mand på tag

Emil: Prøv lige at høre her: "En 17-årig ung mand vågnede lørdag morgen før påske på et tag, hvor han kunne se tre skorstene. Han anede ikke, hvor han var."

Jonas: Her i København?

Emil: Ja, det står i Lokalavisen Østerbro.

Jonas: Så er det nok Svanemølleværket.

Emil: Ja, lige præcis. Men han vidste ikke selv, hvor han var, da han vågnede. Han kunne ikke bevæge sig, fordi han havde enormt ondt i begge ben. Han ringede selv til alarmcentralen. Han kunne huske, at han havde drukket meget og var gået alene rundt, men så kunne han ikke huske mere.

Jonas: Hold op, mand. Det har ikke været sjovt. Hvordan kom han ned?

Emil: De mente på alarmcentralen, at det var Svanemølleværket, og sendte politi og brandvæsen derud. Og så fandt de ham oppe på taget, der ligger i ni eller ti etagers højde. De kunne se, at nogen havde forsøgt at tage et flag ned i nærheden. Så kørte de ham på hospitalet, og det viste sig, at han havde brækket begge ben, havde kraftige hudafskrabninger på armene og var meget afkølet.

Jonas: Han har nok ligget der det halve af natten.

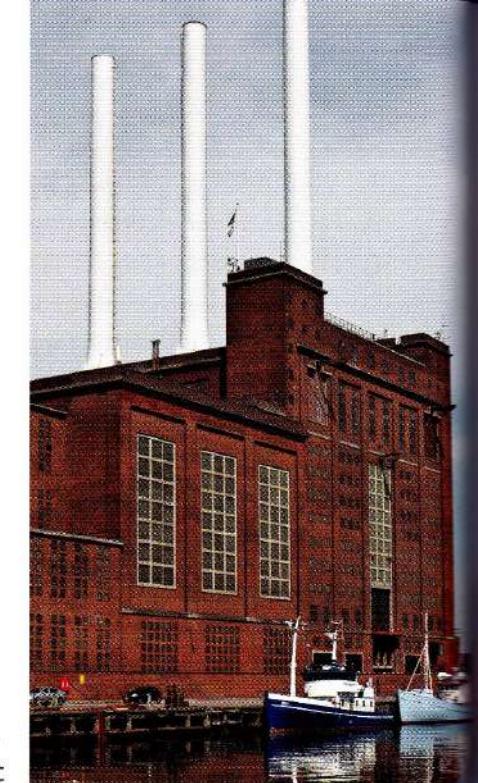
Emil: Ja, og det var vel nærmest frostvejr! Men bagefter kørte de ham på traumecentret på Rigshospitalet, og der mente han, at han kunne huske, at han var kommet ind på værket via en sejlklub. Der står, at hvis folk har set noget, skal de henvende sig til politiet.

Jonas: Ja, der ligger en masse sejlklubber og roklubber derude. Men hvem har set nogetude ved vandet midt om natten langfredag?

Emil: Nej, det er ikke særlig sandsynligt. Men hvordan tror du, han er kommet derop?

Jonas: Aner det ikke. Måske er han kommet ind i bygningen og har fundet en trappe op til taget.

Emil: Men hvorfor skulle han så brække benene? Måske har han været oppe at slås med nogen. Det er mystisk.

Kilde: Lokalavisen Østerbro 15.4.09

Arbejd sammen 2 og 2

Snak sammen om, hvad I tror, der kan være sket, før den unge mand vågnede på taget.

Skriv din historie hjemme.

(Prøv at forestille dig, hvad der skete, før han vågnede på taget.)

SET I BAKSPEJLET

Når man ser tilbage på en uheldig oplevelse:

Jeg kunne ikke ringe til ham, for jeg havde ikke hans nummer.

Jeg skulle have indtastet hans nummer på min mobil.

Jens fik stjålet sin pung fra sin rygsæk.

Han skulle ikke have gået rundt med den i rygsækken.

Skriv sætningerne færdige:

1. Jeg er propmæt! Jeg skulle ikke have spist så meget
2. Jeg er ved at dø af tørst, og der er to kilometer tilbage.
Jeg
3. Vi fik for meget at drikke til at køre hjem, så vi var nødt til at lade bilen stå.
.....
4. Nej, hvor jeg fryser. Det er koldt at være til udendørs koncert.
.....
5. Hold da op! Vi kommer for sent! Vi
6. Jeg havde tusind fejl i mit hjemmearbejde! Jeg.....
7. Jeg aner ikke, hvad jeg skal give ham. Jeg
8. Hvor er det hårdt at gå med al den bagage! Vi

Man kan også udtrykke det med: Hvis bare ...

Jegsov over mig, så jeg kom for sent til eksamen. Hvis bare jeg havde bestilt telefonvækning. Hvis bare jeg ikke havde siddet oppe og læst til kl. 3.

Dagen før vi skulle rejse, opdagede jeg, at mit pas var udløbet.

Hvis bare jeg havde tjekket det lidt før.

Jeg fik stjålet min taske med altting i.

Hvis bare jeg havde ladet passet og nøglerne ligge på hotellet.

Skriv sætningerne færdige:

1. Hans dumpede til teoriprøven. Hvis bare
2. Jeg havde rettet fejlene i rapporten, men jeg kom til at kopiere den første udgave med alle fejlene i. Hvis bare
3. Lige pludselig begyndte det at regne, så jeg blev drivvåd. Hvis bare
4. Jeg stillede mig i kø en halv time, før de åbnede, men der var udsolgt, så jeg fik ingen billetter til koncerthen. Hvis bare
5. Der er to dage til jul, og der er sort af folk i butikkerne! Hvis bare

Find selv på flere eksempler.

OPLEVELSER OG REAKTIONER

Skriv, hvordan man reagerer på forskellige oplevelser, ved at bruge f.eks. nogle af disse adjektiver:

glad, begejstret, nervøs, bange (for) ked af det, stolt (af) sikker, usikker (på)
lettet, smigret, flov, overrasket, forskrækket, chokeret, skuffet, forarget (over)

Arbejd sammen 2 og 2

Indsæt adjektiver, der passer til situationen.

1. Det gik meget bedre til eksamen, end jeg havde forestillet mig, så jeg var
2. Hun sagde, det var den bedste opgave, hun havde læst i lang tid, så jeg blev ret.....
3. Vi kørte hele tiden forkert. Der var hverken huse, mennesker eller skilte, og det blev mere og mere mørkt, så vi blev efterhånden
4. Børn er bange for, at deres forældre siger noget pinligt til forældremødet.
De bliver nemt deres forældre.
5. Der kom et rådyr springende ud på vejen foran bilen.
Vi undgik det med nød og næppe, men vi blev virkelig
6. Jeg havde hørt så meget godt om den film, men den var ret kedelig, så jeg var ret
7. Det var en meget sjov film, og man bliver enormt slutningen.
8. I nogle lande er der stor tolerance over for politikere, der er deres koner utro, men i andre lande er folk gifte politikere, der har affærer.
9. Hvad synes du om bogen? Den er fantastisk, jeg er vildt den.

Med præposition til sidst:

Har du skrevet den tekst? Den kan du godt være stolt af!

1. Min kærestes familie har taget rigtig godt imod mig, og det er jeg meget
2. Hvad nu hvis vi ikke kan finde vej? Det skal I ikke være, der er skilte hele vejen.
3. Det er lang tid siden, hun har set sin familie, og hun kan heller ikke komme hjem til sommer, og det er hun selvfølgelig ret
4. Han begyndte at hoste blod op, så det blev han selvfølgelig noget
5. Det er en stor beslutning at tage et job i udlandet.
Hvad gør han? Det er han stadig ret
6. Han havde forfalsket sine eksamsbeviser, og det er der mange, der er
7. Hvad synes I om turen? Den var vi faktisk lidt, den levede slet ikke op til vores forventninger.

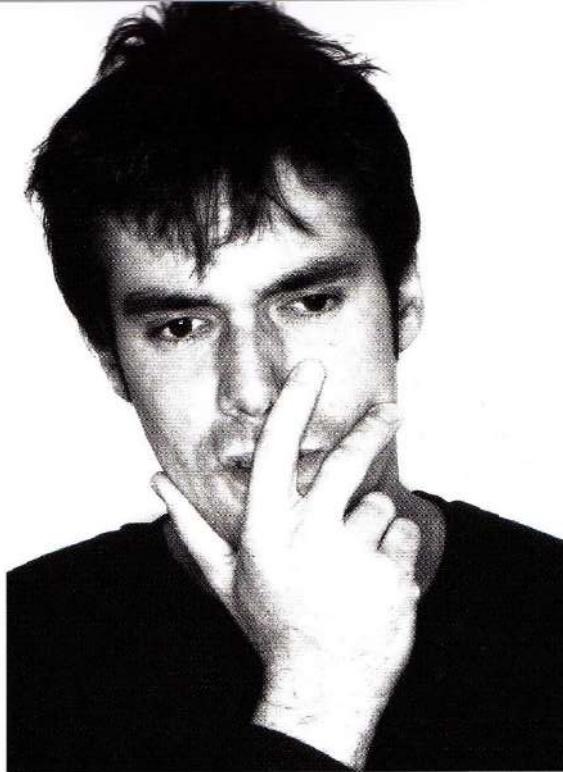
Kan I lave andre eksempler?

Hvordan har du det med det?

A: Jeg arbejdede på et analyseinstitut i to år. Nogle af arbejdsopgaverne var meget interessante, men der var også meget, der blev rutinearbejde efter ret kort tid. Der vil selvfølgelig altid være noget rutinearbejde på et job, men jeg var på en måde begyndt at kede mig lidt. Nogle af mine kolleger var rigtig gode at arbejde sammen med og hyggelige at snakke med til frokosten. Men der var også nogle, jeg ikke kunne med. Der var flere situationer, hvor vi ikke kunne blive enige og havde lidt konflikter omkring fordelingen af nogle arbejdsopgaver. Så der var både gode og dårlige ting, og somme tider var jeg lidt træt af det og tænkte på, om jeg skulle se mig om efter noget andet. Men det er jo også et meget stort skridt at tage, og hvem ved, om et andet arbejde ville være bedre? Men så en dag blev jeg bedt om at komme ind på chefens kontor, og han foreslog mig at søge noget andet, fordi der var nogle, der havde klaged over mig. Jeg havde 3 måneders opsigelse, og de tilbød mig at holde op med det samme og få 3 måneders løn. Så kunne jeg bruge de 3 måneder til at finde noget andet.

B: Hvordan havde du det med det?

A: Først var jeg virkelig oprevet og ked af det. Jeg syntes, det var så uretfærdigt, og min selvtillid fik et knæk, jeg havde aldrig prøvet at blive fyret før. Men så tænkte jeg, at jeg måtte tage det som en mulighed for at finde et arbejde, hvor jeg var mere tilfreds med at være. Og så gik jeg i gang med at læse jobannoncer og skrive ansøgninger. Og det endte med, at jeg fik det job, jeg har nu, og det er jeg faktisk meget gladere for. Det sjove er, at jeg ikke ved, om jeg havde taget mig sammen til at søge noget andet, så længe jeg havde et arbejde. Så det var egentlig udmærket, selv om jeg var slæt ud, lige da det skete.

Arbejd sammen 2 og 2

Find på andre historier.

Det kan for eksempel være

én, hvis kæreste har slået op med ham/hende,
én, der er blevet sagt op fra sin lejlighed,
er flyttet til udlandet,
er startet på en uddannelse,
har opgivet en uddannelse

Skriv en dialog som den ovenfor,

hvor spørgsmålet er:

Hvordan havde/har du det med det?

Ud på gulvet.

Gå ud på gulvet og find en partner.

Fortæl kort om noget, der er sket
(find eventuelt på noget).

Den anden stiller spørgsmål som:

"Blev du ikke forskrækket/glad/
lettet/skuffet?"

Find en ny partner og fortæl historien igen eller en anden historie, som den anden stiller spørgsmål til.

HANS, HENDES, SIN, SIT, SINE

Hvornår bruger man hans og hendes?

Hvornår bruger man sin, sit, sine? Hvornår bruger man deres?

Aprilsnar

Maiken fortæller:

Jeg er på Facebook og har været det i flere år. Jeg er blevet venner på Facebook med mange af mine venner og kolleger, nogle af mine naboer, mine søskende og andre, jeg kender fra forskellige steder som mit gamle arbejde og mine børns vuggestue og børnehave.

Jeg kan godt lide at være på Facebook, for dér kan jeg holde kontakten med

rigtig mange af mine venner og bekendte uden at bruge al min fritid på det. Normalt har man jo ellers kontakt med dem, man kender, ved at ringe eller maile til dem. Men jeg har en meget travl hverdag med fuldtidsjob og familie, så jeg får ikke ringet eller skrevet til mine venner eller min familie så tit. Men på Facebook kan jeg skrive om min hverdag, og så kan alle mine Facebook-venner bare gå ind og læse om det, når de har tid og lyst. De har jo også alle sammen travlt og kan ikke bruge så meget tid på at snakke med deres venner. Når jeg så skriver et eller andet, som mine venner synes, er sjovt og har lyst til at kommentere, gør de det. Men de behøver ikke, hvis de ikke lige har tid. Men de fleste sidder jo alligevel ved deres computer flere gange om dagen på deres arbejde eller hjemme.

For eksempel her 1. april fik jeg lyst til at sende en aprilsnar. Jeg skrev, at jeg havde

besluttet at gå ned i tid og kun arbejde tre formiddage om ugen for at få mere tid til mig selv og min familie. Så skrev en masse af mine venner, at de syntes, det var sådan en god idé, at det skulle jeg have gjort for lang tid siden, at de ville ønske, de også havde mod til det osv. osv.

Dagen efter skrev jeg på min Facebook-side: "Ja, så er det blevet 2. april, og jeg vil gå på arbejde." Så gik det jo op for alle mine venner, der havde læst og kommenteret min historie om at gå ned i tid, at det var en aprilsnar. De syntes, det var rigtig sjovt, og så kom der flere kommentarer til min historie.

I det hele taget er jeg glad for Facebook, fordi jeg kan have kontakt med mange af mine venner og kolleger uden at bruge så meget tid på det. Og jeg kan følge med i deres liv ved at gå ind og læse, hvad de skriver om deres oplevelser og hverdag. Det er meget hyggeligt, og derfor er Facebook blevet én af mine yndlingsaktiviteter på nettet.

Omskriv Maikens historie til 3. person:

Maiken er på Facebook og har været det i flere år. Hun

Samtale 2 og 2

Er I på Facebook?

Hvis ja, hvad bruger I det til?

Hvor meget tid bruger I på det?

Hvor tit er I på nettet? Hvad kan I bedst lide at kigge på/læse på nettet?

Et bryllup

Malene, 44 år, fortæller:

Den bedste fest, jeg har været til, var min venindes bryllup. Hun og hendes kæreste havde allerede boet sammen og havde en datter, men havde ikke rigtig haft råd til at holde en stor bryllupsfest før. Men nu syntes de, det skulle være, og de ville gerne holde en rigtig speciel fest. De har en ødegård i Sverige sammen med nogle andre, et stort gammelt træhus ude i skoven, og der havde de lyst til at holde festen. De havde snakket med præsten i den nærmeste lille landsby, og han ville gerne vie dem.

Man kunne køre derop i bil, men de havde også lejet en bus med chauffør, som man kunne køre derop med og hjem igen Og så havde de lejet et helt vandrermuseum for en nat, hvor alle gæsterne kunne sove. De havde bedt os alle sammen om at medbringe noget mad, en salat eller andet tilbehør, fordi de ikke selv kunne lave mad til så mange i det primitive køkken. Maden skulle være i stedet for gaver, men vi havde selvfølgelig gaver med til dem alligevel.

Det var i august, og det var strålende vejr, solskin og blå himmel. kørte vi alle sammen til den lille landsby med kirken, hvor de skulle giftes. Det var en lille, fin gammel trækirke, og det var rigtig traditionelt med orgelmusik, kirkekoret og det hele. Efter vielsen kastede vi alle sammen ris på dem, tog billeder af dem og drak champagne.

Eftermiddagen havde vi på vandrermuseummet, hvor vi lavede mad, redte senge og klædte om til festtøj. Og der var også tid til at sidde i solen og snakke. Det var meget hyggeligt, for der var både nogle, man ikke havde set, og nogle, man lærte at kende der.

..... kørte vi med bussen hen til huset, hvor festen skulle holdes. Det lå langt inde i en stor skov, så vi kørte flere kilometer ad små skovveje. På den ene side

af huset var der en stor grøn græsplæne, og der fik vi forretten, som var store fade med røde krebs. Det er en svensk tradition at spise krebs om sommeren, og de smagte fantastisk.

Vi skulle spise de næste retter inde i huset. Der var dækket op ved lange borde oppe på loftet - et utrolig flot rum, hvor man kunne se lige op i taget, som var isoleret med birkebark! Det mindede om en vikingeborg! Vi sad deroppe rigtig, for der var mange, der holdt tale eller havde skrevet en sang til brudeparret. Så vi spiste, snakede, sang og hørte taler. Der er mange taler til et bryllup, gommen taler til bruden, og alle vil sige noget til brudeparret.

..... kom der et band fra Göteborg, ni unge fyre, der spillede klesmermusik. Efter de var kommet, sang vi den sidste fælles sang, hvor vi alle sammen fik et tændt stearinlys, som vi holdt i hånden, mens vi sang. Efter sangen begyndte musikerne at spille og fik os alle sammen til at gå efter dem med vores tændte lys. De førte os op i en stor lade, der lå på en bakke lidt fra huset. Laden var et kæmpestort, åbent rum, der bare var oplyst af en enkelt pære. Bandet spillede, og vi dansede, både børn og voksne.

Først blev vi kørt tilbage til vandrermuseummet, hvor alle fandt deres køje eller madras - meget, meget trætte. Det havde været en helt fantastisk fest. var der fælles morgenmad ude i huset i skoven. kørte alle hjem til Danmark igen.

Tidsudtryk

Indsæt disse tidsudtryk i teksten.

næste formiddag i mange år næste dag sidst på eftermiddagen først bagefter
langt ud på natten længe i lang tid senere på aftenen altid

Samtale 2 og 2

1. Er det et typisk bryllup? (Hvad er typisk, hvad er ikke?)
2. Hvordan er et traditionelt bryllup i dit land?
3. Hvad er den bedste fest, du har været til?
4. Hvad slags fester kan du bedst lide?

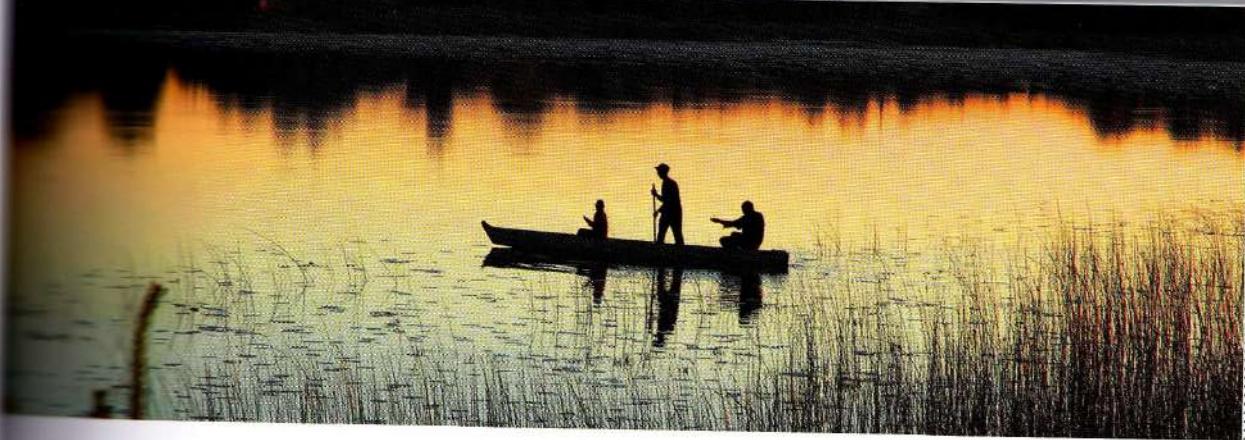

PÅ ROSKILDE-FESTIVAL

Lars fortæller om at være på Roskilde-festival. Lyt hjemme, og tag noter.

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvad siger Lars om Roskilde-festivalen?
2. Hvilke år var Lars på Roskilde-festivalen?
3. Hvad har været Lars' største oplevelse på festivalen?
4. Hvad siger han om at bo i telt på festivalen?
5. Hvorfor har Lars lyst til at tage derud igen?
6. Har I selv været på en musikfestival? Hvis ja, hvad syntes I om det?

Tre helte på kanotur

Tobias: Hvordan gik kanoturen?

Mikkel: Joh, først gik det meget godt.

Vi pakkede kanoen og bar den hen til den nærmeste ø. Så satte vi den i vandet og padlede lidt rundt på øen. Men så begyndte det at regne og blæse op, og så var det virkelig svært at styre kanoen.

Tobias: Hvad gjorde I så?

Mikkel: Ja, så sejlede vi ud til en ret stor ø og gik i land på en lille strand. Der var ingen mennesker, så vi syntes, det var et godt sted at slå teltet op.

Tobias: Havde I telt med?

Mikkel: Ja, ja, og soveposer, vi havde regnet med at overnatte i teltet. Vi havde også noget mad med og noget campingudstyr. Så da vi havde slået teltet op, lavede vi et bål og noget kaffe. Det var rigtig hyggeligt, bortset fra at vejret blev værre og værre.

Tobias: Hvad gjorde I så?

Mikkel: Så blev vi der ogsov i teltet om natten.

Tobias: Og hvad så næste dag?

Mikkel: Der regnede og blæste det endnu mere. Vi pakkede tingene og prøvede at sejle over på land igen, men vi blæste bare længere væk. Så gik vi i land et andet sted på øen og slog teltet op der. Det var også lidt sejt at skulle klare sig ude i naturen. Vi følte os lidt som Robinson Crusoe. Men så begyndte det at blæse

mere og mere, og det styrtede ned. Så vi kunne overhovedet ikke sejle tilbage.

Tobias: Jamen, hvad gjorde I så?

Mikkel: Ja, vi blev der om natten. Men vi var nødt til at komme hjem næste dag, for Stine skulle hjem, fordi hun skulle ud at rejse. Så jeg ringede til mine forældre for at høre, hvad de syntes, vi skulle gøre. Og de var ved at dø af grin. De sagde, at det ikke var en rigtig ø, for på den anden side af den var der en dæmning over til fastlandet. Så vi kunne sådan set bare ringe efter en taxa, der kunne have kanoen på taget!

Tobias: Nej! Gjorde I så det?

Mikkel: Nej, det var sgu for flovt. Og næste morgen blev det faktisk også bedre vejr, det holdt næsten op med at blæse, og solen begyndte at skinne. Så vi pakkede tingene ned i kanoen, og det lykkedes os at sejle ind til land. Og så bar vi kanoen hjem igen.

Arbejd sammen 2 og 2

- Find alle de sætninger, der begynder med ”så” og se på, hvilken ordstilling der er.
- Genfortæl historien for hinanden.
- Lav to lignende dialoger, hvor den ene fortæller om en oplevelse, og den anden spørger.

Mere om ordstilling: Se s. 147

Min nat i iglo

Emilie fortæller

Efter jeg havde fået min studentereksamen, besluttede jeg mig for at tage til Canada for at udleve min drøm om at stå på ski hver dag en hel vinter. Byen Fernie blev mit hjem i de fire måneder min rejse varede, og jeg kunne ikke have valgt et bedre sted.

Fernie er en lille kulmineby gemt væk midt i Rocky Mountains. Sneen var perfekt og indbyggerne venlige, så det varede ikke længe, før jeg havde fået gode venner, jeg kunne dele de fantastiske natur-oplevelser med.

Et af de bedste minder, jeg har fra den tid, er fra en skitur, jeg besluttede at tage på sammen med to canadiske venner en kold vinterdag i midten af februar.

Vi pakkede vores rygsække om aftenen, for vi skulle tidligt op næste morgen for at køre op til bjerget, Elephant Head. Vi spændte vores snowboards på rygsækken, tog snesko på og begyndte at hike op ad bjerget. Solen begyndte lang-

somt at titte frem over bjergtoppene, så det blev en solrig, men kold dag.

Ved middagstid nåede vi frem til et pas mellem to bjerge, hvor sneen var meget dyb. På vejen op havde vi snakket om, hvor sjovt det ville være at bygge en iglo, og nu virkede det som den perfekte lejlighed til at afprøve vores byggeteknik. Vi havde læst en beskrivelse af, hvordan man bygger en iglo af typen Quincy. Vi skiftedes til at skovle sne op i en kæmpe bunke. Derefter skulle det sætte sig, før vi kunne begynde at grave hulen ud.

Efter et par timer var vi færdige. Vi satte os ind i igloen og drak vores medbragte te. Vi følte os dejligt beskyttet mod den kolde vind udenfor og begyndte at lege med idéen om at sove i igloen natten over. Det var stadig skyfrit, og månen var ved at komme frem. Det viste sig at være fuldmåne, og vi blev enige om, at det ville være en god idé at sove i igloen.

Vi lavede et bål uden for igloen og varmede noget mad og mere te, og inden

Længe var det blevet mørkt. Månen og stjernerne skinnede klart, og sneen forstærkede deres lysende effekt. Et par timer efter solnedgang faldt temperaturen drastisk, og det blev sværere og sværere at finde brænde til bålet. Vi var overrasket over, hvor kolde vi var, og begyndte at komme i tvivl om vores beslutning om at sove i igloen. På dette tidspunkt var det dog blevet for sent at begive os ned ad bjerget, da skoven længere nede var tyk og mørk. I stedet blev vi enige om, at den bedste måde at holde varmen på ville være at hikke længere op ad bjerget og stå på snowboard ned. Det var en dejlig oplevelse at stå på snowboard i fuldmåne, omend ikke ufarligt, da klippeafsatserne var svære at se.

Ved midnatstid var vi alle udmattede, og vi krøb derfor ind i igloen og lagde os tilrette. Vi lå tæt for at holde varmen så godt som muligt. Taget på igloen begyndte at knirke, da vores åndedræt opvarmede luften derinde, og vi begyndte at bekymre os for, at taget ville kollapse og begrave os, mens visov. Vi havde dog ikke rigtig noget andet alternativ end at blive i igloen, hvis vi ville undgå at fryse ihjel.

Det var en lang og kold nat uden meget søvn, og vi så alle frem til morgenens, der ikke kunne komme hurtigt nok. Det virkede som en evighed, men endelig stod solen op, og vi bevægede os udenfor for at tænde et lille bål og blive varmet op af solens svage stråler. Da vi havde rystet den værste kulde af os, pakkede vi sammen og tog vores snowboards på. Turen ned ad bjerget gik hurtigt, og inden længe nåede vi frem til bilen og kørte hjem i en fart. Det var den dejligste følelse at komme indenfor i varmen igen. Selvom turen ikke havde været den mest behagelige, var det trods alt en stor oplevelse at sove i igloen, og én jeg ikke vil være foruden.

Arbejd sammen 2 og 2

Ordforråd

Find tolv ord, der er nye for jer, og forklar, hvad de betyder.

Bøj verberne:

at få (u)	får	fik	har fået
at vælge (u)			
at være (i)			
at spænde (2)			
at nå (1)			
at virke (1)			
at skiftes (1)			
at sætte (u)			
at drikke (u)			
at vise (2)			
at føle (2)			
at skinne (1)			
at forstærke (i)			
at falde (u)			
at stå (u)			
at krybe (u)			
at lægge (u)			
at ligge (u)			

Bøjning af uregelmæssige verber: Se s. 149

Samtale 2 og 2

Har I selv prøvet at stå på ski eller snowboard eller vandre i bjerge?

Kunne I tænke jer at tage på en tur som Emilie? Hvorfor/hvorfor ikke?

Fortæl om en oplevelse, I har haft i naturen.

Skriftlig opgave

Skriv om en oplevelse, du har haft i naturen.

Øvelse med verber 2 og 2

Udfyld papiret, som I får af jeres lærer, med lukkede bøger og uden at kigge i ordbog eller andre steder.

Samtale 2 og 2

1. Har du – eller har du haft – kæledyr?

Hvis ja, hvilke? Hvis nej, hvorfor ikke?

2. Kan du huske nogen aktiviteter med dyr, fra da du var barn? (som at fodre ænder, lægge mad ud til dyr, ride, fiske, fange dyr eller andet)

3. Hvad synes du om at se vilde dyr i en zoologisk have?

4. Mange mennesker har en fobi (irrationel angst) over for nogle dyr, for eksempel edderkopper, slanger eller mus og rotter. Hvordan tror du, man kan forklare det?

DYR I DEN DANSKE NATUR

insekter

(har seks ben)

fisk

padder

(lever på land og i vand, lægger æg i vand)

krybdyr

(reptiler)

fugle

pattedyr

(føder levende unger, der drikker mælk hos moren)

Arbejd sammen 2 og 2

Indsæt dyrene i de rigtige kategorier.

en and, en bi, en due, et egern, en falk, en fasan, et firben, en flagermus, en flue, en frø, en græshoppe, en grævling, en gråspurv, en gås, en hare, en hveps, en hugorm, en matriehøne, en muldvarp, en mus, en musvit, en myg, en myre, en måge, et pindsvin, en rotte, en ræv, en rødkæk, en rødspætte, et rådyr, en sild, en skade, en skrubtudse, en solsort, en sommerfugl, en svane, en sæl, en torsk, en ugle, et vildsvin, en ørn, en ål

KÆLEDYR Kender I andre?

en hund, en kat,

HUSDYR Kender I andre?

en ko, et svin,

Fra mit vindue

Poul:

Da jeg var barn, boede jeg i nogle år i et lille hus ude i en skov. Huset hørte til et gods, hvor min far arbejdede. Huset lå i en lysning med enge rundt om, så der kom mange dyr. Flere gange så vi en rævemor og hendes unger, der legedeude på engen. Nogle gange kom der rådyr om aftenen, enten et par eller en mor med sine kid. Vi så også harer, der sprang forbi. Et par gange kom der en flok vildsvin. De var ellers blevet udryddet i Danmark, men der var sluppet nogle ud fra reservatet i Lille Vildmose, og de levede i skovenene. Men de var ikke populære, for de kunne ødelægge en hel kartoffelmark på en nat. Så når vi så dem, skyndte min far sig op på godset, og så gik han og gods ejeren ud for at skyde dem.

Lise:

Vi bor i hus i et gammelt villakvarter. Haverne er ikke særlig store i det kvarter, men der er alligevel ret mange dyr i haven. Vi har nogle hasselnøddebuse, så hvert år i september, når der er nødder, kommer der egern. Når jeg ser et egern i buskene, ved jeg, at jeg skal skynde mig at plukke nødderne, før de er væk. Der er rigtig mange forskellige fugle, både små og store. Vi har et stort gammelt æbletræ, og det giver så mange æbler, at de fleste får lov at blive hængende. Om vinteren kommer der store flokke trækfugle flyvende og sætter sig i æbletræet. De spiser de gamle æbler, som er fulde af sukker. Det giver dem kræfter til at flyve tilbage til Nordsverige og Finland om foråret. Vi kan også godt mærke, at huset ligger i nærheden af en mose, for der kommer tit svaner flyvende forbi, og somme tider går der et andepar rundt ude i haven og spiser snegle. For selvfølgelig er der også snegle, insekter og edderkopper i haven.

Finn:

Vi bor i et hus, hvor haven støder op til en skov, så vi får mange dyr ind i haven fra skoven som egern, ræve og pindsvin. Og rådyrene kommer ind i haven, når der er æbler på æbletræerne, så står de og spiser, især tidligt om morgenen før vi står op. Så kan de stå og spise i fred og ro. Men de kommer også på andre tidspunkter. Når vi ser dem og åbner havedøren, løber de ind i skoven. De er meget sky over for mennesker. Der kommer mange forskellige fugle, også fordi vi lægger foder ud. De største fugle, vi har haft, er musvåger. De kommer for at fange de små fugle og mus. En gang kom der fire på en gang, det var et flot syn.

Gerda:

Jeg bor i en stueejlighed inde i byen. Til den ene side ser jeg ud på gaden, og der er mange mennesker, der går tur med deres hund. Til den anden side ser jeg ud i baggården, og der kommer selvfølgelig ikke så mange dyr, kun fugle. Dem er der til gengæld mange af. Vi hænger foder ud til de små fugle: musvitter, gråspurve og rødkælke. Men det er tit de store fugle som skaderne og de tykke duer, der får fat på foderet. Skaderne er jo flotte med deres sorte og hvide fjær, men de er meget aggressive over for de små fugle og laver også en masse ballade med hinanden, de larmer meget. Og så kan vi jo ikke lide dem, fordi de jager de små fugle væk fra deres reder og spiser deres æg. En gang så jeg en flagspætte ude i gården. Den sad og hakkede larver i vores birketræ, som er lidt råddent. Det er jo en rigtig flot fugl med den røde kalot på hovedet, og det er da utroligt, at man kan se sådan én herinde i byen.

Arbejd sammen 2 og 2

Spørg hinanden om de ord, I ikke forstår. Hvad betyder? Hvor står det?
Forklar ordene på dansk, hvis I kan.

Samtale 2 og 2

Hvordan bor du, og hvilken udsigt har du?

Hvilke dyr kan du se fra dine vinduer?

Har du tidligere boet anderledes og kunnet se andre dyr? Hvis ja, hvilke?

Har du boet eller været på ferie et sted i naturen, hvor du kunne se andre dyr?

HVAD SIGER DYRENE?

Hvert sprog har sin måde at
efterligne dyrenes sprog på.
Hvad siger vi på dansk?

Arbejd sammen 2 og 2

Sæt dyrene sammen med den rigtige lyd.

katte siger	rap
kører siger	miav
hunde siger	pruh
heste siger	pip
fugle siger	kvæk
ænder siger	øf
grise siger	vov
frøer siger	muh

Hvilket verbum bruger man?

hunden	galer
katten	brøler
hanen	gør
hesten	vrinsker
fuglen	miaver
ulven	synger
koen	hyler

DYRENES UNGER

Sæt dyret sammen med dets unge.
Eksempel: En and får ællinger.

en hund	en kalv	kalve
en kat	et føl	føl
en høne	et kid	kid
en ko	en kylling	kyllinger
en hest	en killing	killinger
et svin	en hvalp	hvalpe
en ged	et lam	lam
et får	en gris	grise

Nogle af ordene indgår også i:
ulvehvalp, harekilling, rådyrkid,
men ellers ender de fleste ord for dyre-
unger på –unge: fugleunge, pindsvine-
unge, bjørneunge, løveunge osv.

Dialog:

”Far, får får får får?”
”Nej, får får lam.”

VORES KAT HAR FÅET KILLINGER!

Hjemme

1. Hør dialogen og gentag.
2. Skriv den.
3. Sæt trykstregen.

HUNDEN – MENNESKETS VÆRK

Lyt og skriv de manglende ord.

Hunden ulven. Man mener, at ulve for 12.000-15.000 år siden knyttede sig til mennesker. Måske begyndte de at omkring bopladserne, fordi der var rester af jagtbytte. Og de var en for menneskene, fordi de kunneadvare om rovdyr, og de gav og kød. Så menneskene begyndte at tæmme ulvehvalpe og bruge dem til at beskytte deres dyr og og måske også til at holde sammen på dyreflokke og sig frem til vildt, som man kunne skyde eller Både i Kina, Amerika og Mellemøsten har man rester af tamhunde fra forhistorisk tid. I Danmark har man hunde, der er blevet ved en boplads for 7.000 år siden.

Over det meste af begyndte man også meget tidligt at avle nye racer frem. På fra Babylon og Ægypten kan man se mindst tre hundetyper. Nu er der omkring 400 hunderacer, og hunden er det, der har størst variation. Den mindste, en chihuahua, et kilo og den største, en sanktbernhardshund, 70 kg. Nogle racer har, andre korte, nogle har en snude, andre en kort, flad. Pelsen kan have og være kort eller lang, glat, ru, eller bølget.

Hunde har også meget temperament, for de er blevet avlet for at få bestemte egenskaber frem, efter om de skulle bruges til vagthunde,, fårehunde, træddy, væddeløbshunde, politihunde, førerhunde for eller kæledyr. Også som kæledyr er der stor forskel på, hvad folk vil have. Når de køber hund, går de både efter et, de kan lide, og om den er og respektindgydende eller social, rolig, eller sjov og legesyg.

Hunden - menneskets bedste ven

Hunden er uden tvivl det dyr, som mennesket har det tætteste forhold til. Nu er der nogle forskere, der har forsket i hundes adfærd og fundet ud af, at de ligner mennesker mere end nogen andre dyr. Faktisk er forskerne blevet overrasket over, hvor gode hunde er til at forstå menneskers adfærd, meget bedre end de aber, der ellers er mest i familie med os, som for eksempel chimpanser.

Hunde har nogle af de samme evner som mennesker, nemlig at kunne knytte sig til andre mennesker, samarbejde og forstå ord og tegn. Hunde kan nemlig forstå andre individers intentioner ved at aflæse deres ord, tegn og humør. Det er det talent, der gør, at hunde og mennesker kan samarbejde om komplicerede opgaver. Hvis man har set en fårehyrde styre en flok får sammen med sin fårehund, kan man se, hvor tæt og effektivt de arbejder sammen.

Forsøg viser, at hunde er på samme udviklingstrin som et barn på 16 måneder. De kan reagere rigtigt på de samme typer verbale kommandoer. De kan for eksempel dreje rundt i cirkler, hoppe, putte ting i en kasse eller hente en ting. De mestrer de tre former for social adfærd, som mennesket udviklede, da de delte sig fra chimpanser for seks millioner år siden. Den første af de tre egenskaber er, at de er selskabelige. Hunde organiserer sig lige som mennesker i grupper, hvor de er loyale over for de andre medlemmer af gruppen. Den anden egenskab er, at de kan følge fælles regler og mærke hinandens følelser og derigennem skabe en følelse af samhørighed i gruppen. Og den tredje er, at de kan samarbejde og kommunikere med de andre i gruppen for at opnå et mål.

Til sammenligning er chimpanser dårlige til at løse sociale problemer i fællesskab. Chimpanser er bange for de stærke og dominerende i gruppen og kan være

aggressive over for de svage i gruppen. Det modarbejder loyalitetsfølelse og trang til at hjælpe hinanden. En forsker har lavet forsøg med hunde, som viste, at hunde kan finde mad, der er gemt, ved at aflæse menneskers tegn. Menneskene pegede for eksempel hen imod den gemte mad eller kiggede eller nikkede i den retning, maden var, og så fandt hunden maden. Forskeren lavede de samme forsøg med chimpanser, men de var ikke nær så gode til det som hundene.

Han lavede de samme forsøg med ulve, der var opdraget af mennesker, for at se, om det var egenskaber, hundene havde nedarvet fra deres stamfader, ulven. Men ulvene kunne ikke finde den gemte mad ud fra menneskenes tegn. De blev også sat på en umulig opgave, nemlig at åbne en låst æske. Hundene opgav hurtigt og så skiftevis på æsken og mennesket for at appellere om hjælp. Ulvene prøvede derimod at løse opgaven selv, men uden held.

Mennesker og hunde har fulgtes ad og levet sammen i 10-20.000 år. Så måske er mennesker og hunde kommet til at ligne hinanden, fordi de har skullet tilpasse sig det samme miljø. Eller måske har hunde udviklet bestemte typer adfærd og temperament, fordi de har levet sammen med mennesker.

Men under alle omstændigheder er det medfødte evner hos hunden og altså en del af hjernens udvikling. For forskeren lavede forsøg med ni måneder gamle hvalpe, både hvalpe, der var opdraget af mennesker og havde gået på hundeskole, og hvalpe, der kun havde været sammen med deres kuld. Begge grupper af hvalpe kunne aflæse menneskers tegn. Så forskerne mener, at hundens sociale færdigheder er et resultat af de mange tusind års samliv med mennesker.

Kilde: Weekendavisen 17.4.09

Svære ord

Hvad betyder udtrykkene?

uden tvivl	→	en adfærd	at ligne	en fårehyrde
en verbal kommando		en egenskab	at mestre	selskabelig
en samhørighed		at pege	at gemme	skiftevis
medfødt		under alle omstændigheder		

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvorfor kan hunde og mennesker have så tæt et forhold?
2. Teksten nævner det tætte og effektive samarbejde mellem fårehunde og fårehyrder.
Bruger man hunde til andre opgaver, der kræver et tæt samarbejde?
3. Hvordan kan man sige, at hunde er på samme udviklingstrin som børn på 16 måneder?
4. Hvorfor er chimpanser dårligere end hunde til at løse sociale problemer i en gruppe?
5. Hvordan kan man forklare, at hunde er så forskellige fra ulve, som de ellers stammer fra?
6. Hvordan kan man vide, at hundenes evner er medfødte?

SKAL VI IKKE HAVE EN HUND?

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvilken relation tror I, Alma og Viggo har til hinanden?
2. Alma siger: "Jeg måtte bare ikke, de syntes, ..." Hvem tror I, de er?
3. Hvilke argumenter har Viggo imod at få en hund?
4. Hvilke argumenter har Alma for at få en hund?
5. Er I enige eller uenige i deres argumenter?
6. Hvad siges der om katte? Er I enige i det?
7. Har I selv haft nogen af de erfaringer eller oplevelser med hunde eller katte, som Alma og Viggo fortæller om?

Skriftlig opgave

Skriv om et kæledyr, du har haft, og om dit forhold til det.

VÆRE eller BLIVE, HAVE eller FÅ?

At være og at have bruges om en tilstand. At blive og at få bruges om en forandring.
Eks: Det er varmt, men det bliver koldere i morgen.

Jeg har travlt for tiden. Jeg får mere travlt, når jeg begynder på det nye job.

Katten har tre killinger. Katten har lige fået killinger.

Man bruger blive i passiv. Her sker også en forandring.

Eks: Mange harekillinger bliver spist af større dyr.

Arbejd sammen 2 og 2

Indsæt en form af være, blive, have eller få.

Der kan være to muligheder i nogle tilfælde.

1. Vi har møl! Der huller i alt vores uldtøj.
2. Alle vores uldne sweatre ødelagt af dem.
3. Se killingerne, de ikke såde? Kunne du tænke dig at én?
4. De så lange de små.
5. Men de kan godt ende med at ret store.
6. Deres hund 14 år, så den ret gammel.
7. Men hunde kan godt endnu ældre.
8. Den kun en hvalp, da de den.
Men allerede året efter den virkelig stor.
9. En hund knurrer, når den vred.
10. Mange mennesker en hund uden at tænke over, hvor meget arbejde der med den.
11. Børn trætte af pligterne omkring en hund, selv om de villige til at love hvad som helst på forhånd.
12. Det dyrt at hund, så man skal råd til det.
13. Mange mennesker problemer med deres hund, når den større.
14. Derfor ender det i mange tilfælde med, at hunden aflivet.
15. Der ikke så mange i dag, der hest.
16. Men hesten en stor plads i vores historie og vores fortællinger.
17. Mange steder i verden hesten stadig en stor rolle som transportdyr.
18. Men her hesten først og fremmest en hobby for teenagepiger.
19. Man bruger også heste i terapi. Autister, for eksempel, det bedre, når de sammen med heste.
20. Heste stadig noget særligt. Man ikke samme fornemmelse af at ride på en ko.
21. Både egern og mus unger flere gange om året.
22. Rotter spredter smitte og derfor et skadedyr.
23. Mange mennesker en fobi over for rotter og bange, når de ser én.
24. Ræve en meget god lugtesans.
25. Harer en fantastisk hørelse.
26. Mange dyr kørt over på vejene.

OM AT TRÆNE HUNDE

Julie fortæller. Hør hjemme, og tag noter.

Hvad betyder:

på nogens præmisser, at drille, sagtens, blid, at sætte grænser?

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvorfor blev Julie interesseret i at træne hunde?
2. Hvilke problemer tror I, køberne havde med deres hvalpe?
3. Hvordan siger Julie, man skal behandle en hund?
4. Hvad tror I, hun mener med ”dominanslege”?
5. Hvordan siger hun, mennesker og hunde ligner hinanden?
6. Hvad synes Julie er vigtigst, når man opdrager en hund?

SEKS DYR I DEN DANSKE NATUR

I får en tekst hver om et dyr i den danske natur.

Læs det hjemme, og tag noter, så I næste gang kan fortælle om dyret i en gruppe.

I kan vælge mellem dyrene:

et rådyr, en muldvarp, en hare, et pindsvin, et egern, en myre

UBESTEMT OG BESTEMT ARTIKEL

Arbejd sammen 2 og 2

Indsæt de artikler, der mangler. (en, et, den, det, de, -en, -et, -ene/-ne)

Kryb og insekter

Vintervejr..... dræber ikke dræbersnegle..... Det er forår....., der betyder noget for, hvor mange insekter og snegle, der er næste sommer. Mange mennesker tror, at lang, kold vinter tager liv..... af kryb og insekter, men det er myte, siger eksperter..... Selv om vinter..... er hård med langvarig frost, kan der godt være masser af kryb følgende sommer, for dyr..... er gode til at overvinstre.

..... voksne dræbersnegle dør i løbet af efterår..... Men først har de lagt æg, som klækkes før vinter..... små, nye snegle graver sig ned i jord....., og hvis der bliver hård frost, graver de sig bare endnu dybere ned. Insekter..... er også gode til at klare kulde..... Myrer..... har i løbet af efterår..... bygget deres underjordiske bo i frostfri dybde. Hos hvepse..... er det kun dronning....., der overlever vinter..... Gemt i hule træer eller på løfter sidder hun helt stille, fyldt med befrugtede æg, så hun kan starte nyt liv til forår..... Fluer....., mariehøns..... og bladlus..... har også steder, hvor de – eller deres æg – kan overvinstre til kommende sæson.

Så det er ikke strenge vintrer, der er problem..... for småkryb..... (ental). Det er tidlige forår med sol og varme, hvor insekter.....s udviklingsproces går i gang. For hvis der så igen kommer periode med hård frost, vil mange af dyr..... dø.

Mere om bestemt og ubestemt: Se s. 144

SAMMENSATTE ORD

Man sætter to substantiver sammen med –e (hundehvalp) eller uden bindebogstav (rovdyr), i sjældnere tilfælde med –s (kropssprog).

Arbejd sammen 2 og 2

Hvad kalder man det med ét ord? Husk EN eller ET.

Eksempel: skindet fra en isbjørn

et isbjørneskind

1. kattens pote
2. ost fra en ged
3. et stik af en bi
4. et stik af en myg
5. et bid af en hugorm
6. det spind/net, en edderkop laver
7. en fugl, der spiser andre dyr
8. lus, der gemmer sig i revner i væggene
9. et dyr, der bliver brugt til forsøg
10. en hund, der holder vagt
11. det sted, fuglen bor
12. det sted, hvepsen bor
13. en fjer fra en fugl
14. spor af dyr

Hvor mange (eksisterende) ord kan I lave, der begynder med

fugle-? f.eks. fuglefoder

katte-?

fåre- eller lamme-?

heste-?

DA eller NÅR?

Hvornår bruger man DA, og hvornår bruger man NÅR?

Arbejd sammen 2 og 2. Indsæt DA eller NÅR.

A: Man ser så mange døde dyr, man kører på motorvejen. Sidste uge, vi kørte op gennem Jylland, så vi både en hare, en ræv og en fugl, der var kørt over.

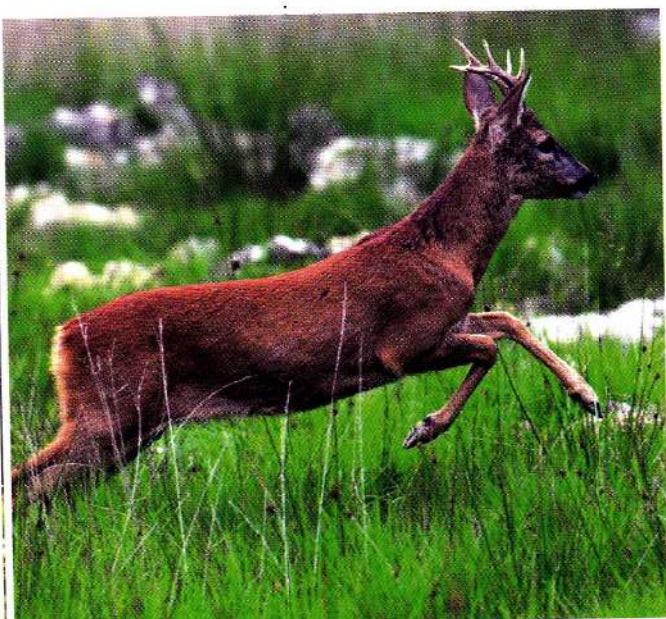
B: Ja, det er ikke til at undgå. De løber jo lige ud på vejen foran én. De kan ikke vurdere, hvor hurtigt bilerne kører. En gang, vi kørte fra færgen på Sjællands Odde, var der en fasan, der fløj ind i vores bil. Der var to, den ene fløj lige hen over bilen, men den anden kom ikke højt nok op. Og vi kunne ikke sagtne farten, for vi kørte i et færgetræk med masser af biler lige bag ved os. Det var uhyggeligt, der lød et højt bump, den ramte bilen.

A: Jeg har læst, at der især er mange ulykker med dyr om foråret, det skifter til sommertid, er det ikke mærkeligt?

B: Men det er, fordi dyrene har vænnet sig til, at der er mange biler, det er myldretid. Og så kommer alle bilerne lige pludselig en time tidligere.

A: En gang vi var i Sverige, besøgte vi nogle, vi kender, og skulle køre om aftenen. Man siger ellers, at der er flest elge, det er tusmørke – lige før det bliver rigtig mørkt. Men her var det helt mørkt og regnvejr, og pludselig kom der en elg løbende ud foran os. Den var ung, ikke helt udvokset, og den skinnede i lyset fra lygterne, fordi den var helt våd af regnen. Den stansede overhovedet ikke, den så os, fortsatte bare over vejen.

B: Hold da op! Så huggede du vel bremserne i?

A: Nej, jeg slap bare speederen, for den var 15-20 meter fra os. Der var godt nok ikke andre end os på vejen, men man hører så tit, at der sker ulykker, folk bremser alt for hurtigt op for et dyr. Men jeg var så chokeret! Jeg turde ikke køre mere end 50 km i timen resten af vejen hjem, selv om vi kender vejen godt. Ellers kører vi altid 90 km i timen, vi kører på den vej. Men jeg tænkte hele tiden på, hvor hurtigt der kan komme en elg eller et rådyr springende ud af skoven. Det kan der også, det er lyst.

B: Ja, man har ikke en chance, der sker sådan noget.

ET HUGORMEBID

Hjemme

1. Hør dialogen og gentag.
2. Skriv den.
3. Sæt trykstreger.

Hugormen er den eneste giftige slange i Danmark, og der er så få tilbage, at den er fredet, dvs. at man ikke må slå den ihjel. Den vil normalt prøve at flygte, men hvis den føler sig truet, kan den bide med sine to gifttænder. Det er normalt ikke dødeligt, men kan give smerter, feber, hævelser og udslæt. Så hvis man bliver bidt, skal man have serum så hurtigt som muligt. Det haster især, hvis et barn bliver bidt.

Arbejd sammen 2 og 2

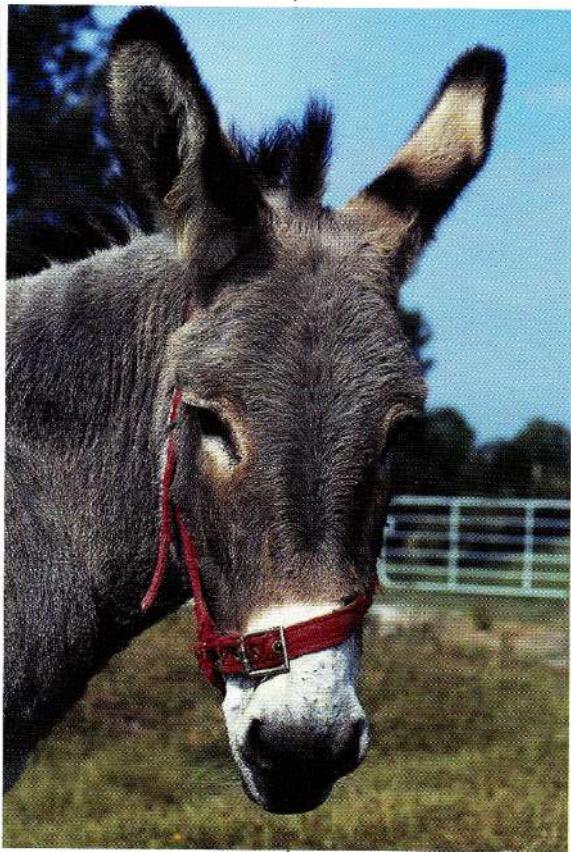
Fortæl, om der er nogen farlige dyr, hvor du kommer fra, har boet eller været på rejse.

Hvorfor er de farlige, hvad gør de?

Hvordan kan man passe på?

Har du selv set et farligt dyr eller oplevet en farlig situation med dyr?

DYR SOM BILLEDER OG SYMBOLER

Der er mange faste udtryk med dyr.
Hvad tror I, der ligger i disse udtryk?

Han husker som en elefant.

Hun er myreflittig.

Det går fremad i sneglefart.

Hun opdager den mindste fejl, hun har virkelig falkeblik.

Der er ingen, der kan stå for hendes dådyrøjne.

Dyr bruges også tit som symboler, for eksempel er uglen symbol på klogskab, hunden på troskab, ørnen på styrke, høns på snakkesalighed m.m.

Mange gange bruger man dyr som billeder, der hænger sammen med bestemte adjektiver.

Arbejd sammen to og to

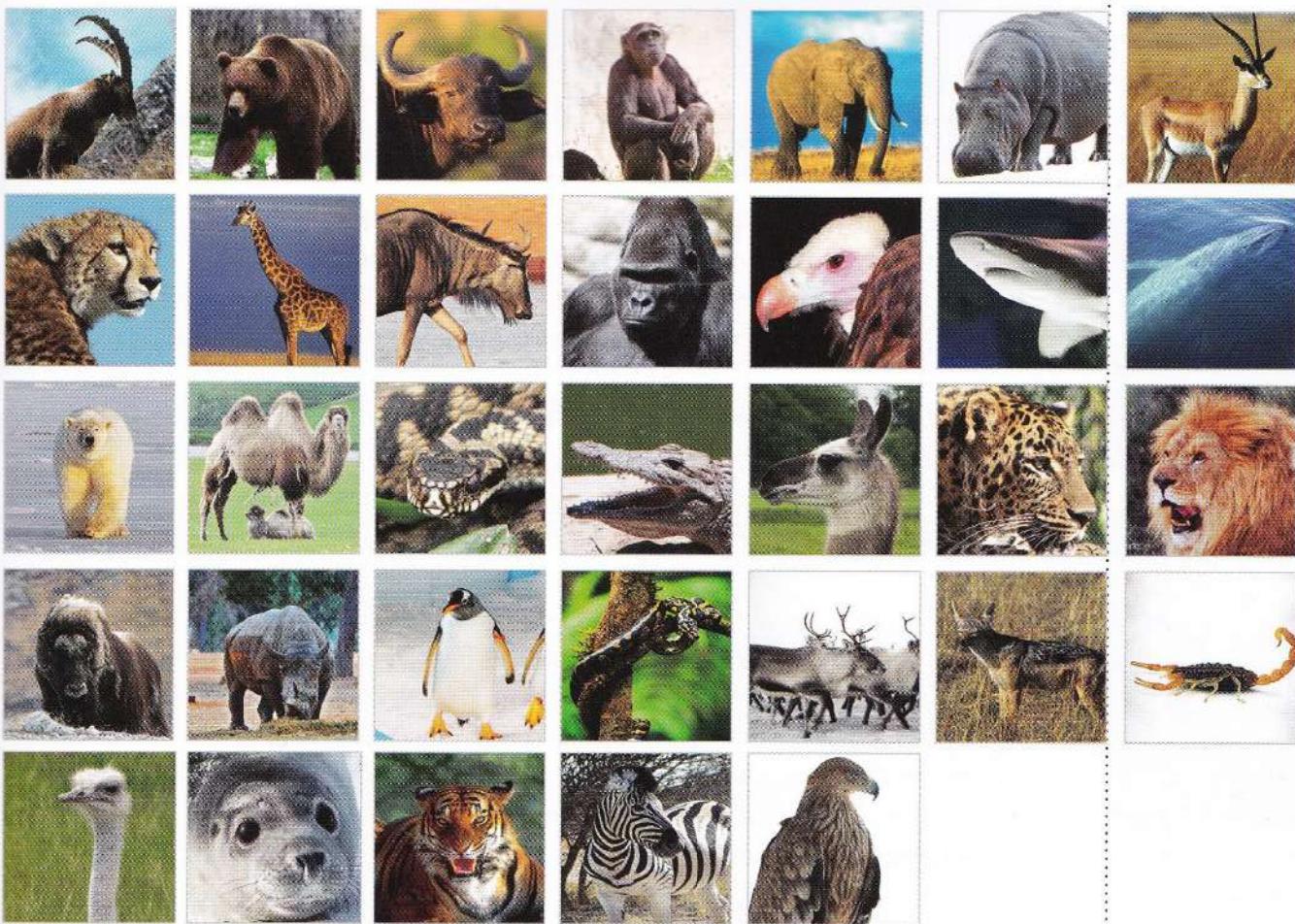
Indsæt adjektiverne i boksen ved de forskellige dyr/ting fra dyreverdenen.

stor stærk let snu frisk fri stædig glat

1. Han er som en bjørn.
2. Efter ni timers søvn er man som en fisk.
3. Sikke et skønt tæppe, det er som en fjer.
4. Jeg tror ikke, du får ham til at skifte mening. Han er som et æsel.
5. Man føler sig som fuglen, når man er på cykeltur.
6. Han har sikkert bagtanker, han er som en ræv.
7. Hun var i niende måned og følte sig som en hval.
8. Man kan ikke stole på, hvad han siger, han er som en ål.

Udtale

Sæt trykstregen i sætningerne, både de faste udtryk og sætningerne med adjektiver.

HVOR LEVER DE?

i bjergene

en bjergged

i junglen

på savannen

i ørkenen

i polarområderne

i havet

Udtal ordene i klassen.

Sæt trykstreger i de ord, der har mere end én stavelse.

en bjergged, en brun bjørn, en bøffel, en chimpanse, en elefant, en flodhest, en gazelle, en gepard, en giraf, en gnu, en gorilla, en grib, en haj, en hval, en isbjørn, en kamel, en klapperslange, en krokodille, en lama, en leopard, en løve, en moskusokse, et næsehorn, en pingvin, en pytonslange, et rensdyr, en sjakal, en skorpion, en struds, en sæl, en tiger, en zebra, en ørn

Arbejd sammen 2 og 2

Indsæt dyrene efter, hvor de lever.

En skildpadde kan leve forskellige steder, alt efter hvilken art det er. Hvor for eksempel? Kender I dyr, der har andre levesteder/habitater?

HVILKET DYR?

1. Det er det største kattedyr, har en gylden- og sortstribet pels og lever i regnskov, nåleskov og på stepper i Indien, Nepal og Kina. Det er et rovdyr, som spiser antiloper, vildsvin og andre store dyr, og det lykkes det næsten altid at fange det dyr, det jager (9 ud af 10 jagter lykkes). Der er 8 arter, men 3 af dem er uddøde på grund af jagt.
2. Det er verdens største fugl. Den kan blive op til 2,75 m høj og 150 kg tung. Den kan ikke flyve, men har fjer, den kan puste op. Den kan løbe hurtigt, op til 70 km i timen. Den har en lang, nøgen hals og et lille hoved med store øjne. Den lever på savannen i Afrika. Nu avler man den på farme i Nordeuropa, fordi man kan sælge dens fjer, æg og kød.
3. De lever i søer og floder syd for Sahara og i Nilen. De vejer et par ton, men svømmer let og ubesværet. Selv om de har korte ben og en tung krop, løber de ret hurtigt. Øjnene og næsen sidder på oversiden af hovedet, så de kan ligge næsten helt nede i vandet. Om natten går de på land og spiser græs, om dagen står eller ligger de i store grupper ude i vandet. De har kraftige tænder, kan bide en krokodille på 3 meters længde midt over. Hannerne er aggressive over for hinanden og farlige for mennesker, der kommer nær dem.
4. Det er et krybdyr med mange forskellige arter, men alle er dækket af et skjold med et hul foran til hoved og forben og et hul bagest til Hale og bagben. Det har ingen tænder, men et stærkt hornnæb. Der er stor variation mellem arterne, der kan være tilpasset til at leve på land og i vand, i havet, i søer, i ørken og i sumpe. Alle arterne lægger æg i et hul, som de graver i jorden eller sandet. Nogle arter er små, en art vejer op til et ton. Nogle arter er truede, fordi man har brugt deres kød til suppe.
5. Det er et stort dyr, som vi mennesker er i tæt familie med. De har sort pels, men ikke i ansigtet. Armene er længere end benene, og de kan både gå opret og på alle fire og er meget gode til at klatre i træer. De lever i Afrika i regnskovene omkring Ækvator. De er sociale og færdes i grupper af hanner, hunner og unger. Når to grupper mødes, farer de to førerhanner frem mod hinanden, slår sig på brystet og laver støj for at jage den anden væk. De kommunikerer ved hjælp af positurer, grimasser og bevægelser, men de har også et lydsprog med cirka 20 forskellige lyde.

Arbejd sammen 2 og 2

Læs teksterne, og sig, hvilke dyr de beskriver.

Hjemme

Forbered at fortælle om et dyr, så de andre i en gruppe kan gætte, hvilke dyr det er.

Find eventuelt information om det på denstoredanske.dk eller zoo.dk og tag noter.

Vælg et dyr, alle kender, og gør det ikke for svært.

POLARDYR

Indsæt adjektiverne i superlativ.

1. Grønlandshvalen er det havpattedyr i Grønland, blåhvalen det dyr i verden overhovedet. (stor, stor)
2. Der er cirka 6 millioner sæler i havet omkring Grønland, så det er det havpattedyr i Grønland. (almindelig)
3. Sælerne er fantastiske svømmere, og de er de dyr, der dykker, helt ned til 600 meters dybde. (dyb)
4. Søelefanten er den sælart, den kan blive 5 m lang og veje op til 2,5 ton. (stor)
5. Isbjørnen er det dyr i Grønland og også det og (kendt, stærk, farlig)
6. Isbjørnen lever størstedelen af sit liv på isen, hvor den fanger de dyr, den spiser. Den lever af fisk og krabber, men af sæl. (meget)
7. Den er truet af det varmere klima, fordi isen smelter, men mennesket har på grund af jagt været dens fjende. (slem)
8. Rensdyrene er de dyr på Grønland, de kan løbe 80 km i timen. (hurtig)
9. Moskusoksen ligner en okse, men genetiske undersøgelser viser, at den har til fælles med får og geder. (meget)
10. Den kan tåle den kulde, fordi den har den pels af alle pattedyr. (hård, lang)
11. Hannerne slås om hunnerne. De hanner bliver hos hunnerne, de andre må forlade flokken. (stærk)
12. Polarræven og sneharen har den pels om vinteren, men den skifter til gråbrun om sommeren. (hvid)
13. Narhvalen har den stødtand i verden, op til 3 meter. Den er desværre et af de dyr, der er af den globale opvarmning. (lang, truet)
14. De kender hvalrossen med de to karakteristiske stødtænder, men de har set den. (mange, få)
15. De hvalrosser er over 30 år gamle. (gammel)
16. De dyr for Grønlands økonomi er fisk og rejer. (vigtig)

Mere om superlativ: Se s. 146

Med en isbjørn i teltet

Læs teksten, og forklar, hvorfor adverbierne står i kort eller lang form.

Isbjørne lever af fisk og sæler ude på havisen, men hvis de kommer ind på land, er de som regel sultne og prøver at finde andet at spise. Det oplevede to geologer, da de var på feltarbejde i Nordøstgrønland. De var blevet fløjet derop med deres udstyr i en helikopter og blevet efterladt tæt på kysten, hvor de skulle slå lejr og undersøge jordbunden. De slog deres telt op og pakkede deres udstyr ud.

En tidlig morgen opdagede de pludselig, at der var kommet en isbjørn ind i lejren. De skyndte sig ud og løb op på et nærliggende fjeld. Først deroppe gik det op for dem, at de var kommet ud uden deres radioudstyr. De kunne ikke gøre andet end at sidde deroppe og se ned i

lejren, hvor bjørnen gik ind i deres telt og rundt i lejren og prøvede at finde noget at spise. Den gik systematisk til værks, åd deres proviant, gnavede konservesdåser i stykker og gik videre til skosværte, stearin, sæbe og hvad den ellers kunne tygge. Den rev også deres telt i stykker og trampede rundt på deres udstyr. Ind imellem faldt den udmattet om og tog en lur.

Når forskere er ude i terrænet, er det en aftale, at de har radiokontakt med hovedkvarteret flere gange om dagen, og de to geologer sad oppe i fjeldet og kunne høre deres radio skratte nede i lejren, men de turde ikke gå derned, så længe isbjørnen var dernede. Først da de havde siddet deroppe i 24 timer, luntede bjørnen ud af lejren og forsvandt, så de kunne komme ind til radioen og deres ødelagte lejr.

Eksempler:

Hvor løb den hen? Hunden ligger henne ved sin skål og håber på at få noget mad.
Firbenet smuttede om bag en sten. Katten har gemt sine killinger omme bag skuret.
Musen kommer frem af sit hul om aftenen. Solen var fremme ind imellem.
Katte er gode til at finde hjem. Lad, som om I er hjemme.
Egernet klatrede op i et træ. Leoparden lå oppe i et træ.
Aberne sprang op og ned ad klipperne. Flodhesten tilbringer hele dagen nede i vandet.

Arbejd sammen 2 og 2

Fortæl en lille historie, hvor du bruger mange stedsadverbier
(ind, inde, ud, ude, op, oppe, ned, nede, hen, henne, om, omme, frem, fremme,
hjem, hjemme)

Du kan for eksempel fortælle om en tur på en færge, en dag på skolen,
en tur på stranden, hvad du gør, når du kommer hjem eller andet.

Skriv historien hjemme.

DYRENES TILBAGEGANG – I TØRRE TAL

Lyt og skriv tallene på de tomme linjer.

Mange dyr har det ikke godt i Danmark, viser en undersøgelse fra Danmarks Miljøundersøgelser. Siden har de vurderet arter i Danmark, og af dem mener man, at er forsvundet fra Danmark siden Af de arter, der er tilbage, vurderer de, at arter er truet i større eller mindre grad, det vil sige % af dyrearterne i landet.

Trafikken på vejene tager livet af mange dyr. Mindst dyr dør hvert år i den danske trafik. Ved hjælp af optællinger er man nået frem til, at der bliver dræbt pindsvin, harer, ræve, grævlinger, hjorte og andre pattedyr. Af små pattedyr bliver der dræbt, og derudover paddere og fugle.

Men de største problemer er i skovene og i landbrugsområderne på grund af monokultur og sprøjtegifte. Man mener, at % af fuglearterne i Danmark er truede. Men der er også succeshistorier. For eksempel har man fået havørnene tilbage, efter at de var helt forsvundet fra Danmark og gået stærkt tilbage i resten af Europa. I Danmark var der i ynglende havørnepar, og i hele Europa par.

VED DU, OM.../VED DU, HV-

Skifter sneharen farve om sommeren?

Ved du, om sneharen skifter farve om sommeren? Ja, det gør den.

Hvor mange sommerfuglearter er der?

Ved du, hvor mange sommerfuglearter, der er? Nej, det ved jeg ikke.

Arbejd sammen 2 og 2

Lav spørgsmålene om til Ved du, ...-spørgsmål og svar på dem, hvis I kan.

Kan en flagermus se?

Ved du,?

Er en hugorm giftig?

Ved du,?

Hvor lever pandaen? Og hvad lever den af?

Ved du, og?

Er der giftige edderkopper i Danmark?

Ved du,?

Hvor mange killinger føder en kat normalt?

Ved du,?

Hvorfor er næsehornet truet?

Ved du,?

Hvad spiser en flohest?

Ved du,?

Lægger en skildpadde æg eller føder levende unger?

Ved du,?

Er ræven et rovdyr?

Ved du,?

Hvor lang tid går en isbjørn i hi om vinteren?

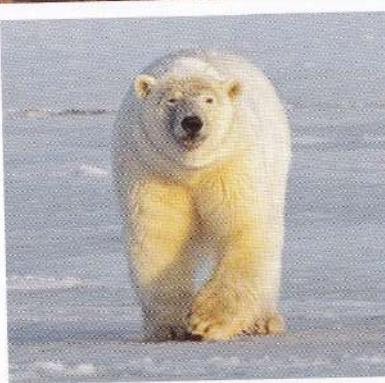
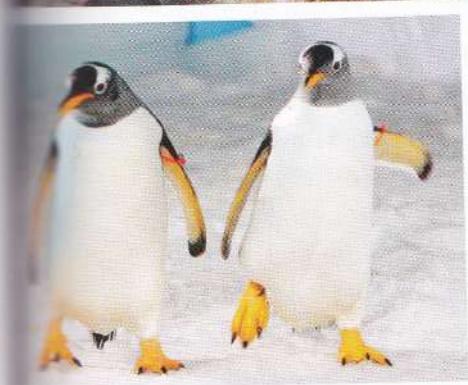
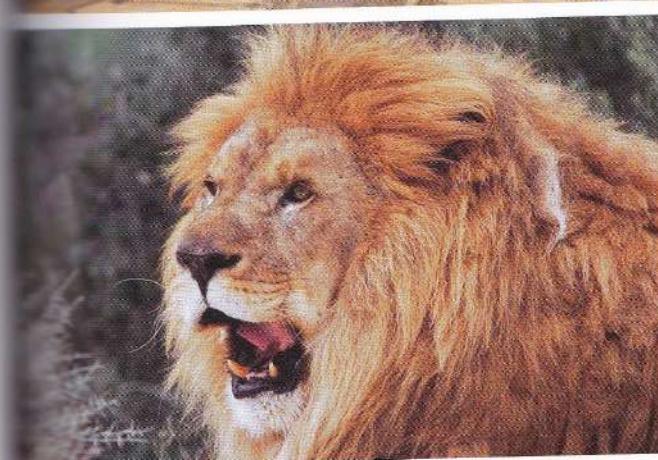
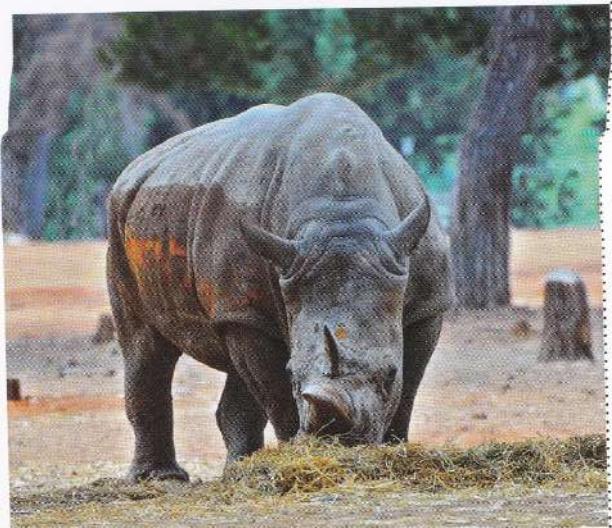
Ved du,?

Lever der pingviner i Sydafrika?

Ved du,?

Hvilke dyr spiser en løve?

Ved du,?

Truede dyr

1. De fleste mennesker lever i byer eller boligområder i forstæderne, så der er ikke mange, der tænker over, hvordan dyrene klarer sig i naturen, fordi vi ser dem så sjældent. Men somme tider bliver der lavet en undersøgelse, der måler, hvor mange dyr der er af de forskellige arter, og resultaterne er nogle gange så opsigtsvækkende, at de når aviserne. For eksempel har man fundet ud af, at haren er gået stærkt tilbage, nogle steder i Jylland så meget, at den er ved at forsvinde helt. Grunden er det intensive landbrug, hvor man bruger sprøjtegifte og dyrker det samme på enorme marker. Små sører, grøfter og træer er fjernet, og uden vand og vilde planter er der ingen insekter og dermed ingen føde til frøer, mus, slanger, harer eller fugle. Og det hjælper ikke at sætte fine reder op til for eksempel de sidste storke, når de ikke kan finde noget at spise. Landbruget er også en grund til, at mange af fiskene i havet omkring Danmark forsvinder, for sprøjtegiftene siver ud i åerne og løber ud i havet.

2. De fleste danskere tror, at den mest almindelige fugl i Danmark er gråspurven. Det var den også indtil for få år siden. Men i løbet af de sidste 25 år er bestanden faldet fra over 900.000 til under 500.000 – en halvering. Gråspurven holder til på landet, i haverne og omkring husene i byerne. Den går tilbage, fordi vi i dag bygger så tætte huse, at dens rede ikke kan ligge lunt i varmen under tagene om vinteren. Der er i Danmark cirka en million haver, og mange haveejere slår græsplænen tæt og fjerner alt ukrudt, så der ikke er nogen steder, fugle og pattedyr som pindsvin og harer kan leve.

Og når haveejerne også sprøjter mod ukrudt og insekter, er der ikke noget at spise for fuglene og de andre dyr.

3. Dyrenes levesteder forsvinder selvfølgelig allermest i de områder, hvor byerne breder sig. Enkelte dyr har tilpasset sig byerne og er blevet bydyr, nemlig duer, måger, svaner, rotter og ræve. Duerne lever midt i byerne, hvor nogle mennesker fodrer dem, og de lever i vinduesnicher og på tagene. Mågerne lever ved havne og lossepladser, svanerne i sører i parker, rotterne mest nede i kloakkerne og rævene i haver, parker og skrånninger ved stationer. Men næsten alle andre dyr er forsvundet fra byområderne, som hele tiden bliver større.

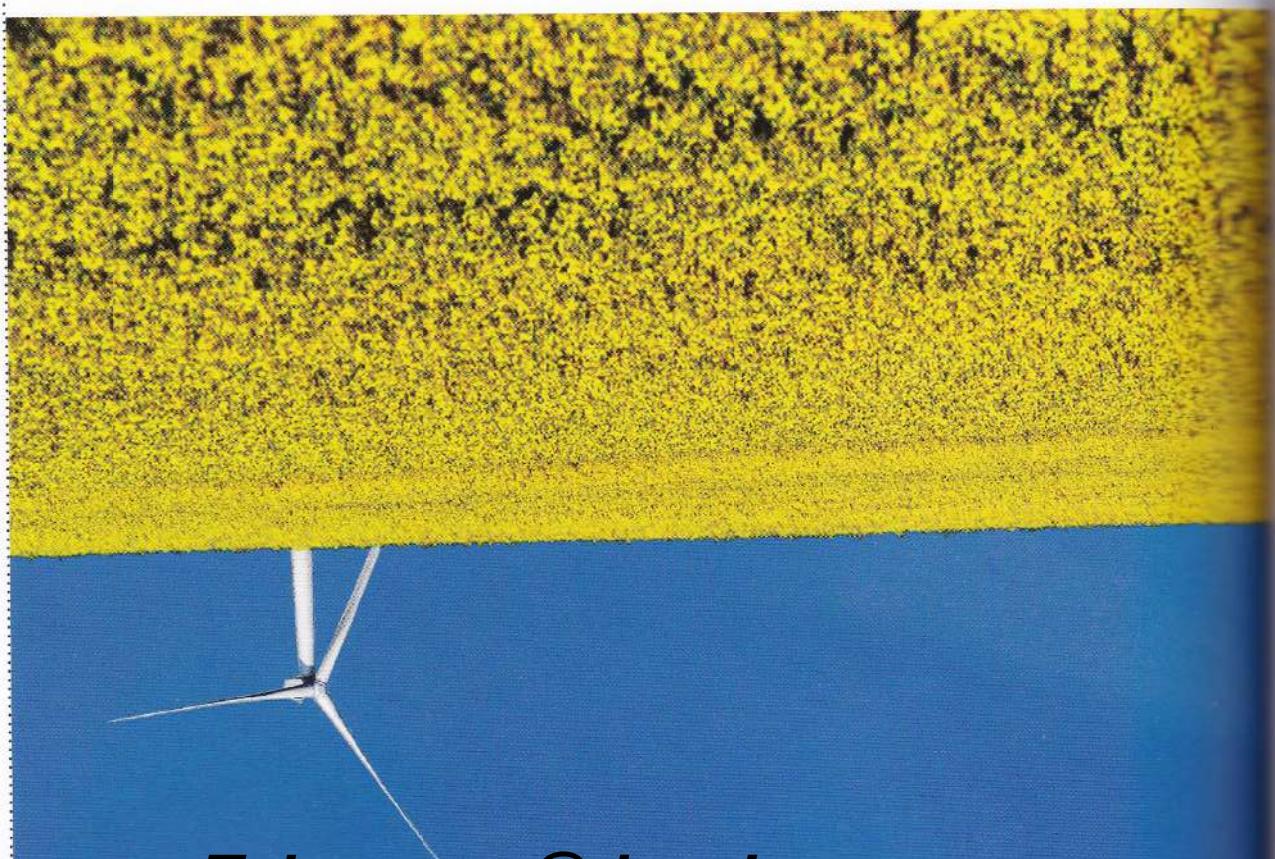
4. Vejene fylder også mere og mere i landskabet, og det er ikke kun et problem med de mange kvadratkilometer, der bliver asfalteret. Enorme antal dyr ender deres liv på vejene på grund af biltrafikken. Dyrene færdes i områder, der bliver skåret igennem af vejene, så dyrene må krydse vejene, når de leder efter føde. Det er særlig slemt om foråret, når de et-årige unger skal klare sig selv. Desuden bliver mange dyr kørt over, når det skifter til vintertid, fordi de er aktive, lige før det bliver mørkt, og myldretiden kommer en time før, de er vant til. Alene i Danmark bliver mindst 5 millioner dyr dræbt i trafikken, både fugle, padde (frøer, tudser og snegle) og pattedyr som harer, pindsvin, ræve og rådyr.

5. Skovene er hjemsted for rigtig mange dyr. Men skovene er blevet fældet for at give plads til marker, der kan dyrkes. Danmark var ligesom resten af Europa

er fiskesbestandene i mange områder
turet, og man er bange for, at de ved
at forsvinde. For eksmpel er den vilde
bestand af den europæiske ålfaldet med
80 % på bare 20 år. Det er meget få fisk
tilbage i havet omkring Danmark, så de
fløste af de fisk, vi kan købe, er importe-
ret fra andre dele af verden.

7. Mange dyrearter rundt om i verden er
forsvundet eller truet på grund af jagt.
De fleste dyrearter har altid
skild, enten fordi den lokale befolkning
lever af dem, eller fordi der er økonomi i at
sælge dem. Andre dyr skydes på grund af
deres pels, især de karaktersistiske pelses
som tigre, leoparder og zebraer, som af
den grunden er fredet i dag. I dag er det
også forbudt at bruge skind fra slanger
og sko af, medmindre man opdatter dy-
rene til det. Elefanter bliver skydt, fordi
man vil have elefanten fra deres stød-
tænder. Mange dyr bliver skydt af folk,
der gør på jagt for oplevelsen skyld,

men i mange lande er der dog kvoter for
deres bestand. Man må ikke være lunde
med skov, der er et vigtigt element i vores
miljø. Skoven er en vigtig klima- og biodi-
versitetsbank, der holder vores klima stabili-
tært og hjælper os mod klimaændringerne.
Skoven er også et vigtigt område for dyre-
livet og vores natur. Den er et vigtigt område
for vores overlevelse, og den er et vigtigt
område for vores kultur og historie. Den
er et vigtigt område for vores økonomi, og
den er et vigtigt område for vores miljø.

hvor mange dyr de må skyde. Nogle dyr er truet, fordi de bliver fanget levende i stort antal. Det gælder både dyr som skildpadder og papegøjer (fra de mindste til de største arter), der er populære som kæledyr, og dyr, der bliver fanget til zoologiske haver.

8. Turismen er en anden trussel for dyrelivet mange steder, selv om mange turister netop kommer for at se og opleve dyrene i deres naturlige miljø. På den afrikanske savanne er fotosafari en voksende turistindustri, folk vil ud og se dyrene på nært hold. Der er dagligt turister, der kører rundt i jeep i terrænet og forstyrre dyrene, når de jager deres bytte. Selv om turismen er en af grundene til, at der er naturreservater, er antallet af turister nu så stort, at det er et problem. Ved de tropiske strande, hvor skildpadderne graver deres æg ned, går turister rundt og graver æggene op. I det hele taget stresser det dyrene, når deres leveområder bliver invaderet af turister hele året. Så når vi som turister tager ud for at

betrage dyrelivet i naturen, forandrer og ødelægger vi det samtidig.

9. De stigende temperaturer er en trussel for nogle dyr. I de arktiske områder lever sæler og isbjørne på havisen og fanger dyr derfra, så når isen smelter, forsvinder deres fangstområder. I de subtropiske områder får dyrene i ørkenen og på savannen problemer på grund af varmen og tørken. Andre dyr vil kunne klare sig bedre i et mildere klima, men det er somme tider dyr, som ikke har naturlige fjender i deres nye områder og derfor kan brede sig på andre dyrs bekostning.

10. Overordnet kan man sige, at dyrene er truet, fordi der bliver flere og flere mennesker. Der er nu over 6 milliarder mennesker i verden, og det betyder selvfølgelig, at samfundene fylder mere og mere rent fysisk, menneskers behov for føde er umætteligt, og de menneskelige aktiviteter som trafik, jagt og turisme breder sig overalt på kloden, også til steder allerlængst fra civilisationen.

Arbejd sammen 2 og 2

Hvilken overskrift passer til hvilket afsnit? (Der er én overskrift, I ikke skal bruge.)

Byområder	Skovene fældes
Forureningen fra landbruget	Truslen fra turismen
Overfiskning	Jagt på trækfugle
Tætte huse og sprøjtede haver	Befolkningsvæksten
Jagt og fangst	Dræbte dyr på vejene
Klimaforandringer	

Udtale

Lange vokaler:

leve, klare sig, true, bruge, fjerne, føde, fugle, rede, storke, spise, måge,
klima, koden, kvote

Stød på vokal:

træer, frøer, dyr, byer, skråning, station, problem, kvadratkilometer, asfalteret,
enorme, Asien, tusindvis, oceaner, importere, lokal, kødet, tropisk, invadere, million,
milliard, art, sæler

Stød på konsonant:

forsvinde, eksempel, bestand, allermest, vintertid, procent, elefant, elfenben

Svære ord:

gråspurven, niche, papegøje, myldretid, rådyr, zoologisk, tørke, overordnet,
terræn, terrænet

Spørgsmål til teksten

1. Hvad synes du, er mest bekymrende af de trusler mod dyrene, der omtales i teksten?
2. Hvilke truede dyrearter hører man mest om?
3. Og hvad hører man mindst om? (Var der noget i teksten, der var nyt for dig?)
4. Kender du til andre truede eller udryddede dyr end dem, der er nævnt i teksten?
5. Hvad gør man for at redde dyrearter?
6. Hvad synes du, man skulle gøre?

SKRIFTLIG OPGAVE

To synspunkter

1.

Det er på tide, at vi sætter en stopper for alle de grusomme former for drab på dyr, der sker for underholdningens skyld. Det gælder jagt, hvor mange dyr ikke bliver dræbt, men lever videre med skudsår eller bliver skambidt af hunde. På Færøerne jager de grin-dehvaler ind på lavt vand og slagter dem i hundredvis. I Spanien og Latinamerika bliver tyre såret og dræbt i tyrefægtninger, mens publikum hepper på tyrefægteren. I lande i Asien organiserer man hanekampe, hvor hanerne hakker hinanden ihjel. Alt sammen er pinefuldt for dyrene. Man forsvarer det med, at det er gamle traditioner, men man kan ikke blive ved med at behandle dyr barbarisk, hvis man vil være en human og anstændig civilisation.

2.

Når man skyder vilde dyr, så har de i det mindste haft et godt liv i det fri. Det samme gælder fisk, vi fanger i havet, og får, der har gået på græs. Den måde, vi behandler dyrene i fødevareindustrien på, er meget værre. Kørerne lever hele deres liv inde i stalde, svinene lever tæt på hårde cementgulve, så de får skudlersår. Kyllingerne og kalkunerne står sammenstuvet i tusindvis i bure i lys døgnet rundt, for at de skal spise hele tiden og dermed vokse hurtigt. Hvis folk vidste, hvordan dyrene bliver behandlet, ville de blive chokeret. For der bliver ikke taget hensyn til, at dyr er levende skabninger, man vil bare producere så meget og så billigt som muligt. Her skulle man have strengere regler og forbedre dyrenes forhold.

Samtale 2 og 2

Diskutér de to indlæg.

Hjemme

Skriv et indlæg, hvor du skriver, hvad du mener om vores behandling af dyr.
Giv dit indlæg en overskrift.

Du kan eventuelt bruge de to indlæg her på siden til inspiration.

QUIZ OM DYR

Svar på spørgsmålene 2 og 2.

- 1. Hvilket dyr spiser kun planter?**
a) en ræv b) en bjørn c) en hare
- 2. De fleste slanger dræber deres bytte med gift, men nogle kvæler det.**
Hvilken slange er en kvælerslange?
a) en kobra b) en klapperslange c) en pyton
- 3. Hvilket dyr kan blive ældst?**
a) en giraf b) en kamel c) en løve
- 4. Hvor mange gange om året kan en mus få unger?**
a) 2 b) 3 c) 4
- 5. Hvor stort skal et hul være, for at en mus kan komme igennem det?**
a) 7 mm b) 12 mm c) 15 mm
- 6. Hvilket dyr er et natdyr?**
a) et egern b) et pindsvin c) et rådyr
- 7. Hvad er den mest almindelige fugl i Danmark?**
a) en musvit b) en gråspurv c) en solsort
- 8. Hvor mange måneder er en elefant drægtig (gravid)?**
a) 14 måneder b) 18 måneder c) 22 måneder
- 9. Hvilket dyr lægger æg?**
a) en hugorm b) en krokodille c) en hval
- 10. Hvilket havdyr er størst?**
a) en delfin b) en haj c) en hval
- 11. Hvilket dyr kan tæmmes og bruges til at ride på og transportere ting?**
a) en zebra b) en asiatsk elefant c) en afrikansk elefant
- 12. Hvor gammel kan en papegøje blive?**
a) 60 år b) 70 år c) 80 år
- 13. Hvor meget vejer en kænguruunge, når den bliver født?**
a) 1 gram b) 5 gram c) 12 gram
- 14. Hvilken rovfugl har det største vingefang (målt fra vingespids til vingespids)? (250 cm)**
a) en falk b) en høg c) en ørn
- 15. Hvilket dyr elsker at ligge i solen?**
a) en frø b) et firben c) en snegl
- 16. Hvad er verdens hurtigste pattedyr? (over 100 km/t)**
a) en leopard b) en gepard c) en løve
- 17. Hvilket polardyr lever ved Antarktis/Sydpolen?**
a) en isbjørn b) en snehare c) en pingvin

Samtale 2 og 2

1. Kan du bedst lide at have en hverdag med faste arbejdstider, eller kan du bedre lide at styre din dag selv?
2. Hvilke weekender kan du bedst lide: dem, hvor du har mange aftaler med venner eller andre arrangementer, eller dem, hvor du ikke har planlagt noget på forhånd?

3. Prøver du at komme ud i naturen, når du har fri, eller vil du hellere ind til byen?

4. Foretrækker du aftener med tv, en bog eller cd eller aftener, hvor du er sammen med andre mennesker? Foretrækker du at mødes med dine venner hjemme eller ude?
5. Lever du anderledes, end før du kom til Danmark?
6. Synes du, folk på din alder lever anderledes her, end du er vant til fra dit land?

STARTE STILLE OG ROLIGT

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvordan har Ole det med at komme op om morgenen?
2. Hvorfor kom han sent i seng i går?
3. Hvordan har Jan det med at stå tidligt op?
4. Kan Ole selv bestemme, hvornår han vil møde på arbejde?
5. Hvorfor må de kun arbejde hjemme én dag om ugen?
6. Hvad foreslår Jan?
7. Hvad mener Ole, problemet er med mødetiden i gymnasiet?

UDTALE Hvor er der tryk?

komme op →	komme for sent	gå i seng	det er lige meget
simpelthen	ved 10-11-tiden	i princippet	stille og roligt
lige omvendt	op og i gang	fred og ro	arbejde hjemme
det kan der være noget om		gå død	sidde og kigge ud i luften
se underligt ud	til en vis grad	møde kl. 8	koncentrere sig bedre

Arbejd sammen 2 og 2

Lav eksempler med udtrykkene ovenfor.

Arbejd sammen 2 og 2

I får nu dialogen mellem Jan og Ole med nogle manglende ord.
Indsæt DEN, DET, DE eller DER på de tomme pladser.

Samtale 2 og 2

Jan er et typisk A-menneske
(frisk om morgenen, træt om aftenen),
Ole et typisk B-menneske (kan bedst lide at være
længe oppe og sove længe).

1. Er du A- eller B-menneske?
2. Hvordan har du det med at stå tidligt op
om morgenen? Og med at være længe oppe
om aftenen?
3. Passer din arbejdstid eller det tidspunkt,
du går til dansk, til din naturlige rytmeforhold?
4. Hvordan er din døgnrytmeforhold i weekenden og i ferier?

De fire årstider

Læs og hør teksterne hjemme.

Ida:

Min yndlingsårstid er foråret. Man er jo så træt af alle de mørke eftermiddage, og så bliver man i så godt humør, når dagene bliver længere. Jeg tror, der er noget psykisk med lyset. For det er jo stadig koldt, men når det begynder at være lyst om aftenen, så bliver man så glad. Det er fantastisk, når det hele springer ud og bliver lysegrønt, og der er blomster i haverne og parkerne. Pludselig er der fuldt af folk på alle de udendørs caféer, hver gang solen skinner, selv om man nogle gange må sidde med tæpper om sig for at holde varmen. Og alle begynder at drømme om sommer. De siger i tøjbutikkerne, at når solen skinner om foråret, kan de sælge alt det hvide sommertøj, det skal være! Og mændene siger, at når de smiler til pigerne, så smiler pigerne til dem.

Malthe:

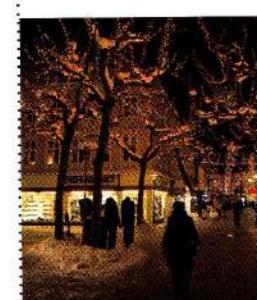
Sommeren er helt klart den bedste årstid! Især når det er godt vejr. Alle kommer ud, og man møder en masse nye mennesker. Jeg går tit i parken og møder nogle venner. Så spiller vi bold, soler os, snakker og drikker øl. Hvis det er varmt, tager vi til stranden og går i vandet. Der er også altid en masse sport i fjernsynet, Tour de France og sådan noget. Hvert andet år er der EM eller VM i fodbold, så er der en enormt god stemning alle steder. På nogle værtshuse er der fjernsyn, så man kan sidde og følge med i kampene sammen med en masse andre. Det allersjoveste er, når de viser kampene på en storskærm ude i det fri, så er der næsten en stemning som på et stadio. Der er også altid musikfestivaler om sommeren. Jeg har været på Roskilde flere gange, det er fantastisk! Jeg kan også godt lide at spise ude i baggården eller grille og sidde ude til 10-11 stykker om aftenen.

Sofie:

Den årstid, jeg bedst kan lide, er efteråret. Man bliver træt af at sidde ude og drikke hvidvin og snakke hver aften. Jeg kan godt lide, når det begynder at blive mørkt og køligt om aftenen, og folk søger ind i deres hule. Man kan se, at alle køber sweatre og cd'er og dvd'er. Der falder sådan en ro over det hele, og man har lyst til at være hjemme og høre musik og se film. Jeg kan også godt lide efteråret på arbejdet, for der kommer mere fokus på det, man laver, når der ikke hele tiden er nogen, der skal af sted på ferie. Og hele kulturlivet går i gang igen med teater og aftenskolekurser. Det vælter ind ad døren med programmer og kulturtildel. Hvis man går til noget, begynder det hele igen, og man møder sit hold igen. Efteråret er en start på en masse ting, og man har ny energi til at komme i gang efter sommerferien.

Anders:

Alle vil nok sige, at de bedst kan lide sommeren, men jeg kan nok egentlig bedst lide vinteren. Jeg synes, det er hyggeligt med de mørke aftenere, hvor man sidder inde og læser bøger, og man har gæster og besøger sine venner. Man går også i biografen og ser gode film og til koncerter, så der sker mange flere spændende ting om vinteren efter min mening. Om sommeren er man helt afhængig af vejret. Man planlægger en hel masse, men det bliver ikke til noget, hvis det bliver regnvejr. Om vinteren er det ligegyldigt, hvordan vejret er, for det er alligevel indendørs det hele. Og så er der december med alt det sociale og traditionerne. Julen er hyggelig, og det er skægt med julefrokosterne og nytårsaften - der er så mange fester, så der sker en masse.

Samtale 2 og 2

1. Fortæl kort, hvorfor de fire personer har den yndlingsårstid, de har.
2. Hvad er din yndlingsårstid og hvorfor?
3. Er der forskel på, hvad du laver på de forskellige årstider i Danmark, og hvor du boede før?

Kommentér nogle af de fire personers synspunkter.

Du kan for eksempel bruge disse formuleringer:

Jeg synes også, at , men jeg synes ikke, at

Jeg kan også godt lide at , men jeg kan ikke lide at

Jeg går også på stranden/i biografen/..... om , men jeg aldrig

Jeg er enig i, at , men jeg synes ikke/har aldrig oplevet, at

ADJEKTIVER – FOKUS PÅ FORM

Indsæt adjektiverne i parentes i den rigtige form.

1. Hun kan godt lide, når det begynder at blive og om aftenen. (mørk, kølig)
2. Der starter en masse ting, og man får energi. (ny, ny)
3. Han synes, det er med de aftener. (hyggelig, mørk)
4. Man ser film, og der sker flere ting om vinteren. (god, spændende)
5. Om sommeren er man helt af vejret. (afhængig)
6. Om vinteren er det , hvordan vejret er, for det er alligevel det hele. (ligegeydig, indendørs)
7. I december er der det (al, social)
8. Det er med julefrokosterne. (skæg)
9. Man er af de eftermiddage. (træt, mørk)
10. Man bliver i humør, når dagene bliver længere. (god)
11. Det er stadig , men man bliver , når det begynder at blive om aftenen. (kold, glad, lys)
12. Det hele springer ud og bliver (lysegrøn)
13. Der er pludselig af folk på de caféer. (fuld, udendørs)
14. De kan sælge det sommertøj, det skal være. (al, hvid)
15. Især når det er vejr. (god)
16. Hvis det er , tager vi til stranden og går i vandet. (varm)
17. Der er EM eller VM i fodbold år. (hver, anden)
18. Så der er en enormt stemning steder. (god, al)

Mere om adjektivers form: Se s.145

”De sidder der endnu!”

Læs teksten, og skriv de ord, der mangler. Du kan finde ordene i boksen.

Du skal kun bruge hvert ord én gang. Der er to ord, du ikke skal bruge.

Karin, 39 år, fortæller.

Jeg bor i et stort, gammelt hus på landet med min mand og vores tre drenge på 3, 7 og 10. Jeg er lærer på en folkeskole i en by, ligger 17 km fra, hvor vi bor. De to ældste drenge går i skole, og den yngste går i børnehave i en landsby 5 km herfra.

Min mand arbejder 20 km væk i en anden retning. Så vi kører rigtig meget hver dag, og har vi to biler. Min mand møder allerede kl. 7 om morgenens, og jeg møder kl. 8 eller 9. Så jeg afleverer børnene i børnehave og skole om morgenens, og min mand henter den lille i børnehaven og den mellemste i fritidshjemmet, når han har fri. Den ældste kører hjem med skolebus. Men han går til fodbold to gange om ugen, så der må vi køre ham. De to store kan selvfølgelig godt cykle, vi er bange for at lade dem cykle på landevejen, der er ret mange biler, og de kører hurtigt.

Vi elsker at bo på landet, for vi er omgivet af skov og marker og har en stor have.

Vi synes, det er et rigtig godt sted for børnene at vokse op, for her er masser af plads og muligheder for at udfolde sig. Der er godt nok ikke så mange andre børn lige i nærheden, men de har nogle legekammerater, vi kører dem hen til, og så har de selvfølgelig kammerater i skolen og til fodbold, og den mindste leger med andre børn i børnehaven. Men der er så mange aktiviteter for børnene herude på landet.

De cykler på de små markveje, klatrer i træer og hjælper deres far med alt muligt uden-dørs arbejde. Han kan godt lide at kløve brænde, slå græs og reparere på huset. Der er meget arbejde med et gammelt hus. Jeg bruger meget tid på haven, for vi har både blomster, frugt, bær og lidt køkkenhave. Men jeg kan godt lide at lave noget praktisk, når jeg har fri, og jeg kan have børnene omkring mig

Ved siden af vores hus ligger der et lille hus, som for det meste står tomt, fordi det kun bliver brugt som fritidshus. Ejerne bor i København og er i huset i nogle ferier og weekender. Sidste weekend kom deres datter på 26 med nogle venner. Jeg tror, der var fire piger og to fyre. De kom om torsdagen og var der til søndag, og de sad stort set hele tiden ude på verandaen. De stod op ud på formiddagen, og så sad de der hele dagen og spiste og snakkede. Og om aftenen drak de vin og øl og snakkede. Jeg ved ikke, de gik ind, for de sad der endnu, da vi gik i seng. Alle tre dage! Jeg var helt fascineret af, at de bare kunne sidde der og snakke i så mange timer! Det er en fuldkommen kontrast til mit eget liv, for det er sjældent, jeg sidder ned ret længe ad gangen. Jeg er altid i gang med noget, og hvis jeg prøver at sidde og læse noget, bliver jeg hele tiden afbrudt af én af drengene, som vil have hjælp med noget eller spørge mig om noget. der er én, der falder og slår sig, eller de er kommet op at skændes eller slås, så jeg må gøre ind.

Fra jeg kommer hjem fra arbejde, er jeg i gang med noget. Jeg køber ind, vasker tøj og arbejder i haven. Og jeg stryger, bager eller laver aftensmad, snakker jeg med børnene og hjælper den store med lektier. Når børnene er kommet i seng, sætter jeg mig ved mit skrivebord og forbereder mig til min undervisning næste dag. Så jeg kan slet ikke huske, hvornår jeg sidst har siddet ned og snakket med venner. Og så så længe! Jeg kan slet ikke huske, at jeg har levet sådan. Gad vide, om jeg overhovedet kan sidde ned så uden at lave noget, når børnene bliver store og passer sig selv. Jeg har nok vænnet mig til at være i sving.

for længe også mens aldrig der som kun eller hvilket
hvornår imens nogensinde men derfor

Udtale: v og w

v og w udtales /v/:

vores, hver, væk, vokse, aktiviteter, markveje, veranda, vin, weekend, sving

v og f udtales /w/:

have, børnehave, aflevere, kløve, prøver, laver, afbryde, skrivebord, leve, levet, skrevet

Arbejd sammen 2 og 2

1. Prøv at beskrive Karins hverdag.
2. Synes du, hun har en god hverdag? Hvorfor/hvorfor ikke?
3. Beskriv børnenes barndom.
4. Synes du, det lyder som en god barndom?
5. Hvilken barndom ville du gerne give dine børn?

Barndommen i Danmark

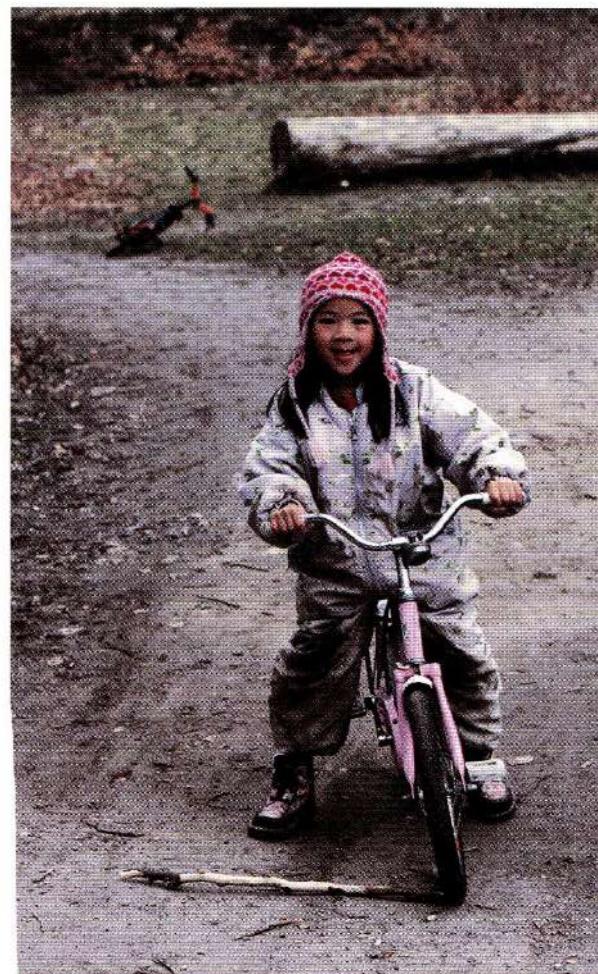
Børn i Danmark lever på en gang et meget frit og et meget beskyttet liv.

Langt de fleste kvinder arbejder, også mødre med små børn. De fleste mødre holder et års barselsorlov, når de får et barn, så børnene er hjemme med deres mor – nogle med deres far en mindre del af det første år. Men når de er omkring et år, kommer de fleste børn i dagpleje eller vuggestue. Det betyder, at børn måske får mindre tæt følelsesmæssig kontakt i løbet af dagen i forhold til, da mødrerne gik hjemme med børnene, hvad mange mødre gjorde før i tiden.

Til gengæld får de i dagpleje og daginstitutioner meget samvær med andre børn og mange planlagte pædagogiske aktiviteter. Der vil være fælles legeude og inde, gåture, oplæsning, pædagogiske spil, sang, dans og musik. Så i forhold til at være hjemme hos en mor, der måske brugte mere tid på husarbejde end på at beskæftige børnene, er børn nu sammen med voksne, der har det som deres arbejde at finde på aktiviteter med børnene.

Før i tiden legede børn i højere grad uden at nogenside holdt øje med dem. I dag er børn normalt under konstant opsyn, når de leger, fordi pædagogerne har ansvar for børnenes sikkerhed, og fordi folk generelt er mere nervøse for deres børn i dag, både på grund af trafikken og mediernes fokus på andre farer. Der er stadig mange børn, der selv går eller cykler i skole, men det er blevet mere almindeligt, at forældrene kører børnene i skole. Så på nogle måder har børn mindre frihed i dag end før.

Men samtidig er der i Danmark en generel holdning om, at børn skal have lov at være børn, og at det er udviklende for børn at lege med andre børn, uden at

voksne blander sig og styrer deres aktiviteter. Man mener også, at børnene lærer noget af deres konflikter og af at prøve at løse dem selv, i stedet for at de voksne griber ind og afgør, hvem der har ret, og hvem der har gjort noget forkert. Man ser tit, at der er ”fri leg” i institutionerne, det vil sige at børnene leger, hvad de har lyst til, i små grupper, og at de voksne holder sig i baggrunden. Det er også en generel opfattelse, at børn skal have tøj på, der må blive snavset og kan tåle, at de leger vildt og udfolder sig.

Selvfølgelig er der meget opdragelse af børnene i institutionerne, fordi det skal fungere med de mange børn. Det er nødvendigt, at børnene følger reglerne uden de store diskussioner, for eksempel

spiser samtidig med de andre, vasker hænder før måltiderne, tier stille, når de voksne fortæller noget, går to og to med hinanden i hånden, når de er på tur med mere. Men i forhold til i mange andre lande er der i danske institutioner et meget afslappet og familiært forhold mellem børnene og pædagogerne.

Børnene starter i børnehaveklasse, når de er seks år, og i 1. klasse, når de er syv (mellem 6½ og 7½ år). I de første klasser har de kun omkring fire timer om dagen, i første klasse har de dansk, matematik, gymnastik og musik. De følgende år får de så flere og flere forskellige fag, og efterhånden også flere timer. Men i forhold til skolen i mange andre lande har de danske børn nok færre timer og lektier. De får heller ikke karakterer eller går til eksamen før i 8. klasse, og det er meget sjældent, at et barn skal gå en klasse om. Børnene bliver ikke delt, efter hvordan de klarer sig, de går sammen til og med 9. klasse. Men de dygtige elever kan vælge et ekstra sprog-fag og tage nogle fag på et højere niveau end de andre.

Børnene siger ”du” og fornavn til deres lærere, og lærerne og børnene har i det hele taget en fri og uformel omgangsform. Børnene opfatter tit lærerne som deres venner eller som en slags mor eller far. I de fleste tilfælde har børnene de samme lærere i dansk og matematik i mange år, nogle gange helt fra 1. til 9. klasse, hvad der også giver mulighed for et meget tæt og familiært forhold mellem dem. Det er forbudt at slå eleverne. Hvis de har gjort noget galt, bliver de skældt ud eller sendt uden for døren i timen. Hvis det er særlig alvorligt, kontakter skolen forældrene og snakker med dem om problemet. Man ser ikke længere, at børnene stiller op i rækker i skolegården og rejser sig, når læreren kommer ind i klassen. De skal dog stadig række hånden op, når de vil sige noget i undervisningen. Børnene går ikke i skoleuniform, og både undervisningen og bøgerne er gratis.

Disse ting gælder stort set for folkeskoler i hele landet, men der kan være forskelle på, hvordan de forskellige privatskoler fungerer, fordi de bygger på forskellige traditioner eller principper. Ca. 14 % af børnene i Danmark går i privatskole. Staten og kommunen betaler omkring 70 % af udgifterne til privatskolerne for at give forældrene et frit valg til at vælge den skole, de bedst kan lide. Så det er ikke særlig dyrt at sende sit barn i privatskole.

Materielt er de fleste danske børn meget velstillede. De har mere legetøj end nogen tidligere generationer, og de fleste større børn har eget værelse, cykel, computer og mobiltelefon, og mange har fjernsyn på værelset. De fleste børn får lomme penge, og mange børn over 13 år tjener penge ved at gå med avisler eller arbejde i et supermarked efter skoletid. Så mange børn i Danmark har deres egne penge og råd til at købe ting, som var helt utænkelige for deres forældre, da de var børn.

ORDFORRÅD FRA TEKSTEN

Arbejd sammen 2 og 2

Hvad er ordet? Hvis du ikke kan huske det, kan du finde ordet i teksten.

1. Den periode efter en fødsel, hvor man får fri fra arbejde med løn
2. En pasningsordning i privat hjem for børn under 3 år, et alternativ til vuggestue
3. Substantiv for farlig
4. En uenighed, et skaenderi
5. At være robust nok til at klare noget uden at gå i stykker, f.eks. at børnetøj kan klare, at børnene leger vildt
6. At lege frit, lave noget aktivt eller kreativt
7. Ikke at sige noget
8. At gå i den samme klasse én gang til, at dumpe
9. Den måde, man snakker sammen og omgås på
10. At råbe ad nogen, når de har gjort noget forkert
11. At vise, at man vil svare på lærerens spørgsmål eller sige noget i timen
12. Penge, som børn får af forældrene til slik og fornøjelser

ARGUMENTATION

Arbejd sammen 2 og 2

Tag stilling til nogle af informationerne i teksten og argumentér for din holdning.

For eksempel:

Jeg synes, det er godt, at der er så lang barselsorlov i Danmark, for det er bedst for børnene at være sammen med deres mor eller far, når de er helt små.

Jeg tror ikke, det er så almindeligt i Danmark, at , for

Jeg synes, det er positivt/negativt/mærkeligt/....., at ,
for

På den ene side synes jeg, at det er positivt, at , for

På den anden side synes jeg, det er negativt, at , for

Den anden kan kommentere ved for eksempel at sige:

Det er jeg enig/uenig i, for

Skriftlig opgave

Skriv, hvad du mener om nogle af de forhold, teksten beskriver.

Giv din tekst en overskrift.

DEN FORLÆNGEDE UNGDOM

Indsæt være, blive, have eller få.

1. Unge i Danmark relativt gode muligheder for at flytte tidligt hjemmefra, fordi de SU, hvis de tager en uddannelse.
2. Selv om der boligmangel i de større byer som København og Århus, de fleste unge noget at bo i før eller siden.
3. Hvis de studerende, kan de søge om at et kollegieværelse.
4. Men der ofte lang venteliste til kollegier, og så kan man nødt til at leje et værelse privat, og det ofte dyrt.
5. Men mange unge tidligt deres egen lejlighed, især hvis de gode netværk.
6. Nogle køber en andelslejlighed, som de kan lån til i banken.
7. Der også mange forældre, der køber en lille lejlighed, som de lejer ud til deres barn, det såkaldte forældrekøb, hvor forældrene oven i købet en skattefordel.
8. Forældrene kan nemlig tage et lån i deres hus, hvis de friværdi i huset, dvs. hvis huset mere værd, end de skylder i det.
9. På den måde kan mange unge en lejlighed at bo i, selv om de ikke selv råd til at købe én.
10. Så mange unge flytter hjemmefra, allerede når de 19-20 år.
11. Når man bor alene, der mange ting, man selv skal sørge for som regninger, forsikring, rengøring, indkøb og madlavning.
12. Det betyder nok, at de unge ansvarlige og selvstændige tidligere, end hvis de var blevet boende hjemme.
13. På den anden side kan man sige, at danske unge en længere ungdoms-tilværelse end nogensinde før.
14. For der mange, der tager en lang uddannelse, og der flere og flere.
15. Mange vil også gerne et sabbatår efter gymnasiet - de måske trætte af at gå i skole eller bare lyst til at prøve noget andet.
16. Der også mange studerende, der forlænger deres uddannelse, fordi de på et tidspunkt et studenterjob.
17. Ved at et studierelevant studenterjob de studerende nyttig erfaring og dermed bedre chancer for at et godt arbejde, når de færdige med uddannelsen.
18. Der også nogle, der barn i løbet af studietiden eller tager et frisemester til at rejse i og en tiltrængt pause fra studierne.
19. Så det ret almindeligt først at komme rigtigt ud på arbejdsmarkedet, når man sidst i tyverne.
20. Det dog ikke alle unge, der nogensinde en uddannelse.
21. Cirka 20 % af de unge aldrig anden uddannelse end folkeskolen eller gymnasiet.
22. Men det ser ud til, at det en generel tendens for alle grupper unge, at de venter længere med at gifte sig og børn.
23. I 2009 gennemsnitsalderen for førstegangsfødende kvinder 29 år, mens den 24,6 år i 1980.

Hvad betyder? Forklar ordene 2 og 2

SU (Statens Uddannelsesstøtte)	→ (en) boligmangel	et forældrekøb
en skattefordel	en friværdi	at sørge for
en tilværelse	et sabbatår	at forlænge
studierelevant	nyttig	et semester
tiltrængt	en gennemsnitsalder	

Samtale 2 og 2

1. Er der nogen af oplysningerne, der underer jer?
2. Hvorfor tror I, staten giver SU til unge under uddannelse?
3. Hvorfor er der så mange, der tager et sabbatår mellem gymnasiet og studiet?
4. Kan der være fordele ved at have arbejdet og rejst, før man begynder på en uddannelse?
5. Hvorfor får folk børn senere end før?

NED AD DEN SORTE LØJPE

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvordan kan Kim mærke, at han er blevet ældre?
2. Hvordan havde Kim og Morten det med at møde nye mennesker, da de var yngre?
3. Hvad gjorde de for at møde nye mennesker?
4. Hvordan vil de helst tilbringe deres weekender og ferier i dag?
5. Hvad brugte de naturen til, da de var yngre?
6. Hvad praler Morten med, og hvordan reagerer de unge, når de hører om det?
7. Hvorfor gør det ikke indtryk på unge?
8. Hvor gamle, tror I, Kim og Morten er? (Hvorfor tror I det?)

Det moderne arbejdsliv

Arbejdstiden er blevet kortere og kortere, vi har femdagesuge og ret til 6 ugers ferie. Så de fleste har meget fritid og ferie, men alligevel fylder arbejdet generelt mere og mere i vores liv. Det kan der være mange grunde til.

Inden for mange brancher er danske virksomheder i konkurrence med virksomheder i andre lande. Det betyder, at der skal produceres mere på kortere tid. I Danmark er lønnen oven i købet højere end i de fleste andre lande, så vi må have en høj produktivitet for at kunne sælge vores varer og klare os i konkurrencen. Det betyder, at folk skal være effektive, og at færre mennesker skal producere flere varer. Det meste arbejde bliver mere og mere kompliceret og krævende. Men ikke alle mennesker er lige effektive eller hurtige til at lære nye systemer og arbejdsmetoder. I dag er der næsten ingen arbejdspladser, der har plads til langsomme ansatte, der ikke arbejder effektivt. Når de bliver fyret, er det både hårdt for dem og for alle de andre, fordi de føler sig pressede. Når arbejdspladser skal skære ned for at spare, kan der blive

fyret mange på en gang, man taler om fyringsrunder, hvor alle går og er bange for at blive fyret, hvad der altid opleves som et stort pres.

Det har også haft stor betydning, at kvinderne er kommet ud på arbejdsmarkedet. Kvindernes erhvervsarbejde har givet alle meget mere arbejde og længere arbejdstid. For husarbejdet er der endnu, og både mænd og kvinder har en masse, de skal sørge for efter arbejdstiden. Især børnefamilierne er pressede, for ud over tøjvask, indkøb, madlavning, rengøring med mere skal de hente og bringe børn og hjælpe dem med skole, transport og fritidsaktiviteter.

Der bliver flere og flere servicejobs, hvor man skal yde service på skæve tider. For eksempel har mange butikker, ejendomsmæglere m.m. åbent om søndagen og om aftenen, og ansatte i transport- og plejesektoren, hospitaler, plejehjem og hjemmehjælp, er selvfølgelig på arbejde på alle tider. Det betyder, at de ansatte ikke bare har fri i weekenden som deres familie og venner, og det kræver mere planlægning og organisering at få

passet sine børn eller være sammen med sine venner og forældre eller søskende.

Det er ikke altid dem, der arbejder flest timer eller har de mest krævende job, der får mest stress. Man siger, at man ikke får stress af det, man gør, men af det, man ikke får gjort. Hvis man arbejder under et stort tidspres, så man ikke har tid til at gøre sit arbejde ordentligt, kan det føles meget frustrerende og utilfredsstillende og give stress. Det er også stressende at føle, at man ikke har mulighed for at løse de problemer, man står over for i sit arbejde. I det offentlige er der mange, der arbejder med at hjælpe andre mennesker. De har ofte at gøre med mennesker med store sociale og personlige problemer, som ikke er så nemme at løse. Samtidig skal der tit spares og skærres ned i det offentlige, og det kan også give frustrationer, at man skal være færre om at gøre arbejdet, eller at man ikke kan gøre nogle ting, som man før har gjort.

De fleste arbejdspladser oplever mange ændringer, der har til formål at effektivisere arbejdet. Det gælder både organisationer, private virksomheder og offentlige institutioner, der meget tit bliver lagt sammen og dermed bliver større arbejdspladser. Det betyder som regel, at de ansatte skal bruge deres tid på evalueringer, omstruktureringer og ekstra møder, noget, de ikke føler er relevant for selve arbejdet, men ofte oplever som spild af deres tid. De meget store arbejdspladser betyder generelt, at de ansatte skal bruge meget tid på møder og samarbejde med andre, der tager tid fra selve arbejdet.

Før i tiden var det sværere at få fat i ansatte og kolleger, når de var gået ud ad døren på deres arbejdsplads. Men nu har alle computer og mobiltelefon, så de kan altid nås. De fleste tjekker deres mail i fritiden og modtager sms og opkald på

deres mobil. Overalt hører man folk, der taler om arbejde i deres mobil. På alle de tidspunkter, hvor man ellers kan tænke på andre ting end arbejdet: på vej til arbejde og i fritiden, når man er i familien, i haven, i naturen osv. kan man blive ringet op for at skulle tage stilling til noget arbejdsmæssigt, og det kan være en stressfaktor.

Men ofte er det ikke engang nødvendigt for chefer at bede de ansatte om at have mobilen tændt. Mange ønsker selv at være med i diskussionerne og beslutningerne på deres arbejde. De er bange for at være uden for beslutninger og fællesskabet på arbejdet, hvis de slukker for mobilen.

Der er også andre grunde til, at arbejdet fylder mere i vores liv. Mange har et arbejde, de synes er spændende og interessant. Mange jobs giver mulighed for at arbejde kreativt og selvstændigt, så mange mennesker føler, de får udfordringer og arbejdsglæde på deres arbejde. Hvis man er engageret i sit arbejde og god til det, får man også anerkendelse fra sine kolleger og kunder, klienter, patienter eller hvem man ellers arbejder for. For de fleste mennesker er det først og fremmest arbejdet, der giver identitet og indhold i hverdagen. Det kan også være lettere at få succes og anerkendelse på arbejdet end i familien, for i en familie vil der altid i perioder være problemer og konflikter. Mange forældre har dårlig samvittighed over for deres børn, fordi de er meget hjemmefra. Og så kan det opleves som lettere og sjovere at være på arbejdet end hjemme i familien med alle de svære krav om at være en god forælder og ægtefælle. Så et spændende job kan ligefrem ende i en ond cirkel: jo mere man arbejder, jo flere konflikter og skænderier bliver der i familien, og jo mere attraktivt bliver det at blive længere på arbejdet.

UDTALE Hvor er der tryk?

en femdagesuge	→ en virksomhed	krævende
en konkurrence	effektiv	at producere
kompliceret	et system	en arbejdsplads
en fyringsrunde	et erhvervsarbejde	(et) husarbejde
en børnefamilie	en fritidsaktivitet	et servicejob
ansatte	(en) planlægning	et tidspres
ordentlig	offentlig	relevant
et fællesskab	(en) anerkendelse	en samvittighed
en konflikt	et skænderi	en identitet

Samtale 2 og 2

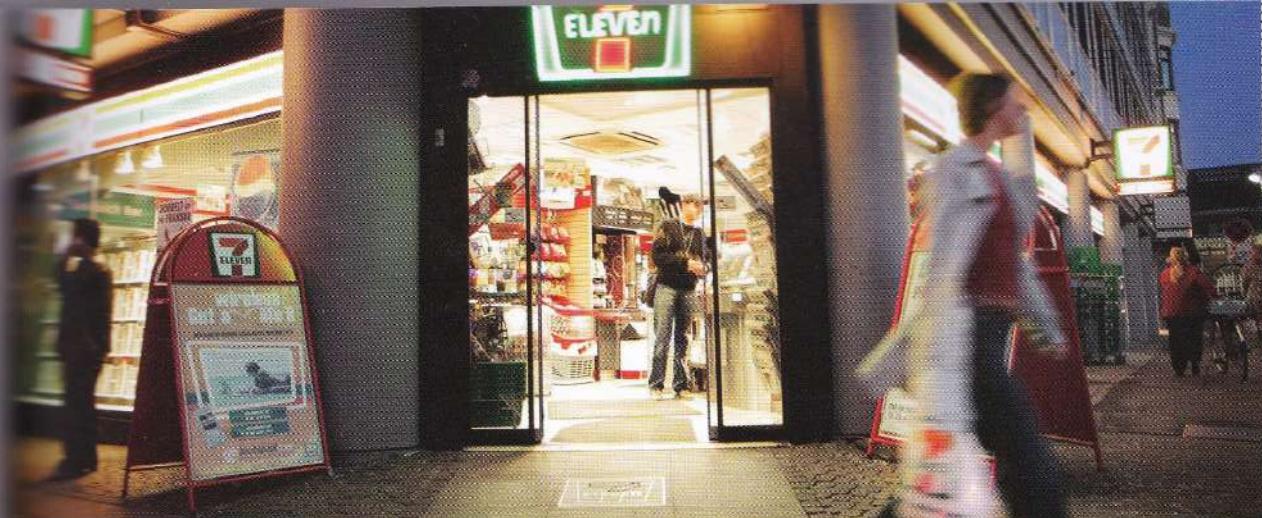
1. Teksten handler om forskellige grunde til, at arbejdet er blevet mere stressende, nemlig effektivisering, kvindernes udearbejde, servicejobs, større arbejdspladser, mobil og computer. Prøv at forklare, hvad de faktorer kan betyde for arbejdslivet.
2. Hvilke faggrupper arbejder med at hjælpe andre mennesker?
Hvad kan være hårdt i deres arbejde?
3. Hvad betyder det for folk, at de har tid nok til at udføre deres arbejde godt?
Og omvendt, at de ikke har tid nok til det?
4. Tror I, der er mange, der synes, det er lettere at have succes på arbejdet end i familien og derfor oplever, at det er lettere at være på arbejde end hjemme i familien?

Arbejd sammen 2 og 2

Hvilket substantiv svarer til verbet?

Substantiver på -ing, -ning, -else, -dom, -hed, -ence, -tion, -logi og -isme er altid EN

at leve	<i>et liv</i>	at falde
at betyde		at opleve
at konkurrere		at producere
at kræve		at fyre
at presse		at skære ned
at spare		at spilde
at hjælpe		at frustrere
at løse		at samarbejde
at flygte		at anerkende
at skændes		

OVERARBEJDE

Hjemmearbejde

1. Hør dialogen og gentag.
2. Skriv den.
3. Sæt trykstregen.

EN TRAVL HVERDAG

Louise, 27 år og jurist, fortæller om sit arbejde.

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvad består Louises arbejde i?
2. Hvordan er hendes arbejdstider?
3. Tjekker hun altid de mails, hun får?
4. Hvad synes Louise om at have travlt?
5. Hvilken type opgaver kan hun ikke lide? Hvorfor ikke?
6. Hvad siger hun om samarbejdet med kollegerne på hendes arbejde?

Hvad betyder udtrykkene?

- at tage stilling til
- at lade være med
- at have mange bolde i luften
- at se en ende på
- at komme videre
- at miste
- at prioritere
- at grib fat i
- at være i tvivl om
- en løsning på

Indsæt 2 og 2 et udtryk, der giver mening i sætningen.

1. Hvis man har flere opgaver, end man kan overkomme, må man ,
hvad der er vigtigst.
2. Nogle gange man den letteste opgave først.
3. For så er den ude af verden, og man kan med
den næste opgave.
4. Det er rart med en opgave, man kan se
5. Det er dejligt at kunne spørge sine kolleger, hvis der er noget, man er
6. Det er også lettere at svære spørgsmål, hvis man kan
diskutere dem med andre.
7. Hun har det godt med at have et arbejde, hvor hun har meget travlt og har
.....
8. Det lyder spændende, men jeg tror alligevel, jeg vil at søger det.
9. Hvis man ikke kan se resultater af sit arbejde, kan man motivationen.
10. De må finde en problemerne, hvis det skal være et rart sted at arbejde.

LIVET FORAN FJERNSYNSSKÆRMEN

Hvornår bruger vi nutid, datid og fornutid?

Danskerne ser stadig mere tv. Det gælder også de unge, selv om man har troet noget andet. Børn i dag ser mere tv end i 90'erne. Lige efter årtusindskiftet faldt børnenes tv-forbrug, mens det lå nogenlunde stabilt fra 2001-2007. Men efter 2007 er det steget igen.

Indsæt verberne i den rigtige tid.

1. Det er stadig de ældste, der mest tv, men især de yngre danskeres tv-forbrug i de senere år. (se, stige)
2. Tallene ikke på tv-forbrug på nettet, men kun på hvor mange timer folk tændt for tv-apparatet. (bygge, have)
3. Fra 1992 og indtil for et par år siden danskernes tv-forbrug meget stabilt på 2½ time om dagen. (ligge)
4. Men i 2008 vi markant mere tid foran 'tossen', og i 2009 forbruget for første gang over de 3 timer i snit. (bruge, springe)
5. Danskerne deres tv-sening, i takt med at de adgang til flere tv-kanaler. (spredte, få)

6. Også børn mere tv end tidligere. (se)
7. Og nu børn også at se tv på de 'voksnes' kanaler. (begynde)
8. Efter at have ligget stabilt 6-7 år i træk børns tv-forbrug pludselig at stige i 2007. (begynde)
9. Så nu de 3-12-åriges forbrug op på næsten to timer hver dag. (komme)
10. Stigningen da de første børnekanaler i begyndelsen af oo'erne. (begynde, dukke op)
11. Det børnene til at forlade de traditionelle tv-kanaler og gå over til for eksempel Disney Channel. (få)

Mere om verbernes tider: Se s. 148

Samtale 2 og 2

Snak sammen om jeres eget tv-forbrug, hvorfor I tror, at folk ser mere fjernsyn, og om det er en god eller dårlig udvikling og hvorfor.

LEG

Hvad er det, der får mænd på over 50 til at bruge enorme summer på fjernstyrede helikoptere og flyvermaskiner, som de så står i haven eller parkerne og flyver med i timevis? Og andre mænd i den alder til at købe en ”antik” motorcykel, som de kun bruger i deres fritid om sommeren?

Hvad er det, der får kvinder til at pynte op i hele deres lejlighed til jul?

Og mennesker af begge køn til at bruge mange aftener på at spille skak eller bridge? Eller danse salsa eller synge i kor?

En kvindelig journalist skriver, at den bedste gave, hendes mand har givet hende, var et bordtennisbat, og at hun elsker at gå ned i bordtennisrummet i kælderen og spille bordtennis med ham. I den tid, hvor hun kæmper med battet og bolden, glemmer hun alt om både verdens store problemer og sine egne hverdagsproblemer.

Samtale 2 og 2

1. Hvordan kan man definere leg?

2. Hvad er forskellen på ordene at lege og at spille?

3. Hvorfor tror I, vi leger?

Hvilken funktion tror I, leg har i vores liv og for vores velbefindende?

4. Er der forskel på, hvad mænd og kvinder laver, når de ”leger”?

5. Mange mennesker spiller spil, når de er sammen med venner og familie.

Nytårsaften er det en tradition at spille spil, både når der er børn, og når der kun er voksne. Kan det være en bedre eller lettere måde at være sammen på?

Hvis ja, hvorfor?

6. Kan I finde flere aktiviteter, der fungerer som leg?

ERIK OM LEG

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvad gør Erik, som han kalder leg?
2. Hvorfor siger han, man har brug for at "lege"?
3. Hvorfor taler han om madlavning i forbindelse med leg?
4. Hvad siger han, han vil gøre, hvis han får børn?
5. Hvilke ting gør I selv bare for sjov?

LIVSFORM OG FORBRUG

Syv mennesker fortæller om, hvad de bruger og ikke bruger penge på.

Læs teksterne, og skriv navnet på den person, der passer på spørgsmålet.

Du har 10 minutter.

Der er to tekster, du ikke skal bruge.

1. Hvem køber kun gode, dyre ting?
2. Hvem er bitter over, at forældrene sparede på alt, da han/hun var barn?
3. Hvem kan ikke lade være med at købe, når det er billigt?
4. Hvem prioriterer at bo godt frem for at bruge penge i hverdagen?
5. Hvem har en negativ holdning til forbrug?

Maria

Jeg har altid været forfærdelig dårlig til at holde på pengene! Lige fra jeg var barn, har jeg brugt mine lommepenge med det samme, og så måtte jeg låne af min lilleøster sidst på måneden. Mine forældre sagde altid, at pengene brændte i lommen på mig. Jeg bruger stadig mange penge på tøj og småting, som jeg tit fortryder, at jeg har købt. Hver gang jeg ser, at der er udsalg eller lagersalg, må jeg lige ind og se efter gode tilbud. Hvis jeg ser noget dyrt i en butik, skynder jeg mig hjem og ser, om jeg kan finde det billigere på nettet. Der er gået sport

i det for mig. Men jeg må indrømme, at jeg bruger meget tid på det, og nogle gange kommer jeg til at købe noget, jeg egentlig ikke har brug for, bare fordi det er billigt.

William

Jeg går ikke så tit ud, for jeg prøver at lade være med at bruge for mange penge. For man kan hurtigt bruge alt, hvad man tjener uden at få noget rigtigt for penge. Det vigtigste for mig er at bo godt, så jeg har lavet en boligopsparing til udbetaling på en ejerlejlighed. Ellers er det umuligt at få en ordentlig lejlighed,

og jeg gider ikke bo i en lille lejlighed resten af mit liv. Jeg regner med at købe en fireværelsес lejlighed sammen med min kæreste om et par år, og på langt sigt vil vi gerne bo i hus. Jeg synes ikke, det er så slemt at være sparsommelig i hverdagen, når man ved, at man får noget ud af det i det lange løb.

Agnes

Jeg synes, det er irriterende, når folk er alt for fornuftige og økonomiske. Jeg synes, man skal nyde livet og have det lidt sjovt. Man er jo kun ung én gang, og det er da ikke særlig sjovt hele tiden at gå og spare op til senere. Jeg elsker at gå ud og spise. Jeg går ud og spiser brunch mindst en gang om ugen, som regel i weekenden. Og jeg går også tit ud og spiser om aftenen. Det behøver ikke at være dyre restauranter, men selvfølgelig løber det tit op alligevel. Især hvis man også tager et par øl på værtshus bagefter. Jeg kan også godt lide at gå i biografen og til koncert, det nyder jeg meget, og så er det en god måde at være sammen med sine venner på.

Tobias

Jeg tror, jeg har et meget normalt forbrug i det store og hele. Jeg går ud med mine venner en gang imellem, men jeg går ikke sådan i butikker, det er i hvert fald ret sjældent. Men når jeg køber noget, vil jeg godt have, at det er kvalitet. Jeg gider ikke købe noget i dårlig kvalitet, bare fordi det er billigt. Så vil jeg hellere vente, til jeg har råd til noget ordentligt. For eksempel sparede jeg op til et musikanlæg i lang tid, og så købte jeg et rigtig godt ét med en super lyd. Det er det samme med mit ur og min sofa. Jeg køber først noget, når jeg har fundet noget, jeg virkelig godt kan lide. Det skal ikke bare være lækkert design, det skal også være kvalitet. Det er selvfølgelig dyrt, men så holder det også længe. Jeg har mine ting i mange år,

jeg har ikke behov for at skifte dem ud, bare fordi der kommer en ny mode.

Lise

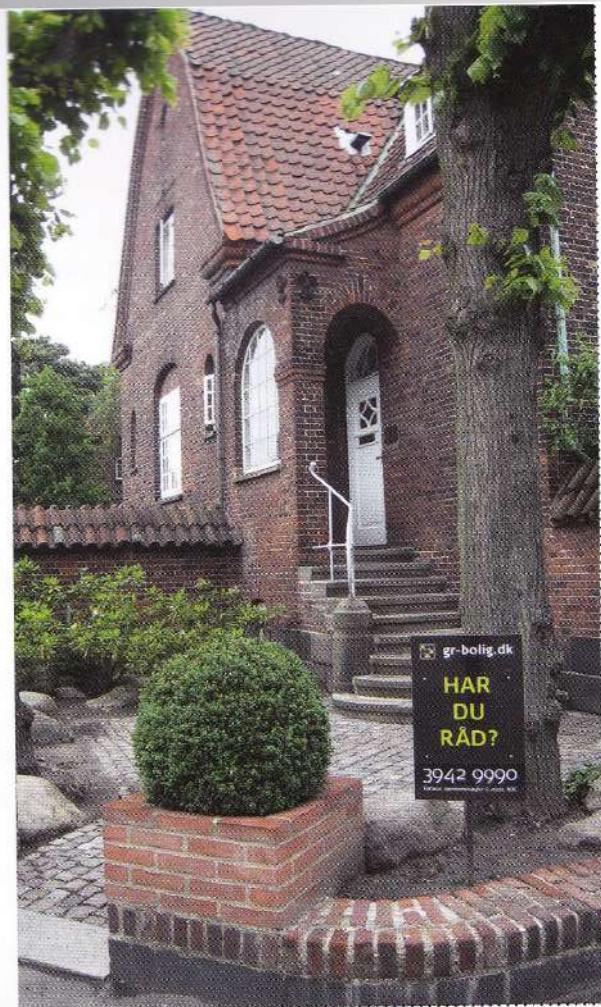
Jeg tror ikke, jeg har noget særlig stort shoppegen. Det interesserer mig ikke at gå i butikker, og jeg forstår ikke, at nogle mennesker vil bruge 10.000 kr. på en taske i et dyrt mærke! Sådan noget har jeg aldrig haft, og jeg har heller aldrig savnet det. Da min datter var to år, blev jeg skilt, og så var jeg enlig mor i mange år, og så er der jo ikke så mange penge. Men jeg mente, at det var bedre for min datter, at jeg havde meget tid til hende frem for at få dyrt tøj og dyre ting. Så jeg tog en beslutning om, at jeg kun ville arbejde på halv tid og leve billigt. Vi havde kun en lille lejlighed og ingen bil, men jeg var ikke stresset, og vi lavede en masse ting sammen. Vi rejste også, men uden luxus. Jeg synes, vi havde mange gode oplevelser, så det har jeg aldrig fortrudt.

Søren

Jeg er imod det her forbrugersamfund, hvor folk bare køber og køber. Jeg tror ikke, folk bliver gladere af at have alle de ting. Jeg kender nogle, som ikke kan have alt deres tøj i deres skab, så de må rydde ud i det og smide væk for at få plads til det nye. Og folk bliver trætte af deres møbler og skifter dem ud, selv om der ikke er noget i vejen med dem. Jeg læste om en pige fra Afrika, der boede i Europa i nogle år. Hun sagde, at hun havde opdaget, at folk i Europa havde alt, men ikke var gladere end dér, hvor hun kom fra, hvor de ikke havde noget. Det synes jeg godt, man kan tænke lidt over. Jeg har kun ét område, hvor jeg køber nyt, og det er elektronik. Jeg følger med i, hvad der kommer på markedet, og somme tider kan jeg ikke lade være med at købe en ny ting. Men det kan også bruges til mange ting, som både er sjove og nytige.

Anni

Jeg er vokset op på landet i tiden efter krigen, og det er måske noget af forklaringen på, at mine forældre var så sparsommelige. De sparede på alt. Selvfølgelig fik børn ikke så store gaver dengang, men jeg kan alligevel huske, at vores kammerater fik større gaver end os. Og jeg ville gerne gå til ridning, men det var også for dyrt. De syntes også, det var for dyrt at rejse til udlandet, gå ud at spise eller gå i tivolier og den slags. Da mine forældre så døde, viste det sig, at der var en ret stor arv efter dem. På det tidspunkt var jeg over 60, og det er selvfølgelig altid rart at arve nogle penge, men hvor ville jeg ønske, at vi havde haft det lidt sjovt for de penge, mens jeg var barn og ung i stedet for.

Udtale

Læs nogle af teksterne op i klassen, og sæt tryk. Læs derefter en tekst hver op i en gruppe med fokus på jeres intonation og udtale.

Ordforråd

Hvad betyder udtrykkene?

det løber op	Det kan hurtigt løbe op, hvis man renoverer sin lejlighed.
at lade være med	Jeg prøver at lade være med at bruge for mange penge.
at bo godt	Når folk får børn, vil de gerne bo godt.
at vokse op	Hun voksede op på landet lige efter krigen.
på langt sigt	På langt sigt kan det godt betale sig at tage en uddannelse.
at få noget ud af det	Han sagde, at han havde fået meget ud af at læse bogen.
at have brug for	Man kan godt komme til at købe noget, man ikke har brug for.
der går sport i det	Der gik sport i at finde tingene billigst.
at indrømme	Han indrømmede, at han havde glemt deres møde.
at skifte noget ud	Møbelbutikkerne lever af, at folk skifter deres møbler ud efter nogle år.
at have det sjovt	Vi havde det sjovt i den gruppe. Jeg håber, I får det sjovt i aften. Har I haft det sjovt?

Hjemme

Skriv sætninger med nogle af udtrykkene, I gerne vil lære.

Samtale 2 og 2

Hvad mener I om de forskellige holdninger til forbrug, de syv personer giver udtryk for?

Er der nogen, I forstår bedre end andre? Hvorfor?

BO eller LEVE?

At bo handler om det sted, hvor man har sin bolig.

At leve handler om det at være i live eller ens livsform.

1. De i lejlighed.
2. De har købt et hus på 200 m². Er det ikke dyrt? Jo, men de prioriterer at godt.
3. De bruger mange penge på at gå ud at spise. De prioriterer at godt.
4. Der er en lejlighed i Skyttegade på 45 m². 45 m²? Jeg har ikke lyst til at så småt.
5. Han har fået et spændende job i Argentina, men hun har sit job her, så nu de hver for sig og er sammen i ferierne. Sådan kunne jeg ikke
6. De drømmer om at på landet. Kan det ikke være lidt ensomt at derude?
7. Nu de inde i byen.
8. De er så sparsommelige, de kan af ingenting.
9. Hans malerier sælger efterhånden så godt, at han kan af sin kunst.
10. Jeg synes, han tænker meget på, om han kan tjene noget på det.
Ja, man skal jo også
11. Man siger, at mens folk normalt arbejder for at, en akademiker for at arbejde.
12. Vi i en singlekultur. Er det ikke overdrevet? Nej, omkring halvdelen af alle husstande i København består af én person, så der er mange, der alene.
13. I dag de fleste sammen i flere år, før de giftet sig.
14. Man på en helt anden måde, når man får børn.
15. Når folk bliver skilt, børnene i mange tilfælde hos moren den ene uge og hos faren den anden.
16. De gik ud eller havde gæster hver weekend, så de et meget selskabeligt liv.
17. Vi i et velfærdssamfund.
18. Hun et aktivt liv med sport, foreninger og mange andre aktiviteter.
19. Han et hårdt liv med værtshusture, tobak og spiritus.
20. De for deres børn og børnebørn.

PÅ EN MÅDE

Den letteste måde at komme rundt i byen på er på cykel.

På en måde var det deres egen skyld.

Kan du ikke skrive det på en anden måde?

Der er mange måder at holde bryllup/lave kylling/opdrage børn på.

Der er kun én måde at komme til New Zealand på, nemlig at flyve.

Udfyld med jeres egne eksempler.

1. Der er mange måder at på.
2. Jeg har lært en ny måde at på.
3. Jeg synes, den bedste måde at på er at
4. Jeg vil helst på min egen måde.
5. Der er kun én måde at på, nemlig at

Lav selv flere eksempler.

RELIGION I HVERDAGEN

Danmark er generelt et meget verdsligt samfund, og religionen er for mange udlændinge svær at få øje på i hverdagsslivet. Jul, påske, pinse og de andre kirkelige højtider fungerer for de fleste bare som ferier og fridage. Men de fleste danskere er medlem af Folkekirken, og der er et stort antal mindre trossamfund, muslimske, katolske, jødiske og forskellige kristne. Det er meget forskelligt, hvad folk tror på, og hvor stor rolle religion spiller i deres liv. Men tallene kan vise lidt om udviklingen i de senere år.

Religion i tal

1. I 2009 var 80,9 % af indbyggerne i Danmark medlem af Folkekirken.
I 1990 var 89,3 % medlem.
2. I København er 64,1 % af befolkningen medlem af Folkekirken, i Århus er det 83%, og i Viborg, hvor det er den højeste andel, er 89,2 % medlem.
3. Man kan blive gift i kirke eller på rådhus. I 2009 foregik 58 % af vielsen på rådhus.
I 1950 blev 34,5 % gift på rådhus.
4. I 2008 blev 72 % af børnene døbt, i 1990 var det 80,6 % af børnene, der blev døbt.
5. I København blev kun 49,2 % af børnene døbt i 2008, i Århus og på Fyn 76 % og i Viborg, der har den højeste andel, 85,6 %.
6. I 2009 blev 70 % af de unge i 7. eller 8. klasse konfirmeret. I år 2000 var det 79 %.
7. 10 % siger, de går i kirke mindst én gang om måneden. 31 % går i kirke juleaften.
8. 64 % af medlemmerne af Folkekirken siger, de tror på Gud. I en undersøgelse, der repræsenterer hele befolkningen, svarer 48 %, at de tror på Gud.

Arbejd sammen 2 og 2

Beskriv udviklingen/forholdene ved at sammenligne tallene. For eksempel:

Der var flere (lidt flere/langt flere), der i end i

Der var færre, der i end i

Der er flere/færre, der er/bliver i København end i resten af landet.

Både i 1990 og i 2009 var/blev de fleste

Samtale 2 og 2

1. Er der noget i statistikkerne, der undrer jer?
2. Hvorfor tror I, der er færre mennesker, der er medlem af Folkekirken, end før?
3. Hvad tror I, er grunden til, at så mange mennesker bliver gift på rådhus i stedet for i kirke?
4. Hvordan tror I, man kan forklare, at der er flere, der bliver gift på rådhus i København end i resten af landet?
5. Synes I, at religion fylder mere eller mindre i Danmark end andre steder, I kender?
Hvad tror I, grundene kan være til det?
6. Hvad er jeres erfaring med danskernes religion? Er der noget, der har overrasket jer?
7. I Danmark er der en statskirke, og i mange andre lande er stat og religion adskilt.
Siger det noget om, hvor religiøse fok er?

BARNEDÅB

Hjemmearbejde

1. Hør dialogen og gentag.
2. Skriv dialogen.
3. Sæt trykstreger.

FÆLLESSKABER ELLER INDIVIDUALISERING?

Det siges ofte, at moderne mennesker bliver mere og mere individualistiske, og at fællesskaberne er ved at forsvinde. Men forskernes store værdiundersøgelse, der bliver lavet hvert niende år, viser, at danskernes stadig bakker op om foreningerne – fra sportsklubber og socialt arbejde til kulturelle foreninger og miljøgrupper.

Subjektet i teksten nedenfor er **vi**. Prøv at omskrive teksten, så subjektet er **man** i stedet for **vi**. Omskriv bagefter teksten, så subjektet er **folk**.

Husk:

vi	os	vores
man	én	ens sin/sit/sine
folk, de dem		deres

Måske tror vi, at vi bliver lykkeligst, hvis vi kan gøre lige, hvad vi har lyst til, uden at der er nogen, der blander sig i vores liv og fortæller os, hvordan vi skal leve. Men når vi er flyttet hjemmefra, forlader vores skolekammerater og måske flytter et nyt sted hen, kan vi godt opleve at stå i en situation, hvor vi savner fællesskaber.

Familien er vores første fællesskab, og det er i familien, vi har de tætteste personlige relationer. Men familien har også tit forventninger til os, som vi ikke kan eller vil opfylde. Fra en vis alder søger vi fællesskaber uden for familien, venner vi selv vælger, eller andre, som vi møder i forskellige sammenhænge som uddannelse, arbejde, sportsklubber, foreninger eller andre steder.

Her har vi måske flere interesser eller holdninger til fælles med dem, vi omgås. Til gen- gæld er det ikke sikkert, at vi får så tætte personlige relationer. Vi har sikkert prøvet at gå ind i noget, hvor vi havde noget til fælles med de andre, men hvor vi ikke passede så godt sammen personligt og derfor gik ud igen. Så måske skal vi være sammen med nogle, som vi både kan lide og deler holdninger og interesser med, for rigtigt at trives.

Se på de tre forskellige tekster.

Gør det nogen forskel, om der står **vi**, **man** eller **folk**? Hvis ja, hvilken?

Samtale 2 og 2

1. Det har vist sig, at de fleste mennesker indgår i mange forskellige fællesskaber ud over familien og arbejdet. Hvilke steder kan det for eksempel være?
2. Betyder det meget for dig, at du har nogenlunde samme holdninger og interesser som dem, du omgås?
3. Tror I, der er forskel på Danmark og det land, I kommer fra, med hensyn til hvor folk er aktive i deres fritid?
4. Er du selv aktiv nogen steder? Hvis ja, hvordan trives du der?

OM AT BO I ET ANDET LAND

Rikke fortæller om at bo i Zagreb.
Lyt hjemme, og tag noter.

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvad tror du, Rikkess arbejde var i Zagreb?
2. Hvordan forklarer Rikke, at hun havde svært ved at få kontakt med sine kolleger?
3. Hvad lavede Rikke i sin fritid?
4. Hvad brugte hun internettet og Skype til?

LIVET SOM UDLÆNDING

Der er flere og flere, der flytter til et andet land for en periode eller permanent. Når man flytter til udlandet, står man pludselig uden sin familie og alle de venner, man har fået igennem sin barndom og ungdom. Det kan være svært og tage tid at få nye venner og bekendte i et nyt land.

Samtale 2 og 2

1. Hvad betyder det at have en ”indfødt” kæreste eller ægtefælle?
2. Hvad betyder det at have arbejde?
3. Hvad betyder sprog?
4. Er der andre forhold, der kan gøre det lettere eller sværere at bo i et nyt land?
5. Hvad kan man selv gøre for at få et godt liv i et nyt land?
6. Hvordan har det været for dig at få kontakter og aktiviteter i Danmark?
7. Har du prøvet at bo i andre lande (ikke dit hjemland)? Hvis ja, var det lettere eller sværere at få kontakter end her?
8. Har du prøvet at flytte til en anden by i dit eget land? Kan der også være problemer ved det?

Familie, samlivsformer og singlekultur

De fleste mennesker lever stadig i en familie, og parforhold og familie er den samlivsform, de fleste mennesker ønsker. Men ikke for enhver pris. Mennesker i dag vil ikke leve i et dårligt parforhold, der ikke lever op til deres forventninger. Så der er mange parforhold og ægteskaber, der går i stykker, og der er mange mennesker, der bor alene. Det er stadig sådan, at langt de fleste børn bor sammen med begge deres biologiske forældre, men der er også mange familier med kun en forælder og sammenbragte familier, hvor de voksne bor sammen med deres ægtefælles børn. Der er mange ord for de relationer som stedfar, stedmor, papmor, papbørn, bonusfar, bonusbarn osv. Og selv om det kan være kompliceret og svært at bo sammen med nogen, man ikke er i familie med, er det dog almindeligt og socialt acceptabelt. Homoseksuelle par er også blevet mere accepteret af alle aldersgrupper, omend måske mere i nogle sociale grupper end andre.

I gamle dage var der et stort socialt pres for at blive gift; for de fleste kvinder var det også en økonomisk nødvendighed, og det var de færreste, der blev skilt. Dels var det et stort tabu at blive skilt, dels mente mange, at man skulle blive sammen, hvis der var børn, og endelig var det umuligt for de fleste kvinder at gå, fordi de var hjemmegående og ikke kunne forsørge sig selv. I dag arbejder de fleste kvinder og har derfor økonomisk mulighed for at gå fra deres mand. Og hverken mænd eller kvinder vil leve i et dårligt ægteskab - så vil de hellere skilles, selv om en skilsisse kan være hård følelsesmæssigt.

De mange brud eller skilsisser kan også hænge sammen med seksualmoralen. Man siger generelt, at vi har en fri seksualmoral i dag, men det gælder kun for folk, der ikke er i parforhold. De kaldes ikke længere enlige, men singler, et ord der lyder mere positivt. Både for mænd og kvinder, der er single, er det alment accepteret, at de har skiftende partnere. Til gengæld synes de fleste, at utroskab i et parforhold er helt uacceptabelt, og det er almindeligt, at folk bryder et forhold, hvis de opdager, at den anden er utro. Før i tiden var der måske flere, der blev sammen, selv om den ene eller begge havde en elsker/elskerinde eller affærer. Nu er tendensen, at man går, hvis man bliver forelsket i en anden. Nogle har adskillige parforhold eller ægteskaber i løbet af deres liv, men er tro mod deres partner, mens forholdet varer. Med et lidt ironisk udtryk er det blevet kaldt ”serielt monogami”.

Hvis man ser tilbage gennem historien, har synet på seksualitet uden for ægteskab og utroskab svinget meget. I nogle perioder som 1700-tallet, 1870'erne (”Det moderne gennembrud”) og i 1970'erne (”ungdomsoprøret”, ”den seksuelle revolution”) forsvarede man den seksuelle frihed. I andre perioder har der været en strengere seksualmoral, i hvert fald for kvindernes vedkommende.

I 70'erne betød de lange uddannelser og den højere levestandard, der gjorde det muligt at rejse og ”have det sjovt” i sin ungdom, at folk ventede længere med at blive gift og få børn. Og præventionen betød, at man kunne have et seksualliv uden at være bange for graviditet. Ideologisk var der vægt på den person-

lige og seksuelle frihed, man måtte ikke ”eje” hinanden og begrænse hinandens frihed. Især skandinaverne fik ry for at være seksuelt frigjorte, man talte om skandinavisk frisind, men tendensen var generel. Danmark var det første land i verden til at frigive pornografien (1967) og indføre registreret partnerskab for homoseksuelle (1989). Men begge dele blev dog indført ret hurtigt efter, først i de andre nordiske lande og senere i andre lande i Europa.

I dag er der en stor frihed for singler, men en strengere moral for folk i faste forhold og ægteskaber, både mænd og kvinder. Måske kan den forklares med den amerikansk/engelske indflydelse, måske med en længsel tilbage til stabile ægteskaber efter erfaringerne med skilsmisser og splittede familier, måske med et basalt behov for tryghed i parforholdet. I hvert fald befinder vi os i en periode, hvor de unge giver udtryk for en strengere seksualmoral i parforhold end de ældre.

Hvad betyder?

en ægtefælle	en stedfar
et tabu	hjemmegående
at forsørge nogen	et brud
at være utro	en affære
adskillige	der er vægt på
for nogens vedkommende	
et ry	at forsvere
de nordiske lande	frigjort
et frisind	

Samtale 2 og 2

1. Hvorfor tror I, man er gået fra ordene stedmor, stedsøn osv. til papmor, papdatter og videre til bonusdatter og bonusfar?
2. Før i tiden var der en meget forskellig seksualmoral for mænd og kvinder.
Er der stadig en forskel på, hvad mænd og kvinder kan tillade sig?
3. Er der forskelle på familiemønstret i Danmark og det land, du kommer fra?
4. Synes du, der er en anden seksualmoral i Danmark end i dit land?
5. Er der større eller mindre accept af homoseksuelle par i dit land end i Danmark?
6. Hvordan tror I, man kan forklare grunden til, at seksualmoralen er forskellig i forskellige lande?
7. Er der noget i teksten, du er enig eller uenig i?

Brug for eksempel formuleringerne:

Jeg er enig i, at , men jeg er ikke enig i, at

Jeg tror også, at..... , men jeg tror ikke, at

Jeg mener/synes også, at, men jeg mener/synes ikke, at

FAMILIEFORMER I DAG

Skriftlig opgave

Beskriv kort udviklingen inden for familieformer og seksualmoral, og skriv, hvad du mener om det.

Samtale 2 og 2

1. Bor du i byen, i en forstad eller på landet?
2. Har du altid gjort det?
3. Hvad synes du om det? Hvorfor?

4. Hvor tror du, du bor om ti år? Hvorfor?

5. Hvor ville du helst bo, hvis du kunne vælge frit?
(Altså hvis du ikke skulle tage hensyn til
kæreste/ægtefælle, familie eller arbejde.)

6. Hvorfor tror I, at flere og flere mennesker bor i byer?
Tænk både på de rige og de fattige lande.

TIL SVENDBORG

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvorfor skal Amalie flytte til Svendborg?
2. Hvorfor kan hun godt lide Svendborg?
3. Hvad er mulighederne for at se film i biografen?
4. Hvor mange bor der i Svendborg?
5. Hvorfor synes Amalie, at Svendborg ligger centralt i landet?
6. Hvad siger Amalie om Svendborgs beliggenhed?
7. Hvad præger Svendborg om sommeren?

BYER OG ADJEKTIVER

Arbejd sammen 2 og 2

Amalie siger, at Svendborg er charmerende, livlig og hyggelig. Hvilke andre adjektiver kan man bruge om en by? Lav en liste med positive og en liste med negative adjektiver. I kan eventuelt også lave en liste med neutrale adjektiver.

positive

neutrale

negative

charmerende

lille

kedelig

Min by

Arbejd sammen 4 og 4

Læs en tekst hver.

Genfortæl den for de andre i gruppen.

Ane, 20 år, om Aalborg

Jeg kan godt lide at bo i Aalborg, fordi byen har lidt af det hele. Selvom man befinner sig i en stor larmende by med biler, butikker, barer og biografer, er man stadig omgivet af sand, vand og skov i byens mange parker, ”friluftsbadet” og ved bådehavnen. På trods af byens størrelse præges mentaliteten af et ”alle-kender-alle forhold” og et sammenhold, der kan sammenlignes med en landsby.

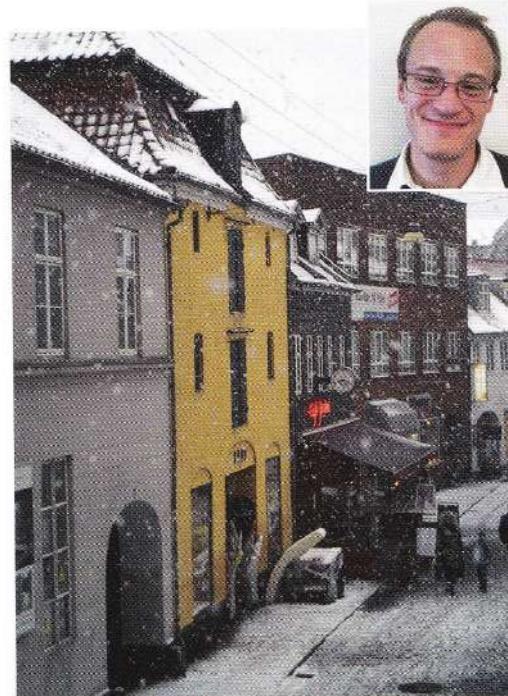
I Aalborg er der mange kulturtildbud, så hvad enten man er til teater, opera, salsa eller finere madlavning, er der mange muligheder for oplevelser. Kulturtildbuddene er mange, ikke mindst fordi mange laver frivilligt arbejde for de steder og begivenheder, de brænder for. Den største begivenhed i året finder sted i slutningen af maj, når Nordeuropas største karneval afholdes med summen-de feststemning, sambarytmer, even-tyrlige udklædninger og optog gennem byen. Hele byen fester, og det er noget, man som indbygger for alt i verden ikke vil gå glip af!

3 ting jeg godt kan lide ved Aalborg:

- De mange kulturtildbud
- Karneval – årets vigtigste begivenhed
- Kulturen og naturen tæt på hinanden

3 ting jeg ikke kan lide ved Aalborg:

- Man kan nogle gange føle, at man er langt væk fra alting, når man bor i Aalborg, specielt hvis man har venner i Aarhus og København.
- På trods af de mange subkulturer befinder vi os stadig i en jysk by, så du skal helst ikke skille dig for meget ud fra mængden.
- De spændende jobmuligheder findes ikke i Aalborg.

Olav, 26 år, om Aarhus

Helt subjektivt synes jeg, at Aarhus har det, jeg skal bruge. Det gælder både i min fritid og for mine studier. I min fritid finder jeg mere adsprædelse og under-holdning, end jeg egentlig har brug for. Som studerende synes jeg, uddannelses-stederne har høj kvalitet og giver mig de muligheder, jeg har brug for. Derfor er jeg godt tilfreds med at bo i byen.

3 gode ting ved Aarhus:

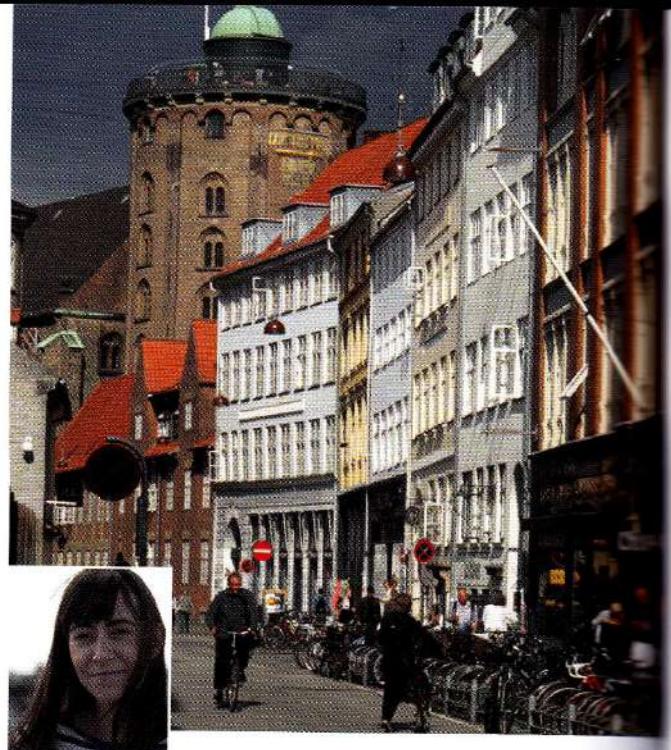
- Det er tydeligt, at studiemiljøet præger bybilledet meget, fordi der er så mange studerende, og det sætter mange små projekter i gang, som skaber sammenhæng mellem teknologi, forretningsliv og kultur.
- Der er mange sociale aktiviteter i Aarhus, både for de enkelte studier og virksomheder og for hele byen, så som jazzfestival og kapsejlads, hvor stemningen plejer at være meget venskabelig og åben.
- Med en stor botanisk have i midten af byen og strand og skov tæt på er det nemt at finde ro og frisk luft.

3 dårlige ting:

- Boligsituationen. Det kan være svært at finde et sted at bo, hvis man ikke har god tid til ventelister eller en pæn indtægt.
- Det kan være ret dyrt at nyde godt af kultur- og nattelivet, især i centrum ved de mere "trendy" caféer.
- Der er ikke nok uafglærtede deltidssstillinger, så det er svært for mange studerende at klare sig økonomisk i Aarhus.

Nina, 24 år, om København

Jeg kan bedst lide København, fordi der er så mange muligheder. Skal man handle, uddanne sig, søge job, finde en bolig eller bare se en film, vil der være en masse at vælge imellem, og selv om der er så mange muligheder, er byen ikke større, end at man kan cykle fra A til B, hvilket man f.eks. som studerende virkelig kan nyde godt af, særligt fordi det er gratis. Så kan man bruge sine penge på andre, måske lidt sjovere sager, end transport. Man kan evt. bruge lidt af pengene til en god fest - dem er der nemlig mange

af i København både i weekenderne og i hverdagene, og hvis man bliver sultern ud på natten, kan man altid få noget at spise. Der er ikke noget så godt som at slutte en aften af med en durum shawarma til en flad tyver.

Til gengæld er her dyrt at bo.

Boligpriserne er meget høje. Men jeg vil hellere undvære lidt håndører end at undvære København med alt det, den har at byde på.

3 gode ting ved København:

- Intet er længere væk end "en god cykelafstand"
- Her er så mange muligheder
- De mange musiksteder og store fester

En dårlig ting:

- Dyre boliger

Lars, 38 år, om Roskilde

Jeg kan godt lide at bo i Roskilde af mange grunde. For det første tager det kun en halv time med tog til København, så man har nem adgang til alle de oplevelser, man kun kan finde i en stor by. Samtidig ligger Roskilde lige præcis så langt fra København, at den har bevaret sin identitet som "rigtig" by med sin helt

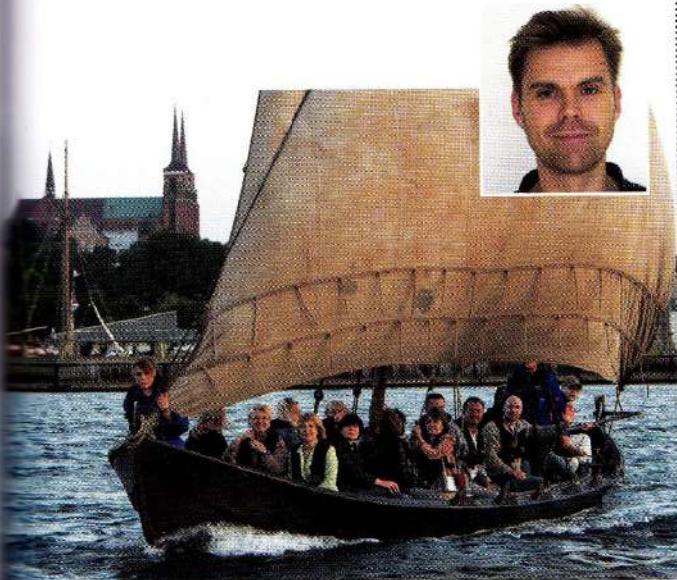
egen atmosfære. Der er også et meget aktivt handelsliv med rigtig mange gode butikker.

3 gode ting ved Roskilde:

- Roskilde var jo Danmarks hovedstad før København, og derfor har byen en rig og spændende historie, hvad man kan opleve i Roskilde Domkirke og på Vikingeskibsmuseet.
- Men Roskilde er også en moderne by med smarte designerbutikker, sus-hibarer og is-caféer på hovedgaden. Både Roskilde Universitetscenter (RUC) og Roskilde Festivalen er med til at brande Roskilde som en international by, hvor der også sker noget for unge.
- Roskilde ligger utrolig naturskønt ud til Roskilde Fjord, hvor man kan bade og sejle om sommeren. Og lige uden for byen ligger den smukke Boserup Skov.

2 dårlige ting:

- Når butikkerne lukker sidst på eftermiddagen, er der ret dødt i centrum af byen. Så kan man godt mærke, at det ikke er nogen pulserende storby ...
- Det er dyrt at bo i Roskilde. Huspriserne er høje, fordi der er mange, der gerne vil bo der.

UDTALE TRYK

Læs efter læreren, og sæt tryk.

1. Byen har lidt af det hele.
2. Den er omgivet af vand og skov.
3. Nordeuropas største karneval.
4. Det vil man for alt i verden ikke gå glip af.
5. Jeg er godt tilfreds med at bo der.
6. Det kan være svært at finde et sted at bo.
7. Der er en masse at vælge imellem.
8. Byen er ikke større, end at man kan cykle.
9. Hvis man bliver sulten ud på natten, kan man altid få noget at spise.
10. Der sker noget for unge.
11. Den har sin helt egen atmosfære.
12. Der er ret dødt om aftenen.
13. Der er mange, der vil bo der.

Samtale 2 og 2

1. Hvad synes du om at bo i den by, du bor i (i Danmark), og hvorfor?
2. Nævn 3 gode og 3 dårlige ting ved byen.

Skriftlig opgave

Skriv en lille tekst om, hvad du synes om den by, du bor i, og hvorfor. Nævn også 3 ting, du kan lide ved byen, og 3 ting, du ikke kan lide.

MED EN BAR NEDENUNDER

Hjemmearbejde

1. Hør dialogen og gentag.
2. Skriv den.
3. Sæt trykstreger.

BYENS ÅNDEHULLER

”Hvis jeg skal vælge mellem byen og landet, så vælger jeg byen, for i byen kan man finde små hjørner af natur, men man kan ikke finde små hjørner af by på landet.”
Mark Twain

**Læs teksten. Skriv de ord, der mangler. Du kan finde ordene i boksen.
Du skal kun bruge hvert ord én gang. Der er to ord, du ikke skal bruge.**

Byboerne elsker byens åndehuller

De fleste byboer siger, de elsker byens mylder og pulserende liv. de vil også gerne kunne trække sig tilbage til de grønne, fredelige oaser, hvor man ikke kan høre trafikken. Livskvaliteten i byerne hænger tæt sammen med adgangen til grønne områder: parker, haver og havnebade.

Danmark har ingen rigtige storbyer. København er den by, der kommer tættest på. Rapporten 'Bynaturen i hverdagslivet' beskriver københavnernes forhold til byen. Det første, der falder københavnernes ind, de tænker på byen, er mennesker, trafik og en masse larm. Men når de bliver spurgt, der er godt ved København, så svarer de som det første, at København er en grøn by.

Byens grønne rum, parkerne, fungerer som et frirum, en "ekstra dagligstue", som man kan bruge efter behag. Nogle parker er "brugsparkere", man spiller fodbold, holder festivaler og 1. maj-demonstrationer. I andre parker finder man fred til at læse en bog på en bænk eller sole sig i græsset, andre igen fungerer som mødesteder for unge. I alle parker er der folk, der går tur, løber, lufter hunde, soler sig, tager på "skovtur" med madkurv eller går på legepladserne med deres børn. I nogle parker er der opera om sommeren, og folk medbringer madkurv og spiser og drikker vin, de hører på. Det er parkerne, de nybagte mødre går hen i, når de går tur med barnevognen. Eller man går derind for at få en privat samtale med en ven eller kæreste. Mange parker har særlige områder med rosenhave, rododendronhave eller en sø, hvor man kan kigge på ænder og svaner. I parkerne kan forældre med små børn lade børnene løbe at bekymre sig om trafikken. Og børnene kan fodre ænder, klatre i træer og kælke i sneen om vinteren.

I rapporten svarer kun 2 procent, at de er ligeglade med, der er grønt i byen. Så man kan konkludere, at de grønne områder betyder meget for stort set alle. Nogle siger, at de ikke har lyst til at bo på landet, er det rare, at man kan komme væk

fra larmen og bilerne. Andre, at de er vokset op på landet og måske derfor har behov for noget grønt. Undersøgelser viser, at oplevelser i naturen er godt for helbredet, det modvirker stress. Parkerne giver byboerne mulighed for at få naturoplevelser og følge med i årstidernes skiften. Samtidig er de åndehuller, som man kan trække sig tilbage til og få fred for byens larm. Så grønne områder hører med til en by.

.....
hva^d fordi så når hvis uden selv om hvor at om mens men

Hvad betyder verberne?

at trække sig tilbage til/fra noget	at hænge sammen med noget
at falde nogen ind	at sole sig
at medbringe noget	at konkludere
at komme væk fra noget	at vokse op et sted
at modvirke noget	at følge med i noget
at høre med til noget	

Hjemme

Skriv sætninger med de verber, du gerne vil lære.

Samtale 2 og 2

Hvilke grønne områder er der i din by (i Danmark)?

Hvilke grønne områder kommer du mest i?

Hvad bruger du dem til?

Øvelse med verber 2 og 2

Udfyld papiret, som I får af jeres lærer, med lukkede bøger og uden at kigge i ordbog eller andre steder.

Yndlingssteder

Sofia, 27 år

Mit absolute yndlingssted i Århus er Sigfreds Kaffebar. Den findes to, den ene er et meget lille sted tæt ved Banegården, så man kan få skønne forsyninger med til togturen. Den har derfor en "hurtigt ind - hurtigt ud"-stemning over sig. Den anden ligger i en boghandel på Strøget – godt gemt bag en million bøger, som man kan bladre i. Kaffebaren lokker med skønne kager bagt på hemmelige opskrifter og fantastisk kaffe og te i alle afskygninger. Indretningen er lidt slidt og mørk og inviterer til at tale alt for meget og alt for længe.

Nicolas, 29 år

Det er svært at sige, hvad der er mit yndlingssted i København, fordi byen ændrer sig så meget, alt efter hvilken årstid det er. Her om vinteren tror jeg, mit yndlingssted er Botanisk Have. Jeg kan især lide den om vinteren, fordi der ikke er så mange mennesker derinde på den årstid. Botanisk Have er et perfekt sted at gå en tur alene eller med en god ven. Man kan altid lære noget nyt om planter og få en lille pause fra larmen fra trafikken. Det bedste er drivhuset. Det er fantastisk at stå derinde, når der er sne udenfor. Jeg elsker at mærke den varme tropiske luft og samtidig kigge ud på den danske vinter udenfor.

Kinga, 26 år

Mit yndlingssted i København er Assistens Kirkegård. Den er et grønt område i hjertet af Nørrebro, og jeg kan lide den, fordi der er stilhed og ro. Man kan gå tur, slappe af, lytte til fuglene – en lille bid natur midt i byen. Der er en speciel stemning på kirkegården med alle de store træer og gravene. Tit går jeg rundt og ser de kendte danskeresgrave: H.C. Andersen, Niels Bohr, Dan Turell, Natasja og andre. Der er smukkest om foråret.

Arbejd sammen 2 og 2

Fortæl hinanden om et sted i den by, I bor i, som I godt kan lide. Det kan være alle slags steder med offentlig adgang som et museum, et slot, en park, en forlystelsespark, en kirkegård, et sportsstadion, en café, et værtshus, en bar, en restaurant, en kirke eller hvad I kan tænke på.

Skriftlig opgave

Skriv om et af dine yndlingssteder i – eller i nærheden af – den by, du bor i.

Når du får teksten tilbage og har rettet den, skal du skrive den igen – gerne på computer – og aflevere den igen. Den vil så indgå i klassens guidebog til jeres by.

KULTURNATTEN

Indsæt tror eller synes.

1. Jeg , Kulturnatten er årets mest spændende kulturbegivenhed, og jeg også, det er en af de mest populære med det største besøgstal.
2. Jeg, der er kulturnat i rigtig mange byer efterhånden.
3. I København og Aarhus er det fredag aften lige før efterårsferien i oktober, og det jeg også, det er i nogle af de andre byer.
4. Jeg, jeg har været til Kulturnatten 3-4 gange, og jeg, det var en rigtig god oplevelse hver gang.
5. En gang prøvede jeg at komme ind til en jazz-koncert i Helligåndskirken på Strøget, men det var helt umuligt, så mange mennesker var der. Jeg, man skal bestille plads på forhånd eller komme lang tid, før det begynder, hvis man vil til en koncert.
6. Jeg har ikke selv prøvet det, men for familier med børn jeg, de mest spændende steder er Zoologisk Have og Rosenborg Slot.
7. Jeg, man skal have lommelygte med, for man går rundt i mørke begge steder.
8. Børn selvfølgelig, det er spændende og måske lidt uhyggeligt at gå rundt inde på slottet i mørke.
9. De nok også, det er spændende at se dyrene om natten.
10. Normalt er der mange af dyrene, der ligger og sover, når man er i Zoologisk Have, men jeg, der er mange dyr, der er vågne og aktive om natten.
11. Jeg, næsten alle boghandlerne og gallerierne i København har åbent på Kulturnatten.
12. Men der er også flere og flere forretninger, der har åbent, fordi de vil benytte sig af, at der er så mange mennesker på gaden. Jeg, det er irriterende, for butikker kan man jo altid gå i.
13. Der er også mange andre steder, der har åbent på Kulturnatten, for eksempel Højesteret, Østre Landsret, Frimurerlogen og Christiansborg Slot, men jeg har set meget lange køer foran alle de steder, så jeg, det er svært at komme ind.
14. Jeg, man skal være inde i byen kl. seks, hvis man vil have gode chancer for at komme ind de mest populære steder.
15. Jeg, der er mange museer, der har særlige arrangementer som foredrag og optræden.
16. Et år så jeg en kvinde, der viste grønlandsk trommedans på Nationalmuseet. Jeg, det var noget nyt for alle dem, der så det.
17. Jeg har ikke været til kulturnat de sidste år, men jeg, der kommer flere og flere mennesker hvert år.
18. Jeg, det er en god chance for at se en masse spændende steder, hvor man ellers aldrig kommer.

KULTURBEGIVENHEDER

Samtale i klassen

1. Nævn så mange forskellige kulturbegivenheder, I kan.
Det kan for eksempel være festivaler, koncerter, karneval, bogmesse, modemesse ...
2. Hvilke kulturbegivenheder er der i din by?
Er der forskel på, hvilke grupper der kommer til hvad?
3. Har du været med til nogen af dem? Hvis ja, hvilke?
4. Hvad synes du om dem?

FILMFESTIVAL

Indsæt verbet i parentes i den rigtige tid.

I nogle tilfælde skal der stå at foran infinitiv.

1. du at der er filmfestival om et par uger? (se)
2. Nej, hvor du det fra? (vide)
3. Jeg det i avisen. (læse)
4. Der også programmer alle steder. (ligge)
5. Prøv ind på nettet, der kan du også om den. (gå, læse)
6. De mange film, der ellers aldrig op i biograferne. (vise, komme)
7. Nogle af filmene vist med engelske undertekster. (blive)
8. det dyrt film på filmfestivalen? (være, se)
9. Det det samme for en billet som normalt. (koste)
10. Men man kan et rabathæfte med ti billetter, så det billigere. (købe, være)
11. Hvordan skulle man tid til at se alle de film? (få)
12. Jeg nej til alt andet, mens filmfestivalen (sige, vare)
13. Det da også en meget god måde sammen med sine venner på. (være, være)
14. Ok, jeg også helt lyst til i biografen. (få, komme)
15. Jeg mange gode film på filmfestivaler. (se)
16. Sidste år jeg fem forskellige fra forskellige lande. (se)
17. Jeg for eksempel en film fra Korea og én fra Brasilien. (se)
18. De virkelig gode og meget anderledes end det, man ellers (være, se)

Helsingør og sundtolden

Hver by har sin egen historie, der har været med til at forme byen. I opgangstider er der blevet revet ned og bygget nyt, i krisetider og under epidemier er udviklingen gået i stå, og ved voldsomme begivenheder som krigs og brande er bygninger og hele kvarterer blevet ødelagt. Mange huse er blevet bygget lige efter en brand eller krig. Nogle byer har hele gader fra et bestemt år, for eksempel de såkaldte ildebrandshuse i København, der blev bygget efter en stor brand i 1728.

Helsingør har en helt særlig historie på grund af byens beliggenhed. Den stikker ud i Øresund lige over for Helsingborg, dør hvor sundet er smaleste. Den beliggenhed udnyttede kongen i 400 år. Han opkrævede told af alle skibe, der sejlede gennem Øresund med varer til og fra landene omkring Østersøen. Det var kong Erik af Pommern, der begyndte at opkræve tolden omkring 1429, og han brugte Kronborg Slot til at tvinge skibene til at lægge til i Helsingør og betale. Nogle lande undgik at betale tolden ved at støtte Danmark politisk, men for de fleste lande steg prisen for at seje igennem mange gange gennem årene. Det var til stor irritation for stormagterne Nederlandene og England, der havde meget handel i Østersølandene. Så da Sverige og Danmark kom i krig om de danske landsdele øst for Øresund, krævede stormagterne i 1658, at Sverige fik Skåne, Halland og Blekinge, så Øresund ikke længere var rent dansk.

Men alligevel fortsatte de danske konger med at opkræve tolden. Handelen til Rusland, Preussen og de andre lande omkring Østersøen var så stor, at en tiendedel af den danske konges indtægter kom fra sundtolden. Skibene sejlede med uldtøj, hør, tørret fisk, vin, metal og mange andre varer og skulle både betale told af varerne og af selve skibet.

Helsingør by fik ikke direkte del i pengene, men sundtolden betød alligevel store indtægter til byen. Skibene lå for anker i flere dage, mens de ventede på at få tilladelse til at seje videre, og det kunne dreje sig om flere hundrede skibe. Søfolkene gik i land og

brugte penge, og der blev købt proviant og udstyr til skibene i byen. Så skibene gav en enorm handel og liv og skabte mange arbejdspladser i byen.

Til sidst sagde stormagterne med USA i spidsen stop, og i 1857 blev sundtolden afskaffet. Det sendte Helsingør ud i en dyb krise. Byen mistede mange arbejdspladser og indtægter og gik totalt istå. Indbyggertallet faldt, og der blev ikke bygget nyt i mange år. Derfor blev der heller ikke revet noget ned, og det er grunden til, at der den dag i dag er så mange gamle huse i Helsingør.

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvem opkrævede den danske konge told af?
2. Hvorfor var der så mange skibe, der skulle igennem Øresund?
3. Sundtolden gik til kongen, det vil sige staten.
Hvorfor fik Helsingør så store indtægter ud af det?
4. Hvorfor blev sundtolden afskaffet?

Uregelmæssige verber

Arbejd sammen 2 og 2

Find alle de uregelmæssige verber i teksten og skriv dem i

infinitiv	nutid	datid	førmnid.
at have	har	havde	har haft
at være (med til)			
at blive			
at rive ned			

VESTERBRO

Frank fortæller om Vesterbro.

Lyt hjemme, og tag noter.

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvordan fik Frank en andelslejlighed på Vesterbro?
2. Hvad siger Frank, at Istedgade er kendt for?
3. Hvad synes han, er de fine ting ved Istedgade?
4. Hvilke andre gode ting nævner han ved Vesterbro?
5. Hvad savner han ved Vesterbro?

Hvad betyder?

at få fingre i	at føle sig hjemme	at være kendt for
at slippe af med	at savne	legendarisk
skummel	fremragende	

Samtale 2 og 2

Fortæl om det kvarter, du bør i.

Du kan fortælle, hvad der er karakteristisk for kvarteret, hvilke grupper, der bor der, og om der er noget, der har ændret sig i de senere år.

KVARTERER

Ordstilling. Indsæt adverbiet i parentes i sætningen.

Der kan være flere muligheder. Husk, at ordstillingen kan skifte.

1. Mange kvarterer skifter karakter. (gennem tiderne)
2. De fleste mennesker boede helt inde i byen. (i gamle dage)
3. Der blev bygget kvarterer med små lejligheder for arbejderne. (sidst i 1800-tallet)
4. Der blev bygget kvarterer med store lejligheder til folk med gode indtægter. (samtidig)
5. Der boede familier med mange børn i de små toværelsес lejligheder. (normalt)
6. I de store lejligheder boede rigere familier. (for det meste)
7. De havde færre børn end de fattige. (som regel)
8. Til gengæld havde de tjenestepiger. (alle sammen)
9. De havde både kokkepige, stuepige og barnepige. (somme tider)
10. Der blev bygget mange nye forstæder med parcelhuse, hvor det blev populært at flytte ud for dem, der havde råd. (i 60'erne og 70'erne)
11. Det betød, at det var pensionister, studerende og folk på bistand tilbage i de gamle arbejderkvarterer. (efterhånden kun)
12. Mange byer mistede deres skatteindtægter og fik store økonomiske problemer. (af den grund)
13. Det blev tilladt at lægge to små lejligheder sammen til én, så beboerne kunne blive boende i byen, når de fik børn. (derfor)
14. Der blev givet penge til at gøre baggårdene til steder, hvor man kunne være, og børnene kunne lege. (også)
15. Det er blevet mere populært at bo i byen. (nu)
16. Så mange kvarterer har skiftet karakter. (fuldstændig)
17. De gamle arbejderkvarterer er blevet populære at bo i. (i dag)
18. De mange unge, kreative beboere har betydet, at der er kommet mange cafés og et levende kulturliv. (også)

Mere om ordstilling: Se s. 147

KAN MAN PARKERE INDE HOS JER?

Hjemnearbejde

1. Hør dialogen og gentag.
2. Skriv den.
3. Sæt trykstregen.

EN GOD BY AT BO I

De fleste byer er opstået og vokset af sig selv uden nogen planlægning. Hvis der har været muligheder for at tjene penge, er folk flyttet til og har bygget huse. Men i dag prøver myndighederne at styre udviklingen af byerne og laver planer for, hvordan byerne skal vokse, og hvordan de nye kvarterer skal være.

Passiv med -s

1. Der er regler for, hvor højt og tæt der må bygges.
2. I centrum må der kun bygges i fem etagers højde.
3. Alle byggeplaner skal godkendes af kommunen.
4. Beboerne i kvarteret synes, der skal laves en park.
5. Man skal tænke over, hvad parkerne skal kunne bruges til.
6. Nogle synes, der skal laves flere parkeringspladser.
7. Andre mener, at cykelstierne skal gøres bredere.
8. De diskuterer, om fabrikken skal rives ned eller renoveres.
9. Gamle industribygninger kan indrettes til spændende, anderledes boliger.
10. Kunne nogle af kirkerne laves om til koncertsale eller museer?

Arbejd sammen 2 og 2

Lav selv flere eksempler.

Tænk på byplanlægning, byggeri, boliger, byrum (parker, pladser, legepladser osv.)
F. eks. Jeg synes (ikke), der skal bygges flere havnebade/butikscentre/..., for.....

Skriftlig opgave

Skriv et indlæg til din lokale avis. Fortæl hvad du synes, der skal gøres i din by.
Giv dit indlæg en overskrift. Længde: min. 100 ord

Du kan eventuelt bruge overskrifterne herunder som inspiration.

Riv de gamle ejendomme ned og byg nyt Bevar de gamle kvarterer

Klatrevægge og skøjtebaner

Flere svømmehaller og sportspladser

Grønne træer i gaderne

Bilerne ud af byen

QUIZ OM DANSKE BYER

Arbejd sammen 2 og 2

I får et ark med en quiz af jeres lærer.

Dæk papiret, så I kun ser én linje ad gangen. Skriv jeres svar ud for hver oplysning.

Hvis det første svar er rigtigt, får I point ud fra, hvor I skrev svaret.

Sig ikke bynavnet højt, så de andre i klassen hører det.

Til sidst gennemgår I jeres svar i klassen.

Konkurrence mellem byerne

Overalt i verden flytter mennesker ind til byerne for at få arbejde. Store byer tilbyder bedre jobmuligheder end små. Jo større byerne er, jo flere arbejdspladser er der og som regel også flere forskellige jobfunktioner og højere løn. Det betyder meget for den enkelte bys økonomi, at der kommer arbejdskraft til byen, for mennesker med arbejde betaler skat, og de veluddannede tjener bedst og betaler derfor mest i skat. I dag bliver arbejdsmarkedet mere og mere globalt, så byerne konkurrerer ikke bare om arbejdskraften i samme land, men i hele verden.

Men hvad kan byerne gøre for at tiltrække de højtuddannede og kreative? De kan ikke lave om på deres beliggenhed eller klimaet. Også andre forhold ligger uden for kommunernes magt, for eksempel den nationale lovgivning og befolkningens holdninger og mentalitet. Er en stat åben for udenlandsk arbejds-

kraft, så det er nemt at få opholdstilladelse? Er befolkningen åben over for udlændinge? Kan man klare sig med engelsk, indtil man får lært sproget?

Kommunen kan selvfølgelig heller ikke lave om på de historiske forhold. Nogle byer har et smukt historisk centrum, andre er nye eller er blevet ødelagt under krige eller naturkatastrofer. Men et spektakulært byggeri kan fange den internationale opmærksomhed og pludselig gøre byen berømt og attraktiv. Bare tænk på operahuset i Sydney og Guggenheim-museet i Bilbao. Og byen kan planlægge nybyggeri, så der bliver plads til aktiviteter og samvær. De kan udbygge fritidsfaciliteter som svømmehaller og havnebade og støtte kulturtilladt. De kan også udbygge transportnettet, begrænse biltrafikken og anlægge nye parker – ting, der kan gøre byen til et godt sted at bo.

Arbejd sammen 2 og 2

Sig, hvad du mener, ved at bruge tror eller synes.

Eksempler:

Jeg tror, klimaet er vigtigt for, om folk har lyst til at bosætte sig i en by.

Jeg synes, der skal være mange parker i en by.

1. Jeg ikke, klimaet er så vigtigt for folk, for der er mange, der gerne vil flytte til Canada, selv om vinteren er lang og kold.
2. Jeg, der er mange skyskrabere i en by, hvis der er stor økonomisk aktivitet.
3. Jeg, det er godt, at man ikke må bygge mere end fem etager højt inde i byen.
4. Jeg ikke, det er så rart at være i en by med mange højhuse.
5. Jeg, det skal være let at komme ud i naturen.
6. Jeg ikke, der er nogen, der har lyst til at bo i en by med høj kriminalitet.
7. Jeg ikke, der er mange udlændinge, der vil cykle, hvis de ikke er vant til det fra deres land.
8. Jeg, det er vigtigt for mange, at de kan køre i bil til arbejde.
9. Jeg, kommunen skal sørge for parkeringspladser i centrum.
10. Jeg, kommunen skal anlægge cykelstier i hele byen.
11. Jeg, der skal være nogle steder, hvor man kan gå i vandet.
12. Jeg, der skal være gratis adgang på museer.
13. Jeg, prisniveauet betyder meget for, om folk vil bo i en by.
14. Jeg, at priserne er høje, hvis lønniveauet er højt.

Lav selv flere eksempler.

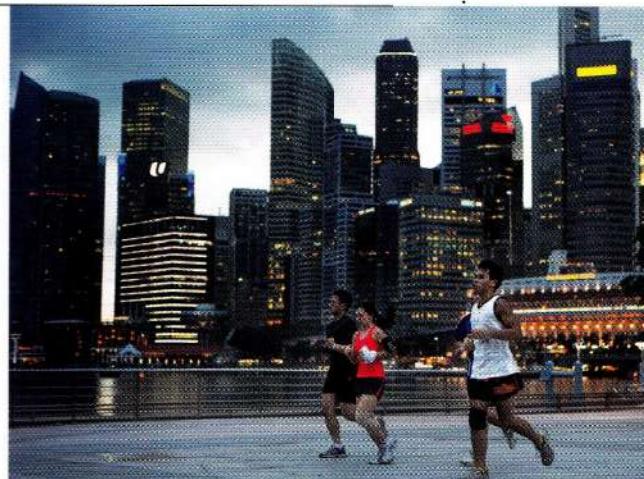
JOB I SINGAPORE

Hvad ved I om Singapore?

Lyt hjemme, og tag noter.

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvem skal Lasse arbejde for i Singapore?
2. Kender han nogen derovre?
3. Hvad siger han om sproget i Singapore?
4. Hvad synes hans kone om at flytte derover?
5. Regner Lasse med at få besøg i Singapore?

To byer

**Stinne, 29 år, animator og grafisk designer,
fortæller om to byer i England.**

Jeg flyttede til England, da jeg var 20 år, fordi jeg ville have en uddannelse, man ikke kunne tage i Danmark, og fordi jeg gerne ville prøve at bo i et andet land. Jeg boede først i Wolverhampton tæt på Birmingham i tre år og derefter i Bristol i Sydvestengland i to år.

Wolverhampton er en betydelig mindre by end Bristol. Der bor ca. 250.000 med en meget stor andel studerende, så de studerende fyldte meget i byen. Der var mange pubber med unge, og der var studierabat på alting. Til gengæld var der meget dødt, når universitetet havde lukket i ferierne.

Wolverhampton var billigere at bo i end Bristol, og der var flere indvandrere, især sikher fra Indien. Tidligere var Wolverhampton en by med kulminer og stålindustri, og der var stadig en udpræget stemning af arbejderby. Der var ikke så meget kulturliv, men fodboldkampene fyldte meget. Når byens fodboldhold, the Wolves, skulle spille mod deres ørkefjender, lukkede butikkerne tidligt og satte skodder for vinduerne.

Bristol er en havneby. Den har en halv million indbyggere, så den er noget større end Wolverhampton. Den var dyrere at bo i, men også mere velholdt og moderne. Der var et mere aktivt kulturliv med teatre, film- og ballonfestival og kunst og kunsthåndværk. Der er meget mere grønt i Bristol, og byen har en flottere beliggenhed, fordi den ligger ved vandet. Byen var meget præget af kreative brancher: film, medier og elektronik. Man kunne også se, at folk gik mere op i økologi og sund livsstil end i Wolverhampton, og de havde generelt mere overskud til kreative aktiviteter.

Bristol var samtidig en mere socialt blandet by med meget forskellige kvarterer. Der var alt fra tiggere til unge i dyre sportsvogne, så de sociale forskelle var meget tydelige.

KOMPARATIV

Komparativ dannes på to måder:

lettere, højere, mindre, bedre mere spændende, mere blandet, mere romantisk

Arbejd sammen 2 og 2

Find alle de adjektiver, der står i komparativ i teksten og skriv dem op.

Fortæl hinanden om to byer, I kender.

Sammenlign dem med så mange komparativer, som I kan.

Skriftlig opgave

Sammenlign to byer, du kender.

FRANK FORTÆLLER OM LISSABON

Hvad betyder:

det vrimler med ...

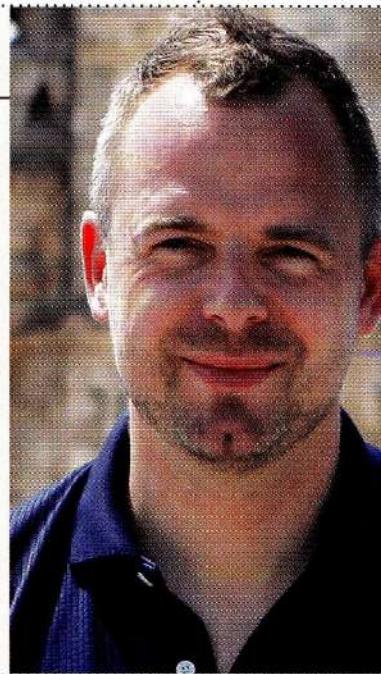
at slæbe

stejl

sagtens

Spørgsmål 2 og 2

1. Hvornår var Frank i Lissabon første gang – og hvorfor?
2. Hvad kan han godt lide ved Lissabon?
3. Hvor kommer indvandrerne i Portugal fra? Og hvorfor?
4. Hvad siger Frank om tolerancen i Lissabon?
5. Hvilken rolle spiller fodbold for livet i Lissabon?
6. Hvad er fado?
7. Er der noget, der overrasker jer i det, Frank fortæller?

Samtale 2 og 2

Hvilken by i verden ville I helst bo og arbejde i, hvis I fik mulighed for det?

(Bortset fra den by, I kommer fra)

Hvad gør den by særligt attraktiv?

DEN SKØNNESTE BY

Indsæt adjektivet i superlativ.

1. Jeg synes, Stockholm er en af de byer, jeg har set. (smuk)
2. Lissabon er den hovedstad på det europæiske kontinent. (vestlig)
3. Tokyo er den by i verden. (stor)
4. Havana farlig? Nej, det er én af de byer, jeg har været i. (fredelig)
5. De sagde, at Sanaa i Yemen var den by, de nogensinde havde været i. (fremmedartet)
6. Der er mange danskere, der synes, Berlin er den by i Tyskland. (spændende)
7. Sevilla må være en af de byer i Europa. (romantisk)
8. Men det er én af de byer om sommeren. (varm)
9. Boston er måske én af de byer i USA. (køn)
10. Men New York er den by at bo i og den (sjov, farverig)
11. Hvilken by er den by at bo i i Europa? (dyr)
12. Og hvilken hovedstad er den? (billig)
13. De byer, der har en metro, er tit de at komme rundt i. (let)
14. København skulle være den hovedstad, der har den forbindelse fra lufthavnen til centrum. (hurtig)

Lav selv flere eksempler 2 og 2.

Arkitekt Jan Gehl

Arkitekten Jan Gehl er måske den dansker, der har haft allerstørst indflydelse på verden uden for Danmark. Han har i hele sit liv beskæftiget sig med at gøre byer bedre at bo i, og han og hans arkitektfirma har fået til opgave at forbedre byer i Europa, Amerika, Mellemøsten, Australien og Asien.

Det begyndte i 1960'erne, da både byggeriet og trafikken nærmest eksploderede i Danmark. Der blev bygget store kontorbygninger, butikscentre og blokke med lejligheder. Arkitekterne interesserede sig mest for at tegne store, moderne bygninger med rene linjer. Men Jan Gehl lagde mest mærke til, hvor dårligt omgivelserne fungerede for mennesker og deres aktiviteter og samvær. Inspireret af sin kone, der var psykolog, begyndte Jan Gehl at tænke over, hvordan man kunne bygge, så der blev rart for mennesker at være.

Han og hans kone tog til Italien og studerede, hvordan byerne fra middelalderen fungerede med åbne pladser, hvor folk samledes og snakkede. I 1971 skrev Jan Gehl bogen "Livet mellem husene", der blev meget populær både i Danmark og mange andre lande. Gehl protesterede i bogen mod den dominerende biltrafik og opdelingen mellem boliger i forstæderne og arbejdspladser i byerne. Han talte for at bygge på en anden måde, så der kom liv mellem husene. Det vil sige, at man skulle blande boliger, butikker og arbejdspladser og lave steder, hvor folk kunne mødes, sidde og snakke og samtidig se på livet i byen. Han mente også, at man skulle begrænse biltrafikken og gøre det lettere for folk at gå og cykle rundt i byen. Det betød også, at der skulle være en god kollektiv transport.

Det tog mange år, før Jan Gehl fik respekt blandt arkitekter herhjemme, måske fordi han ikke beskæftiger sig med smukke bygninger og lækre rum, som arkitekter normalt gør. Men politikerne i København har brugt de data om byliv, som Gehl og hans arkitekter har samlet over 40 år. Resultatet er blevet færre biler, flere gader, bilfrie torve og pladser og cykelstier, og København har fået et ry for at have mindre biltrafik end nogen anden by i den vestlige verden. Nu har Gehl og hans arkitekter udarbejdet projekter både i København, Aarhus, Odense, Aalborg og Haderslev.

Gehl og hans arkitekter har udarbejdet planer for bedre byer eller bykvarterer i alle dele af verden, omkring 70 projekter i alt. For eksempel har de ombygget Broadway, en 21 km lang gade på Manhattan, så der nu er cykelstier og caféer langs gaden.

Et af Jan Gehls principper er, at hvis der er for mange biler i en gade, så "tag en bane fra dem" – så kan bilisterne lære at køre en anden vej eller lade være med at køre i bil – og man får en gade, der er rar at opholde sig i. Resultatet kan ses i byer som New York, San Francisco, Sydney, Melbourne, Gouangzhou, London, Beograd, Milano, Oslo, Reykjavik, Prag, Rotterdam og mange flere. Så man må sige, at Jan Gehl har betydning for mange byboer rundt om i verden.

Se billeder fra projekterne på gehlarchitects.com

VERBUM/SUBSTANTIV

Arbejd sammen 2 og 2

Hvad er substantivet, der svarer til? Husk en/et.

(Alle substantiver, der ender på -ing, -ning, -else, -hed, -dom og -tion er en-ord.)

Eksempler:

at beskæftige *en beskæftigelse*

at forbedre

en forbedring

at bygge

at fungere

at inspirere

at blande

at begrænse

at transportere

at respektere

at ombygge

at betyde

at bo

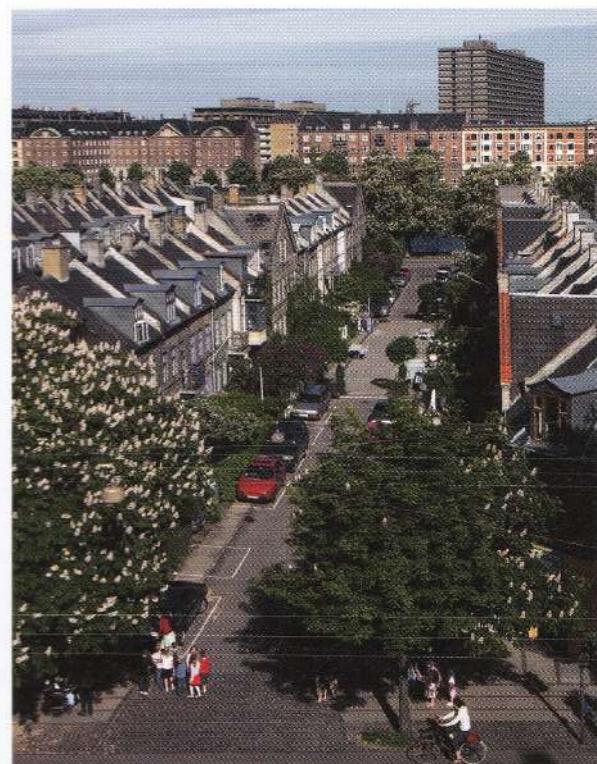
Samtale 3 og 3

1. Alle kender nok eksempler på byområder, der har store flotte bygninger, men ikke giver folk lyst til at opholde sig der. Prøv at beskrive sådan et område (Hvilken type byggeri er det, kontorer, boliger eller andet, og hvordan ser der ud?)
2. Prøv at beskrive nogle byområder, hvor folk kan lide at opholde sig.
3. Hvad mener I, er vigtigst for at forbedre byerne?

KRYDSORD

Arbejd sammen 2 og 2

Den ene af jer har side A, den anden side B. I skal forklare ordene i jeres krydsord, så den anden kan gætte ordet og skrive det på sit papir. I må ikke sige ordet eller kigge på den andens papir. Bliv ved, til I har udfyldt alle ordene.

Grammatik

BESTEMT OG UBESTEMT

Ubestemt uden artikel bruges:

1. Ved substantiver, man ikke kan tælle og ved kategorier

Vil du have vand eller vin? Kan du lide kaffe? Der er altid trafik. Han spiser vegetarmad. De spiser tit fisk. Man må gerne stille spørgsmål.
Det er i orden at lave fejl, når man lærer sprog.

2. I faste udtryk

gå i skole, gå på arbejde, gå på café, gå til fest, spille fodbold, spille guitar, gå tur, køre på cykel, køre i bil, have hund, tage på weekend

Ubestemt artikel foran substantivet

1. Første gang, man nævner noget

Jeg har lånt en bog om dyr. Jeg læste en artikel om en mand, der så en bjørn på en vandretur i Canada. Vi tog et glas vin til maden. Det var en god historie.
De har en dreng på ti år.

2. Om noget generelt

En makrel er større end en sild. Et godt resultat afhænger af mange ting.

Bestemt form bruges:

1. I en lang række faste udtryk

Jeg så det i fjernsynet. Jeg læste det i avisens flytte på landet, flytte ind til byen, i banken, i biografen, i skoven, på stranden

2. Om noget, alle kender

Livet, døden, naturen, samfundet, politiet, universitetet, dronningen med flere

3. Når situationen er kendt

Jeg har gået til dansk det sidste halve år. Læreren er rigtig god, de andre i klassen er meget søde, så timerne er aldrig kedelige. Men tidspunktet passer mig ikke så godt.

Vi var i Paris i påsken. Vejret var godt, hotellet var fint, og kvarteret var meget hyggeligt. Maden var fantastisk, men restauranterne var ikke helt billige. Den første dag gik vi rundt i kvarteret og sad nede ved floden.

ADJEKTIVERNES FORMER

en stor by	et stort område	store byer
den sorte bil	det gule hus	de røde æbler
hendes nye job	byens nye rådhus	mine nye briller
Byen er stor.	Huset er stort.	Husene er store.

Undtagelser og særlige regler:

1. en lille by, et lille hus, det lille hus – men små i flertal: små byer

2. Adjektiver på -el, -en, -er taber -e- i flertal og bestemt form:

gammel, gammelt, gamle	sulten, sultent, sultne	lækker, lækkert, lækre
skummel, skummelt, skumle	kræsen, kræsent, kræsne	bitter, bittert, bitre

3. De fleste adjektiver, der ender på en vokal, får ikke -e:

en blå væg, et blåt hus, blå øjne	grå, gråt, grå	rå, råt, rå

4. Adjektiver på -sk får ikke -t:

typisk, praktisk, fantastisk	et typisk problem, et frisk brød

5. Nogle adjektiver har kun én form:

gammeldags, fælles, pink, lilla

alle på -e:

stille, bange, moderne, orange, imponerende, skuffende, mættende

6. Adjektiver på -et og -t ender på -ede og -te i flertal og bestemt form:

en stribet bluse, den stribede bluse, stribede bukser

hakket persille, hakkede mandler

en bagt kartoffel, bagte kartofler, sammenbragte børn

KOMPARATIV

Komparativ ender på -ere: Det er varmere end i går. Det er koldere end her.
f.eks. lysere, mørkere, lavere, højere, dyrere, billigere, kortere, dårligere, flottere,
sødere, lettere, nemmere, sværere, tyndere, tykkere, smallere, bredere, dygtigere

Uregelmæssige:

god – bedre	slem – værre	stor – større	lille – mindre
ung – yngre	gammel – ældre	lang – længere	

Mange adjektiver bøjes med "mere":

f. eks. mere træt, mere sulten, mere gammeldags, mere jaloux, mere generøs,
mere ansvarlig, mere miljøvenlig (alle sammensatte)

Adjektiver på -e:

stille, bange, moderne

Adjektiver, der kommer af verber:

mere spændende, mere afslappende, mere krydret, mere overrasket

Adjektiver på -sk og -iv:

mere praktisk, mere romantisk mere positiv, mere negativ

SUPERLATIV

Superlativ ender på -est/-st: Der er varmest i juli.

Det er billigst at flyve uden for skoleferien.

f. eks. koldest, dyrest, kortest, sødest, sværest, lettest, bredest, smallest osv.

Uregelmæssige:

bedst, værst, størst, mindst, yngst, ældst, længst

De adjektiver, der bøjes med "mere" i komparativ, bøjes med "mest" i superlativ:

f.eks. mest træt, vidunderlig, generøs, børnevenlig

mest stille, mest sulten, mest spændende, mest stresset

mest politisk, mest typisk, mest effektiv

Superlativformen får -e i bestemt form og flertal:

Han er den ældste. Tokyo er verdens største by.

Det sjoveste var slutningen. De bedste is.

Byens nyeste og mest spektakulære bygning.

ORDSTILLING

Hun	ringede			til mig		i går
	Ringer	du		til dem?		
Hvornår	har	du		tænkt dig at ringe?		
Måske	rejser	vi				
I morgen	kommer	jeg	ikke			
Hvis du vil,	kan	vi		mødes		
Ham	kender	jeg	godt			
På grund af vejret	måtte	vi		holde festen	indendørs	

Hovedsætninger

Hun ringede til mig i går.

Her står subjektet før verbet, men i de fleste tilfælde er der inversion, det vil sige at verbet står før subjektet. Der er inversion:

1. I spørgsmål

Ringer du til dem? Hvornår har du tænkt dig at ringe?

2. Når der er et led foran subjekt-verbum.

Det kan være et adverbium, et adverbial (tid, sted, årsag), objekt eller en ledsætning

Måske rejser vi. Selvfølgelig kan du prøve! For eksempel kunne du skrive en ansøgning.

I morgen kommer jeg ikke. Her kan vi sidde. Ham kender jeg godt.

Hvis du vil, kan vi mødes.

Husk, at der kun kan være ét led foran verbet!

Måske får vi tid til det i morgen.

I morgen får vi måske tid til det.

Centraladverbier står lige efter subjekt-verbum (det første verbum)

Vi har lige fået at vide, at datoer er ændret. Har du ikke fået det at vide?

"De tunge adverbier" (tid, sted, årsag) står først eller sidst

I weekenden holder de fri. De holder fri i weekenden.

På motorvejene er der færre ulykker end på landevejene.

Der er færre ulykker på motorvejene end på landevejene.

På grund af vejret måtte vi holde festen indendørs.

Vi måtte holde festen indendørs på grund af vejret.

Nogle adverbier kan både stå som centraladverbier og som tunge adverbier

Hun standsede pludselig bilen. Pludselig standsede hun bilen.

Måde og grad

Adverbier, der handler om måde (hvordan) eller grad (hvor meget) står efter verbet

De har altid rejst meget. De sagde, at det smagte fantastisk godt.

Vil du ikke godt sige det lidt langsommere?

Tror, synes, håber, mener

Centraladverbiet står lige efter tror, synes, håber og mener, også ved flere adverbier

Hun tror ikke, de kommer. Han synes også, vi skal tage med. Jeg håber ikke, det bliver regnvejr. De mener ikke, det er et stort problem.

Jeg synes ikke altid bare, man kan sige, hvad man vil.

Ledsætninger

Centraladverbier står lige efter subjektet i en ledsætning

Vi var bange for, at der ikke var flere pladser, men vi havde fået at vide, at det ikke var nødvendigt at bestille. Det er klart, at man ikke altid lige kan få det, som man vil.

VERBERNES TIDER

Nutid – bruges til at beskrive noget, der sker i nutiden eller generelt

Han arbejder i et computerfirma.

Dagene er længere om sommeren end om vinteren.

Førnutid – bruges om noget, der har relation til nutiden

Jeg har boet i den lejlighed i tre år. (betyder: og bor der endnu)

Jeg har lige drukket kaffe. (betyder, at jeg ikke har lyst til kaffe nu)

Har du købt ind? (for så behøver vi ikke købe ind nu)

De har været i USA mange gange. (så de kender landet)

Datid – bruges om noget, der skete på et bestemt tidspunkt eller et bestemt sted, men det er ikke sikkert, at tidspunktet eller stedet bliver nævnt.

Jeg så ham i tirsdags. Jeg så ham sidst for 20 år siden.

Jeg havde tysk i skolen, men vi lærte aldrig at tale det.

Havde I også fransk? Ja, men det var vi heller ikke gode til.

Vi boede på Fyn i fem år. (betyder, at vi ikke bor der mere)

For 25 år siden var der flere, der røg.

Førdatid – bruges om noget, der skete før noget andet, der skete i fortiden.

Da han kom hjem, var de gået.

Der var ingen, der havde fortalt os, at man ikke måtte parkere der.

Jeg havde glemt at vande planterne, så de var gået ud.

UREGELMÆSSIGE VERBER

Det er lettere at lære de uregelmæssige verber, hvis man deler dem op i grupper, efter hvordan de bøjes. Alle verber har –r i nutid.

De 5 med kort form i datid:

at komme, kom at løbe, løb at sove,sov at græde, græd at hedde, hed

y – ø

at flyve, fløj, er/har fløjet	at ryge, røg, har røget
at fryse, frøs, har frosset	at lyve, løj, har løjet
at lyde, lød, har lydt	at nyde, nød, har nydt
at betyde, betød, har betydet	at snyde, snød, har snydt
at bryde, brød, har brutt	at fortryde, fortrød, har fortrudt

i – e – e

at blive, blev, er blevet	at skrive, skrev, har skrevet
at stige, steg, er steget	at rive, rev, har revet

i – a – u

at finde, fandt, har fundet	at binde, bandt, har bundet
at vinde, vandt, har vundet	at drikke, drak, har drukket
at springe, sprang, er/har sprunget	at tvinge, tvang, har tvunget

i – a – i

at sidde, sad, har siddet	at give, gav, har givet
at gide, gad, har gidet	

æ – a – å

at bære, bar, har båret	at skære, skar, har skåret
at stjæle, stjal, har stjålet	

å – i

at gå, gik, er/har gået	at få, fik, har fået

e/i – å

at se, så, har set	at ligge, lå, har ligget

ø – u

at følge, fulgte, har fulgt	at spørge, spurgte, har spurgt

å – o

at stå, stod, har stået	at slå, slog, har slået

i/æ – a

at sige, sagde, har sagt	at lægge, lagde, har lagt

UREGELMÆSSIGE VERBER BRUGT I BOGEN

at bede	beder	bad	har bedt
at betyde	betyder	betød	har betydet
at bide	bider	bed	har bidt
at blive	bliver	blev	er blevet
at bryde	bryder	brød	har brutt
at burde	bør	burde	har burdet
at byde	byder	bød	har budt
at bære	bærer	bar	har båret
at drikke	drikker	drak	har drukket
at dø	dør	døde	er død
at falde	falder	faldt	er faldet
at fare	farer	for	er føret
at finde	finder	fandt	har fundet
at flyve	flyver	fløj	er/har fløjet
at forlade	forlader	forlod	har forladt
at forsvinde	forsvinder	forsvandt	er forsvundet
at fortryde	fortryder	fortrød	har fortrudt
at fortælle	fortæller	fortalte	har fortalt
at fryse	fryser	frøs	har frosset
at følge	følger	fulgte	har fulgt
at få	får	fik	har fået
at gide	gider	gad	har gidet
at give	giver	gav	har givet
at gnide	gnider	gned	har gnedet
at grieve	griber	greb	har grebet
at græde	græder	græd	har grædt
at gælde	gælder	gjaldt	
at gjøre	gør	gjorde	har gjort
at gå	går	gik	er/har gået
at have	har	havde	har haft
at hedde	hedder	hed	har heddet
at hjælpe	hjælper	hjalp	har hjulpet
at holde	holder	holdt	har holdt
at hænge	hænger	hang (-objekt)	har hængt
at jage	jager	jog	har jaget
at komme	kommer	kom	er kommet
at krybe	kryber	krøb	har krøbet
at kunne	kan	kunne	har kunnet
at lade	lader	lod	har ladet
at ligge	ligger	lå	har ligget

at lyde	lyder	lød	har lydt
at lykkes	lykkes	lykkedes	er lykkes
at lægge	lægger	lagde	har lagt
at løbe	løber	løb	er/har løbet
at måtte	må	måtte	har måttet
at nyde	nyder	nød	har nydt
at overdrive	overdriver	overdrev	har overdrevet
at ride	rider	red	har redet
at rive	river	rev	har revet
at ryge	ryger	røg	har røget
at se	ser	så	har set
at sidde	sidder	sad	har siddet
at sige	siger	sagde	har sagt
at skrige	skriger	skreg	har skreget
at skrive	skriver	skrev	har skrevet
at skulle	skal	skulle	har skulle
at skyde	skyder	skød	har skudt
at skære	skærer	skar	har skåret
at slå	slår	slog	har slået
at smide	smider	smed	har smidt
at sove	sover	sov	har sovet
at springe	springer	sprang	er/har sprunget
at spørge	spørger	spurgte	har spurgt
at stige	stiger	steg	er steget
at stikke	stikker	stak	har stukket
at stjæle	stjæler	stjal	har stjålet
at stryge	stryger	strøg	har strøget
at stå	står	stod	har stået
at synes	synes	syntes	har syntes
at synde	synger	sang	har sunget
at sælge	sælger	solgte	har solgt
at sætte	sætter	satte	har sat
at tage	tager	tog	har taget
at tie	tier	tav	har tiet
at trække	trækker	trak	har trukket
at turde	tør	turde	har turdet
at tvinge	tvinger	tvang	har tvunget
at tælle	tæller	talte	har talt
at vide	ved	vidste	har vidst
at ville	vil		